

planinski

V E S T N I K

REVIIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

115. LETO • NOVEMBER 2010

ŠT. 11

Revija
Planinske zveze
Slovenije

Tema meseca: **Oskrbniki planinskih koč**
Jubilej: **50 let od prve odprave
na Trisul**
Z nami na pot: **Od Poldanovca do Čavna
Tri Cine**

3,40 €

Novi Caddy. Najboljši Caddy vseh časov.

Novi Caddy® postavlja nova merila v svojem razredu. Je izjemno dinamičen s svojimi najsodobnejšimi TSI in Common-Rail TDI motorji, ki jih odlikuje odličen navor, majhna poraba goriva ter tiho delovanje. V izvedbi BlueMotion Technology je še bolj gospodaren s sistemom start-stop, ki samodejno izklopi motor, ko se ustavite in prestavite v prosti tek. Za varnost skrbi serijska oprema, ki med drugim vključuje elektronski stabilizacijski program ESP s speljevalno asistenco. V bogati ponudbi opcijske opreme je prvič moč izbrati štirikolesni pogon 4MOTION z avtomatskim menjalnikom DSG. Novi Caddy navdušuje tudi s svojo izjemno prilagodljivostjo, saj ima v potniškem prostoru do 7 sedežev, ki jih lahko podrete, zložite ali v celoti izgradite. Končno je tu: **najboljši Caddy vseh časov.**

Novi Caddy je lahko vaš že za 12.990 €.

Das Auto.

Andrej Stritar

Amerika pri nas!

Se spomnite zgodbic o astronomskih odškodninah, ki jih posamezniki iztožijo v ZDA zaradi kakšne "krivice"? Recimo o tistem, ki mu je družba McDonalds morala plačati nekaj sto milijonov dolarjev zato, ker se je opekel s skodelico kave. Družba da je kriva, ker ga ni opozorila, da se lahko s kavo opeče! Amerika ni daleč, take reči se že dogajajo tudi pri nas. Oktobra je slovenska vlada, ne da bi mediji to sploh opazili, odobrila izplačilo 26.000 € kot poravnavo za škodo, ki naj bi jo država povzročila posamezniku.

Leta 2003 je imela neka sprehajalka na stezi med Fieso in Pacugom veliko smolo in ji je na nogo priletel kamen, ki se je odkrušil iz klifa. Poškodbe so bile tako hude, da je ostala brez prstov na nogi, bila dolgo na bolniški in ostala delni invalid. Vsekakor izredna smola in izredno žalostna zgodba. Gospa je za svoje trpljenje skušala najti krivca. Sodišče je ugotovilo, da se je nesreča zgodila v priobalnem pasu, ki je javno dobro in ga upravlja država. Država pa da je ravnala malomarno, ker ni poskrbela za varnost sprehajalcev. Še opozorilnega napisa, da je tam nevarno, ni postavila. Zato je država kriva in je morala plačati.

Da ne bo pomote: nesrečni žrtvi privoščim vsak evro, saj ji odškodnina vsaj malo poplača trpljenje in spremenjeno življenje. Toda, mar je nujno tako pomoč nuditi na tak način? Mar ne bi bilo bolj smiselno vpeljati neke vrste zavarovanja, ki bi jo izplačevali žrtvam dogodkov, ki se zgodijo tako rekoč "po volji boga"? Če se tovrstna praksa iskanja krivcev za vsak dogodek nadaljuje, lahko postane naše življenje zelo neprijetno in omejeno.

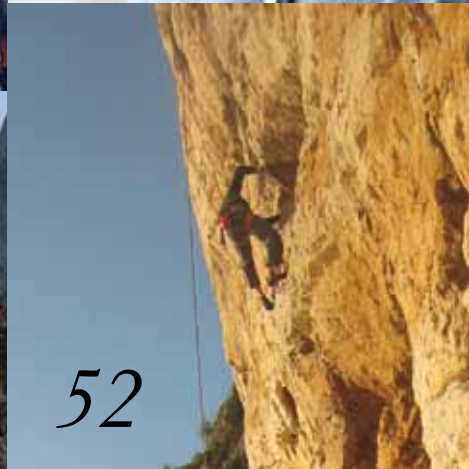
Tokrat je odškodnino plačala država, tj. mi vsi, kar nikogar prav močno osebno ne zaboli.

Če pa to postane stalna praksa, bo kmalu podobno odškodnino moral plačati tudi privatni lastnik kakega klanca, pod katerim se bo znašel nesrečnež, na katerega bo padel kamen. Padajoče kamenje pa ni edina nevarnost, ki nas lahko doleti "po božji volji". Na nas lahko pade veja, ki jo polomi veter, lahko nas piči osa, lahko nam spodrsne na poti, lahko nas celo zadane strela z neba. Bo za vse to kriv lastnik terena, ki nas ni opozoril? Seveda se bo tak lastnik takoj po tem, ko bo moral plačati odškodnino, obnašal zelo racionalno: ogradil bo svoje posestvo in tako preprečil prihod kogar koli, ki bi se mu lahko kaj zgodilo. Brez obotavljanja mu bodo sledili sosede in kmalu bomo še bolj podobni ZDA: vsepovsod bo pisalo "Privatno posestvo, prehod prepovedan!"

Pomislimo na naše gore. Če gremo plezat v stene, pa na nas pade kamen, mar bomo lahko od lastnika stene, države ali privatnika, iztožili odškodnino? Za vsako našo planinsko pot skrbi eno od naših planinskih društev. Mar bodo tamkajšnji prostovoljci, ki nam vsem pomagajo obiskati lepe gorske kotičke po svojih poteh, krivi, če bo na nas padel kamen? Če se bodo stvari tako razvijale, potem se bodo planinska društva eno za drugim odpovedovala svojim potem in jih bo vedno manj. No, saj bi s tem postale gore še bolj prvinske in privlačne za ljubitelje brezpotij, kakršen sem jaz. Pa vendar ...

Praden sem tole napisal, sem se pogovarjal z več pravniki. Sploh me niso razumeli, vse se jim je zdelo prav, saj imamo vendar tako družbeno ureditev in tako zakonodajo. Zagotovo res, toda mar nas res mora sistem kar naprej prepričevati, da smo neodgovorna, nespametna in nesposobna bitja, za katera mora vedno nekdo skrbeti in nikoli ne odgovarjamo sami zase? Je res tako zmotno pričakovati, da bo vsak posameznik vedel, da se z vročo kavo lahko opeče, da iz krušljive stene lahko prileti kamen, da se ob močnem vetru lahko odlomi veja, da nas lahko piči osa in da imamo lahko celo tako smolo, da na nas pade meteor!? V kaj se spreminjajo naše vrednote, katere postajajo prevladujoče? Je to še en primer prevlade osebnih koristi nad našim skupnim dobrim?

Odgovorov nimam, zato pa sem tole napisal. In morda opozoril prijatelje, ljubitelje gora, na potencialno nevarnost, ki se tiho krade v deželo.

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

110. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorčakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 87, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK: Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Marjan Bradeško, Mateja Pate, Irena Mušič Habjan,
Emil Pevec (tehnični urednik), Andrej Stritar (namestnik odgovornega
urednika), Slavica Tovšak

ZUNANJI SODELAVCI:

Tina Leskošek, Dušan Škodič, Andrej Mašera

LEKTORIRANJE:

Mojca Volkar Trobešek, Mojca Stritar, Marta Krejan, Katarina Marin Hribar

GRAFIČNA PRIPRAVA: Repro studio Schwarz, d. o. o.

TISK: Schwarz, d. o. o.

NAKLADA: 6130 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju
na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne
vračamo. Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt
pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino, posamezna
številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije
upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova na-
vedite tudi stari naslov. Upoštevanje samo pisne odpovedi do 1. decembra
za prihodnje leto. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva.
Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni
dovoljeno. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja,
povzemanja ali delnega objavljanja nenaeročenih prispevkov v skladu s svojo
uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za
šolstvo in šport in Fundacija za financiranje športnih organizacij v Republiki
Sloveniji.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI: Prvi letošnji sneg – Rinke nad Okrešljem
FOTO: Irena Mušič Habjan

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse
članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki
praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in mo-
žne pasti obiskovanja gor. Žal pa je vsak opis vedno
subjektiven, poleg tega se objektivne težave na tere-
nu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v ure.
Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne
moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne
poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli
zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Vsebine vseh Planinskih vestnikov

od leta 1895 do danes
na www.pvkazalo.si
od 1949 do lanskega letnika
v formatu pdf.

- UVODNIK
- 1 **Amerika pri nas!**
Andrej Stritar
- TEMA MESECA
- 4 **Koči vdihnejo dušo**
Oskrbniki planinskih koč
Marjan Bradeško
- 7 **Ljudje so izgubili stik z naravo**
Pogovor z Erikom Cudrom, oskrbnikom
koče na Mangartskem sedlu
Vladimir Habjan
- 10 **Preprosto Fika**
Svojevrsten oskrbnik koče na Smrekovcu
Marta Krejan
- 12 **”Otroci so najhvaležnejši obiskovalci”**
Pogovor z oskrbnikoma Koče na
Klemenči jami
Manca Čujž
- 14 **Najboljša reklama je, da dobro delaš**
Pogovor z Markom Čufarjem, oskrbnikom
Koče na Gozdu
Vladimir Habjan
- 16 **Ni več tistega pravega veselja**
Oskrbnica Nada z Erjavčeve kočice na Vrščicu
Irena Mušič Habjan
- 17 **Očiščenje**
Spomin na Andreja Karničarja
Borut Mencinger
- ALPINISTI VETERANI
- 18 **Pravi gospodje šele po 90. letu**
29. srečanje alpinistov veteranov na Vrščicu
Irena Mušič Habjan
- 19 **Smo neuničljivi**
Pogovor s predsednikom alpinistov
veteranov Francetom Zupanom
Vladimir Habjan
- SLOVENSKI HIMALAJSKI ZAČETKI
- 22 **Bili so prvi**
Mineva 50 let od prve jugoslovanske
oziroma slovenske odprave v Himalajo
Miro Štebe
- GORNIŠKO STEZOSLEDSTVO
- 24 **In vendarle smo jih našli**
Končno po Semidah dai Agnei
Andrej Stritar
- HUMORESKA
- 28 **Smrčati prepovedano!**
Tegobe izvajalcev in poslušalcev na
skupnih ležiščih
Peter Muck

Znami na pot

- 30 **Lepote**
Trnovske planote
Od Poldanovca do Čavna
Olga Kolenc

- OPISI
- 31 **Trnovska planota**
Poldanovec; Mali Golak; Kucelj; Mrzovec
Olga Kolenc
- 35 **Skupina Treh Cin**
Velika Cina/Cima Grande di Lavaredo;
Zahodna Cina/Cima Ovest; Pot okoli Treh
Cin; Monte Paterno/Paternokofel
Bor Šumrada
- 44 **Skupina Treh Cin**
Simbol Dolomitov
Bor Šumrada
- TINE
- 50 **Pred šestimi leti je zaspal**
v naročju svojih gora
Mitja Košir
- 51 **Dušan Podbevšek - Dule**
Kamniški gorski reševalci
- 52 **Dušan Podbevšek**
Tone Škarja
- TISOČAKI
- 53 **Naj**
Praznovanje abrahama navdušene
planinke
Franc Temelj
- ŠPORTNO PLEZANJE V ITALIJI
- 54 **Sperlonga**
Novoletno plezanje na jugu Italije
Vesna Pavlovič
- ALPINIZEM IN LITERATURA
- 56 **Ampak kdo je potem spil tisto kavo?**
Zanimivosti in mnenja Tadeja Goloba
Mire Steinbuch
- VARSTVO NARAVE
- 58 **Spimo, ne vstopaj!**
Prezimovanje netopirjev v jamah
Dušan Klenovšek
- VREMENSKE STOPNJE IN OPRIMKI
- 59 **Ledeniška znamenja podnebnih**
sprememb
Miha Pavšek
- ORIENTACIJA V GORAH
- 60 **Začetna znanja orientiranja v gorah**
Blaž Grapar
- ALPINISTIČNA TEHNIKA
- 62 **Nekaj besed o vozlih**
Aljaž Anderle, Tadej Debevec
- DOBRO JE VEDETI
- 64 **Kdaj plačamo reševanje v gorah?**
Vladimir Habjan
- 66 NOVICE IZ VERTIKALE
- 66 NOVICE IZ TUJINE
- 67 LITERATURA
- 68 PLANINSKI ZBORNIKI
- 70 IZ DEJAVNOSTI PZS
- 71 PLANINSKA ORGANIZACIJA

Erik Cuder, oskrbnik kočje na Mangartskem sedlu, z ženo in hčerko v njihovi mali kuhinji FOTO: VLADIMIR HABJAN

Po skoraj dvanajstih urah napornega gaženja sva se v trdi temi, v kakršni sva zgodaj zjutraj tudi odšla, vrnila s Špika v zavetje kočje v Krnici. Čeprav je bil že februar, sva bila tistega leta pred četrto stoletje menda prva, ki sva se vzpela na vrh. Vidno utrujena in premočena naju je takratni oskrbnik Janez posadil naravnost v kuhinjo, na klop ob štedilnik, naju zavil v tople odeje, postavil pred naju vroč čaj in, če se prav spomnim, flancate ... V štedilniku je tiho pokljaj ogenj, v šibki svetlobi je odsev plamenov begal po steni, na kateri je visela kletka s polhi, ki sta se občasno oglašala. Počutila sva se kot doma. Oskrbnik je za naju poskrbel prav po očetovsko.

IZ KOČJE NAREDI PRIJAZEN DOM IN ZAVETJE

Oskrbnik torej ni le gospodar kočje, oskrbnik naredi kočjo prijetno, tako, da se vanjo veselimo priti in da se tam počutimo dobro. Beseda oskrbnik ima v korenu besede "skrb", ki lepo odraža poslanstvo človeka, ki iz kočje naredi - dom. Na večini svojih pohajanj po gorah sem imel samo dobre izkušnje z oskrbniki.

Ko sva nekoč sredi poletja z Mojco do kosti premočena in premražena prišla na Kamniško sedlo, v toplo zakurjen prostor, so naju brž ogrnili v mehke odeje in nama ponudili vročega čaja s požirkom žganja. Podobno je bilo pozimi, ko smo v sneženju večkrat prihajali na staro Erjavčevo kočjo na Vršiču, še v časih, ko je

bil tam oskrbnik Ciril. In takih zgodb, ki kažejo na pozornost oskrbnika, je veliko. Da oskrbnik opazi, da vidi, da čuti, kaj kdo potrebuje. Pa pri tem ne gre le za človeka, gre za celotno okolje. V določenem obdobju se spomnim Iztokove kočje pod Golaki, ki je bila vsa okrašena z lončnicami, z rdečimi pelargonijami, ki so v temačnosti Trnovskega gozda tako prijetno poživile kočjo. Gre za vse številne drobne malenkosti, ki obiskovalca razvesele. Morda je le čaj iz zelišč, nabranih in posušenih na travnikih za kočjo, kot smo bili svoj čas tega vajeni na Dobrči.

Seveda je vse lažje takrat, ko se gore umirijo, ko obiskovalci ne hodijo drug po drugem. A spet – tudi ob hudem navalu je oskrbnik tisti, ki stvar lahko umiri in

Koči vdihnejo dušo

Oskrbniki planinskih koč

✍ Marjan Bradeško

hitro spremenili prostor v spalnico. Našlo se je nekaj podlog, nekaj odej, nekateri smo imeli spalne vreče – prav vsi v koči pa smo legli k počitku tam nekje okrog desete ure. Spali smo odlično, resda malce na tršem, a organizacija vsega mi je za vedno ostala v spominu. Zjutraj smo že zgodaj, okrog pol pete ure, stvari pognali v gibanje, znosili opremo nazaj – in se porazgubili vsak v svojo smer. Prav nobene nejevolje ni bilo.

Večkrat se lahko zgodi, da človek v koči kaj pozabi. In spet je tu lahko oskrbnik, ki pozabljene predmete lepo shrani. Ob vrnitvi je majica, ki je v jutranjem mraku ostala pod blazino na skupnih ležiščih, znova pri lastniku.

Na koncu vsega, kar naredi kočo prijetno, pa je postrežba. Predvsem način postrežbe, saj vendarle planinska kočica ne more biti ne hotel ne restavracija z dolgim jedilnim listom. Preprosta, okusna hrana, prijazno postrežena – to bi moralo zadostovati navkljub danes dostikrat pretiranim pričakovanjem gostov.

JE POZNAVALEC IN SVETOVALEC

Vsaj v začetnem obdobju postavljanja koč po gorah so bili oskrbniki veliki poznavalci naravnih pojavov v okolici koč, do podrobnosti so obvladali vse poti in razmere na svojem območju. S pogosto menjavo oskrbnikov in s poudarjanjem gospodarske vloge koč se je v zadnjem času ta svetovalna vloga oskrbnikov žal zmanjšala. V kočico pridejo tudi ljudje, ki območja ne poznajo najbolje, ki morda niti niso izkušeni gorniki – in tako kot oskrbniki ne morejo biti dobri svetovalci tistim, ki se v koči ustavijo in poprosijo za nasvet. Gotovo je dobrih, poznavalskih oskrbnikov nekaj tudi še danes. A že zaradi vsesplošne odmaknjenosti od narave oziroma poslabšanih sposobnosti opazovanja (saj raje pogledamo na radarsko sliko padavin kot pa v nebo) je svetovalna moč oskrbnika šibkejša.

Nekateri nekdanji oskrbniki so bili pravi mojstri v prepoznavanju in napovedovanju vremena. Vse, kar so imeli na voljo, so bile radijske napovedi (interneta ni bilo) in – svoje oči in čute. Četudi za mnoge včasih malce nenavadnega obnašanja, je bil nekdanji oskrbnik Francelj v Zavetišču pod Špičko odličan napovedovalec vremena. Zvečer je stal pred kočico, razlagal barve skal v ostenju Velikega Ozebnika ali odtenke sončnega zahoda v južnih pobočjih Prisojnika – in napovedal uro, ko nas bo zjutraj zbudil, in smer, v katero nas bo poslal. Kar dvakrat nas je namesto na Jalovec poslal v dolino, enkrat celo malce prepozno – in nas je nevihta ujela že na poti proti Vršiču. ”Pojdita kmalu, kar ob pol štirih vstanita, da bosta pred dežjem že nazaj,” nama je nekoč rekel Ciril na Erjavčevi. Hanzova je bila že oddaljeni jutranji spomin, vrh Prisojnika je bil že visoko nad nama, ko so se z zahoda privalili oblaki. In ko sva ob enih v koči pila slasten čaj, so po šipah udarile prve kaplje. Tisti, ki nasvetov niso poslušali ali zanje sploh niso vprašali, so bili šele nekje na grebenu med Prednjim oknom in vrhom. Nevarno in zagotovo zelo neprijetno v tistem dežju in vetru.

Kot za vreme pa naj bi oskrbnik vedel tudi za poti okoli koč in za trenutne razmere na njih. To od oskrbnika zahteva tudi poslušanje, spraševanje tistih, ki se vračajo, a obenem zagotavlja dragocene informacije za vse, ki se odpravljajo iz koč naprej. Prav je tudi, da oskrbnik zna svetovati kaj o opremi, da zna presoditi, če kdo ni najbolje opremljen – in mu to tudi pove. Sam se spomnim, da se mi je nekajkrat zgodilo, posebej v tistih manj izkušenih časih, da sem povprašal za pot in razmere. In me je oskrbnik natančno izprašal, kaj imam s seboj – dereze, cepin? Tudi, če kdo poreče, da to ni naloga oskrbnika in da je vsak odgovoren sam zase, je vendarle prav, če oskrbnik vsaj malo ”poškili” v opremo in ne nazadnje v

jo dobro organizira. Dva primera sta mi ostala živo v spominu. Enkrat smo prišli na prenapolnjeno Kočo na Doliču, zunaj je bilo po popoldanskih nevihtah vse vlažno in mi popolnoma premočeni. Prazen je bil le še zgornji hodnik. In nekdo iz takratne oskrbniške posadke je želel, da tudi tam spimo udobno. Poslal nas je po sobah, pri tem pa tudi sam pomagal, da smo naprosili nekaj prostih odej in nazadnje spali na hodniku tako dobro kot v sobah. Druga zgodba je s Prehodavcev – in prepričan sem, da so podobne doživeli še mnogi, ki zahajajo v gore. Koča je bila tako polna, da se ni bilo kam obrniti. Kmalu, ko je padla noč, sta oskrbnika prav po vojaško organizirala odnašanje miz in klopi iz jedilnice ven pred kočico, in na tak način smo kaj

namene obiskovalcev. Kolikokrat so ljudje zatavali ali jih je ujela noč, ker preprosto niso vedeli, kako dolga je pot oziroma kako zahtevna je. Oskrbnikovo opozorilo bi morda pomagalo, seveda pa je odločitev vendarle planinčeva.

JE GOSPODAR, KI IMA VAJETI V ROKAH

Koče so dostikrat še preveč družabne in dodatno spodbujanje družabnosti ni potrebno. Še več. Oskrbnik mora poskrbeti, da gostje spoštujejo hišni red. Pri vsakem pretiranem veseljačenju, ki nakazuje, da se bo razvleklo v noč, mora biti odločen – in prepričan sem, da prijazno opozorilo zaleže. Zato je taka, neke vrste vodstvena vloga tudi pri vzdrževanju stanja koče odločilnega pomena – in mora biti vidna vsem.

Drugače je, ko so koče prazne, ko dežuje in ni mogoče nikamor. Kar nekajkrat sem se tudi sam zaradi vremena tako "zataknil" v koči ali pa bil celo edini gost tistega dne. V takem je lahko oskrbnik tisti, ki bivanje poživi. Nekoč je v dežju naša planinska skupina v Koči na Kamniškem sedlu prav ustvarjalno pisala planinske misli in nasvete, animator pa je bil kar sam oskrbnik Francelj, ki je takrat nekaj časa delal na Sedlu. Nekateri oskrbniki znajo raztegniti tudi harmoniko, pripovedovati šale ali kaj podobnega. Če je čas za to, je taka družabnost še kako dobrodošla – a spet, spoštovanje noči in časa za počitek mora ostati sveto. Neprespan planinec ne bo imel od naslednjega dne tistega, po kar je prišel v gore, če ne bo zaradi utrujenosti celo po nepotrebem ogrožal samega sebe.

Oskrbnikova vloga pride še posebej do izraza v primeru nesreč. Nekateri oskrbniki so tudi sami gorski reševalci, sem pa videl tudi takega, ki je ob hudi nesreči – plazu, ko smo vsi iz koče šli na pomoč, rekel, da v "ta sneg pa že ne gre". Spet mislim, da je večina oskrbnikov vsaj v osnovi usposobljena za ukrepanje ob nesrečah, da vedo, kam se obrniti, in da znajo ustrezno poskrbeti za vse, ki so vključeni v dogajanje. Odločnost oskrbnika je v takih primerih kar nujna.

V ZAHVALO PREJME PRIJAZNOST OD GOSTOV

Ko govorimo o oskrbnikih, ne smemo pozabiti vseh tistih, zaradi katerih je oskrbnik sploh v koči. Gostov, planincev! Z njimi sobiva in zanje skrbi. Toda – koli-

Oskrbnik naredi kočo prijetno. Vodnikov dom na Velem polju FOTO: ROBERT KLANČAR

kokrat so pričakovanja gostov s skladu s tem, kar dobijo? Dostikrat ne. Posebej v zadnjem času planinci pričakujejo veliko udobja, dobre hrane, celo zabave v planinski koči. Ponekod to vse tudi dobijo, ne dobijo pa tistega, kar bi morali – pristnega planinskega vzdušja, počitka in zavetja. Prijatelja sta na primer zaradi polne koče na silvestrovo v sneženju morala kar ponoči nazaj v dolino.

Seveda se zgodi, da je gostov veliko, da je tudi oskrbnik na robu z živci. Zakaj mu ne bi takrat priskočili na pomoč? Kakorkoli. Morda le z dobro voljo, z nekoliko več pozornosti do vseh, ki so v koči, tudi z nekoliko potrpljenja. Nekoč sem sam pokojnemu Andreju na Češki koči pomagal znositi zaboje od žičnice v shrambo, medtem ko je on skrbel za polno kočo.

Predvsem pa moramo vedno pomisliti, kako je oskrbniški posel naporen. Dolg delovni dan, ki se začne zgodaj zjutraj in traja pozno v noč. Praktično brez prestopka. Pa ni tu le skrb za goste (hrana, prenočišče, čistoča koče), oskrbnik mora zagotoviti preskrbo, da česa ne zmanjka, da je vse na svojem mestu. Zlasti koče, ki so na zahtevnejših mestih, kjer je voda le kapnica, so še poseben izziv.

Zato je največ, kar lahko obiskovalec koče naredi za dobro vzdušje, tiha hva-

ležnost za vse, kar v koči dobi. Kajti če bomo obiskovalci prijazni, bo tudi oskrbnik boljše volje. Če je le človek na mestu. Planinska koča pač ni običajen kraj v dolini, v številnih primerih gre za zavetišče v zaostrenih gorskih razmerah.

IZPOLNI POSLANSTVO

Kaj torej je oskrbnik? Je gospodar, kuhar, natak, meteorolog, izkušen gornik in še pozoren človek in psiholog v isti osebi. Pa bi verjetno lahko našli še kakšno prvino. In z vsemi temi lastnostmi ima veliko nalogo, kar poslanstvo – nuditi zavetje, varnost in ustrezno udobje obiskovalcem. Obiskovalce podučiti – in če je treba, tudi krotiti. In čeprav mora biti oskrbnik dober gospodar, mora poleg zaslužka stremeti za dobrim počutjem obiskovalcev. Občutek, da pomaga obiskovalcem, bo oskrbniku samemu prinesel tisto zadovoljstvo, s katerim bo vdihnil koči dušo, veselje in mir. In le to lahko visoko nad dolino zagotavlja prijetno sobivanje. Cenimo torej delo oskrbnikov in se veselimo naslednjega srečanja z njimi. ◻

Opomba: Čeprav je v članku uporabljena le moška oblika "oskrbnik", velja enako tudi za "oskrbnice".

Ljudje so izgubili stik z naravo

Pogovor z Erikom Cudrom, oskrbnikom koč na Mangartskem sedlu

✍️ Vladimir Habjan

Tako je nanoslo, da sva bila za dolino, kjer naju je čakal avto, prepozna, pa niti volje ni bilo več prave. Kot najboljša izbira se je pokazala bližnja kočna na Mangartskem sedlu. Ko sva pobrskala po žepih, koliko bi lahko sploh nabrala, da ne bi bila žejna in lačna, pa da ne bi spala kje na golih in mrzlih tleh, se je izkazalo, da ni prav veliko. Pač nisva tako načrtovala, saj ne spiva pogosto v kočah. Pa so bili v koči vsi ti "problemi" kaj hitro rešeni in pozabljeni (na koncu nama je še ostalo). Postrežena sva bila namreč več kot izvrstno in prijaznost je bila na zgledni višini. Gostila naju je vsa družina, mati, oče in hči. Priložnost torej, da gostitelje predstavimo tudi našim bralcem.

Kako ste postali oskrbnik koč?

Pri stricu, ki je bil sirar na Mangartski planini, sem bil od rane mladosti določen za vodnika kravje črede, ki jo je bilo treba vsako leto pripeljati iz Bovca na planino. Tudi na Mangartskem sedlu sem bil prvič po "službeni dolžnosti" in v okviru službe mi je tudi prvič vzelo sapo, ko sem zagledal mogočno kompanijo zahodnih Julijcev. Take reči ti zlezejo pod kožo. Ta kraj mi je bil zmeraj domač, četudi predvsem skozi delo – stric je na planino poleti preselil vse, tudi kure in mačke, in naključje je nanoslo, da živimo v isti hiši kot nekoč stric in tudi mi s sabo selimo vse, še mačka. Kur pa žal nimamo. Hočem povedati, da je to poseben način življenja. Če ob takem delu ni notranjega zadovoljstva, če ni sozvočja z okoljem, vsakodnevne hvaležnosti, da si sploh lahko tu, tu nimaš kaj početi. Če tega naša družina ne bi imela v sebi, bi takoj zavladali dolgčas, mraz v duši ter strah pred samoto in močjo narave. Ko sem v osemdesetih začel, je bila stara kočna, ki se je nahajala na stičišču cestne pentlje zgoraj na sedlu, že nekaj let zaprta, današnja pa je bila zanemarjena karavla, že dve leti ni služila ničemu. Vrata so bila odprta, znotraj pa so se že začele zadrževati ovce. Predsednik planinskega društva mi je rekel: "Tu imaš ključ, pojdi gor in boš oskrbnik." In sem šel in tako je ostalo. To, kar se je namreč tu dogajalo, sem smatral kot sramoto, saj sem bil čustveno vezan na ta kraj. Vendar je bilo včasih, v socializmu, vsakemu pod častjo, da bi se ukvarjal s tovrstnim poslom. Seveda nas je kmalu pričakala dobrodošlica – že prvo zimo je odneslo streho.

Kaj pa se je zgodilo z zgornjo kočno, ki je danes ni več?

Takrat ko sem začel, je bila zaprta že deset let, saj je imela vrsto pomanjkljivosti. Bila je zgrajena v povojnem času, "na hork" in iz slabih materialov. Pa tekoče vode ni imela, s čimer

se nikakor ni hotela sprijazniti sanitarna inšpekcija, zato smo jo kasneje s pomočjo TNP porušili. Vendar tudi lokacija naše kočne ni najbolj primerna, ker ne stoji ob glavni cesti.

Čigava last je kočna?

Kočna je last Ministrstva za obrambo, ki jo je dalo v brezplačni najem Planinskemu društvu Bovec. Zato je kar koli spreminjati in prenavljati silno težko, saj nismo lastniki. Zato se tudi na razpise ne moremo prijavljati. Naše društvo je tako majhno, da je iluzorno pričakovati, da se bodo ljudje zbrali in v teh časih delali prostovoljno. Vendar bo treba nekaj ukreniti v tej smeri in najti pot do sredstev za prenavo.

Kaj bi bilo še potrebno prenoviti v koči? Videl sem, da strežete skozi majhno lino ...

Če bi bila le lina problem ... V koči čez zimo ostane veliko vlage, mrzla je kot hladilnik in preden jo spomladi ogrejemo na sobno temperaturo, mine teden dni. Vlago čutimo zdaj že tudi v kosteh ... Prejšnji predsednik Igor Zlodej je premaknil zadeve, ki so prej dolgo stale na mestu, in je začel metodično delati. Začeli smo menjavati okna in jih nadomeščati s plastičnimi. Hiša potrebuje par pametnih posegov, ne predragih rošad prostorov, kako okno proti jugu, kjer je sedaj gluha stena, leseno fasado itd. Treba se bo odpraviti na resne pogovore na Ministrstvo za obrambo, razmišljamo tudi o možnostih, da bi se lastništvo kočne prepisalo na društvo. Saj ne potrebujemo posebnega udobja, vendar se hiša vedno bolj stara ... Fasado je treba zamenjati, ker je narejena iz azbesta. Skratka, hiši, ki je po razporeditvi prostorov še zmeraj vojaški objekt, bi bilo potrebno s čimbolj racionalnim pristopom vdihniti funkcionalnost in domačnost planinskega domovanja. Zdaj moramo odsotnost teh elementov pač nadomeščati z našo gostoljubnostjo.

Kakšne so značilnosti vaše kočne?

Naša kočna se od drugih razlikuje po tem, da tu prespi malo ljudi. Ker ni "lahkega" zaslužka, ki bi ga imeli od prenočevanja, moramo vse narediti "na roke", vse moramo trdo zaslužiti. Malo ljudi prespi tukaj tudi zaradi tega, ker stoji kočna preveč sama zase, ni v neki pohodniški mreži, kjer bi planinec potoval od ene kočne do druge. Tudi cesta temu dejstvu ne pomaga. Cesta pač prinaša specifične obiskovalce, ki pa jim kočna ni prilagojena. To je poslovno velik minus, vendar je odmaknjenost kočne tudi svojevrsten filter. Pride tisti, ki ve,

zakaj pride, ki mu stvar ustreza, ali tisti, ki nas pozna. Saj smo že dolgo tu. Če pa bi po drugi strani kočja stala prav ob cesti, bi se spremenila tudi njena funkcija, bila bi bolj podobna restavraciji z mešanim na žaru za črede motoristov in če dobro razmislim, dvomim, da bi naši družini taka vloga ustrezala.

Kaj bi bil torej vaš ideal, kakšna kočja?

Mangartsko sedlo bi si zaslužilo nekaj boljšega, nekaj takega, kar na primer počne arhitekt Miha Kajzelj, tak pristop, kot je bivak na Kotovem sedlu, nekaj inovativnega. Taki ljudje bi morali projektirati vse v naših gorah. Arhitektura v duhu časa z vsebino. Kočja za gornike z ravno toliko udobja, da bi zadovoljila tudi športnike na krajših višinskih pripravah. Kočja bi morala biti funkcionalna, ravno prav skromna, nebahavo udobna, drzno moderna, energetsko samozadostna. Mi smo svoje nacionalne cilje in zmage dosegali v gorah, zdaj bi bil čas, da Alpe presenetimo recimo z arhitekturo. Kočja bi morala biti arhitektonski presežek. Seveda dvomim, da se bomo večni zamudniki tega domislili, mogoče pa le ... Kočja je *refuge*, zavetišče pred nevihto, pred snegom in dežjem, zavetišče pred težavo, ki nas nemara čaka v dolini. Če nam, ki tukaj delamo, tudi hiša sama pomaga pri tem, da se ljudje vsaj za trenutek odklopijo iz vsakdana, potem je to prava kočja. No, zdaj se bom pa zbudil! Če bajta ni prava, če nosi v sebi slabo energijo, se prav pretepaš z njo. To karavlo recimo že dolgo krotimo. Pa saj se je že malo unesla, je kot *zmatran* konj. Seveda pa nobena arhitektura ne pomaga, če je v koči napačna kombinacija upravljalcev.

Koliko časa ste že tukaj?

Prišli smo leta 1983. Do danes smo sicer imeli nekaj prekinitev, ko nas ni bilo tu, na primer rojstvo hčerke. Bilo je tudi nekaj nesreč. Že po prvi sezoni je odneslo pol strehe, s čimer smo se ubadali potem še leta. Leta 1986 je voda odnesla cesto, mi pa smo z avtom ostali tukaj. Sanacija ni bila možna, uradna verzija je bila, da ni sredstev. Ker je tri dni prej deževalo, so vsi obiskovalci odšli. Šef policije me je vprašal, če je res ostalo pet Nemcev zgoraj. Ko sem odgovoril, da ne, je rekel, da potem pa v redu, da naj si za avto kar naredimo garažo ... Takrat je bilo jasno, da država ne ve točno, kaj bi počela s to cesto. Verjetno so preklinjali Mussolinija, da jo je sploh naredil. Dol smo potem našega hrošča spravili s pomočjo prijateljev in "na roke". Naslednje leto je potem tu gostoval pokojni Slavc Svetičič, ki je po razdrapani cesti tovoril robo na svojem MZ-ju. Seveda nam je tudi plaz Stožje prinesel darilo v obliki celosezonske zapore ceste v letu 2001, za kar še zdaj ne vem, komu gre zahvala. Material na plazišču je bil, ko se je do poletja osušil, namreč trden kot beton, tak kot je še dandanes. Skrb za varnost pač.

Kako je odprta kočja in kako poteka delo?

Kočja je odprta predvidoma od 25. junija do oktobra. Do konca junija je običajno problem zaradi snega, takrat pa je sneg tudi na obeh poteh na Mangart. Izven sezone imamo odprto tudi ob koncih tedna. V sezoni smo tu tri mesece. Delava oba z ženo Vando, pa tudi hčerka Evridika pomaga, njena pomoč pride najbolj prav ob "špicah".

Imate kakšne hišne specialitete?

Še kar zadovoljni smo s štrudlom in palačinkami. Menim, da je Vanda joto, ki jo kuha, "prekopirala" od *none* iz Podkrajja, ričet pa smo prevzeli od Gorenjcev in mu dodali nekaj primorskih elementov. V našo kulinarično tradicijo spadata tudi polenta, ki jo pripravimo s stopljenim sirom in z zaseko, in seveda mangartski ovčji sir, ki je sploh eden temeljnih kamnov bovške identitete.

Imate redne stranke? Pridejo tudi iz tujine?

Ja, imamo, vendar ne pridejo za daljši čas. Obiski so praviloma enodnevni. Seveda se v teh letih nabere kar nekaj starih znancev in rednih obiskovalcev. Je tudi nekaj zasvojenecv z Mangartom. Glede na pozicijo gore, ki se nahaja praktično na tromeji, je logično, da tujci dostikrat prevladajo nad domačimi obiskovalci. Naša mesta, posebej tista z močno gorniško tradicijo, so pač preveč oddaljena. Kak Kranj bi se prilegel na poziciji Bovca.

Koliko je pri vašem delu veselja in koliko zaslužka?

Če nekaj rad delaš, ne računaš, koliko si zaslužil na uro. Delo v koči je za nas absolutno veselje. Pogledaš skozi okno in imaš najkvalitetnejši TV-program. Seveda nekaj tudi zaslužimo, ampak delamo po šestnajst, sedemnajst ur dnevno. Samo zaradi denarja res ne bi delali. To se tukaj ne bi izšlo. Veliko pa dobiš tudi od ljudi, čeprav se najde kdo, ki ti nekaj energije tudi spelje.

So se časi kaj spremenili od nekdaj?

Grozno, ja. Spomnim se še, ko smo z Jakcem Čopom jedli stročje v kuhinji. Vsi smo se počutili kot doma in se v sebi tiho strinjali, da je poslanstvo kočje, da iz včasih samotarskih zaljubljenecv v gorski svet ustvari nikjer zabeleženo družino. S temi generacijami ni bilo težko doseči soglasja o hribovskih rečeh; vsi so bili vajeni trdega življenja, vsak je v rokah že držal nekaj, kar ga je ožulilo, z naravo so bili "na ti". Prisljeni so bili gledati v nebo in brati vremenske znake. S seboj nihče ni nosil plastenk, temveč se je vedelo, kje so studenci. Nekje v devetdesetih se je, kot se v zgodovini često dogaja, stvar nenadoma obrnila – prišli so mobiteli (ki smo jih bili sicer veseli) in nova filozofija v odnosih. Ljudje so zmeraj bolj neogljeni, odvisni od zunanjih informacij in nasvetov medijev. Koraka ne napravijo brez posveta z dežurnim vremenarjem, nebo pa jih ne zanima. Rekel bi, da ljudje za nekaj udobja prelahko oddajamo svojo suverenost. Stik z naravo se brez potrebe in pospešeno izgublja. Furlanski alpinist in kipar Mauro Corona iz Erta ugotavlja, da hoja, ki je bila skozi zgodovino osnovna karakteristika gorskega človeka, odstopa mesto strojem. Danes ni problem, da mladi ne znajo plezati, problem je, da ne znajo niti prav hoditi v gorskem svetu. Kar si še pred dvajsetimi leti avtomatično osvojil kot gozdar, pastir, kot otrok skozi igro, je zdaj predmet tečajev. Tu bi rad še nekaj rekel – ob gorskih nesrečah je po medijih zmeraj dosti govora o ustreznih in neustreznih opremitvah (kot da ta sama po sebi vse rešuje), vendar se zmeraj spregleda oprema, ki jo mora imeti človek v glavi, da pravilno oceni sebe v dani situaciji. Sodobni človek namreč včasih zdrsnje v napačne pred-

Koča na Mangartskem sedlu stoji na prostranem sedlu pod ostrimi Malimi špicami FOTO: VLADIMIR HABJAN

stave o sebi, življenje mu je kot film, v katerem, če *zamočiš*, zmeraj lahko koga pokličeš. *Fotra*, GRS, helikopter. In film se srečno konča. Tudi po tragičnih primerih, ki so se zgodili na Mangartu, vemo, da žal ni zmeraj tako.

Kako bi naše bralce zvalili sem gor?

Markirana peš pot do sem je zelo lepa. Vsakemu bi jo priporočal. Naj pustijo avto pri spodnji planini, kjer se plača mitnina. Dve različici poti sta. Naj navedem napotek, kako bodo našli lepšo. Pred zelo kratkim tretjim predorom naj zavijejo kar gor na t. i. Mesnovko, kjer je gozdni greben z macesnovim gozdom. Tam je stara mulatjera in ta del poti je zelo romantičen. Tam je tudi spominska plošča, postavljena za pokojne alpiniste. Priporočam to pot, ki je tudi zelo razgledna. Mangartsko sedlo je visoko izhodišče za vzpon na Mangart, pa tudi najvišja cesta za kolesarje. Trasa je lepša kot vršiška, cesta je vzorno speljana, naklon primeren. Žal so ob zadnji sanaciji eno serpentino vrgli ven in tam je malce bolj strmo. Za tiste, ki jih ni strah daljšega pristopa, pa bo prava pot čez Koritniško planino, ki se odlikuje po prav dramatičnem razgledu na Loške stene in Jalovec.

Še kaj zapojete v koči?

Samo če pridejo Kamničani, če se malo pošalim. Pojejo lahko samo tisti, ki to znajo. In teh je na žalost malo. Mravljinci gredo človeku po hrbtu, če ima srečo prisostvovati petju pravega slovenskega zbora. Tujci osupli potihnejo. Če se najde kak koroški rojak, ki se je ponemčil, se zgrbi vase ...

Vendar smo v celi karieri take trenutke doživeli mogoče največ desetkrat. Žal. V kočah imamo namreč veselje in "veselje" in če ni dovolj občutka in gorniške kulture, se petje spremeni v dretje, ki nima nič skupnega z ljubeznijo do gora ali slovenstva. Pač nismo tiste vrste oskrbniki, ki bi goste motivirali s *fušanjem* na frajtonarico. Kamničane sem izpostavil, ker prihajajo iz enega izmed okolij z izrazito razvito gorniško kulturo in veselje je gledati ljudi, ki prihod v gore dojemajo kot praznik. Če taki pojejo, pa lahko tudi malo *fušajo*, ker je dobro mišljeno. Kolektivizem, ki ga je rajnki sistem vtihotapil v planinstvo, je prinesel namreč nekatere grde razvade, ki so se v še ne tako daljni preteklosti manifestirale v nekulturnem obnašanju v gorah. Slovenci, posebno tisti iz okolij, kjer ni posebne gorniške tradicije, živimo namreč dostikrat v zablodi, da je vsak, ki je kdaj postavil svojo nogo na Triglav, avtomatično posvečen v skrivnost gorskega sveta, da so kočje zgolj gorske gostilne in da je treba v gorah preizkušati predvsem odmev svojega mogočnega glasu. Rajnki sistem je tradicionalni ritual pač zlorabil za svoje kolektivistične manevre in le okolja z močno tradicijo so preživela to norijo brez velike škode. Pa saj gredo stvari na bolje. Zmeraj bolj odhajamo v gore zato, ker za to čutimo notranjo potrebo, in ne zato, ker nas k temu poziva čredni nagon.

Bo danes nevihta?

Ne. (*in res je ni bilo*) ◉

Preprosto Fika

Svojevrsten oskrbnik
koče na Smrekovcu

✍ Marta Krejan

Viktor Povsod – Fika FOTO: IDA ROBNIK

Na Grohotu pod Raduho smo ime-
li tabor. Morda srečanje ... Bila je
družba plezalcev, alpinistov in tečajnikov
in plezalo se je in *gavdalo*. Takrat sem
spoznala Ožbija, prijaznega mladeniča,
s katerim sem kasneje preplezala par sla-
pov. "Stari" alpinisti so mi povedali, da je
to Fikanov sin. Fika? Ja, Viktor Povsod.
Povsod? Ja, piše se Povsod. Kaj se piše
povsod? Njegov priimek je Povsod. Kako
je lahko njegov priimek povsod?

Okoli tega priimka je še in še anekdot,
ki pa se ne dogajajo le zaradi priimka, am-
pak zaradi Fike samega. Čeprav je zgodba
tudi zelo žalostna; Ožbi je tragično umrl,
ko je imel le nekaj čez dvajset let ...

Do koče na Smrekovcu, katere oskrb-
nik je Črnjan Viktor Povsod, se lahko
pripelješ z avtomobilom oziroma pri-
pešačič iz različnih koncev, in sicer iz
Šoštanja, Slovenj Gradca, Črne, Mozirja
in Ljubnega. Prvič, ko sem uničevala
amortizerje avtomobila, je to bilo zato,
ker sem zašla, drugič pa so mi par ki-
lometrov pred kočjo zaprli pot fantje,
ki so popravljali most. Po pojasnilu,
kam in zakaj moram ravno ta trenutek
z avtomobilom, so umaknili stroje in
me spustili čez. Prijazni fantje. So mi
pa naročili, da jim moram nazaj grede
prinesti pivo ...

Fika je prišel iz kuhinje in vprašal, kaj
naj prinese. Znan je po parlamajsu in po
tem, da kuha najboljši čaj v slovenskih
kočah, torej je jasno, kakšen je bil moj
odgovor.

**Iz česa je, menda nikomur ne
zaupate ...**

Iz vode ... (*smeh*)

Kaj pa parlamajš?

V njem je pa vse razen oskrbnika.
Mama je včasih kuhala enolončnico,
v katero je dala pač tisto, kar je imela v
shrambi. Tako delam tudi jaz. Pravilno
bi bilo parmalajs, gre pa za izraz, ki smo
ga verjetno prevzeli iz nemščine. Leta
1983 smo imeli prireditve, na katero
je vabil plakat, nanj pa je pisec narobe
zapisal, da se bo kahal parlamajš, in ta
izraz se je prijel. Včasih smo imeli prav
izpite iz kuhanja parlamajsa, namesto
dokazil o opravljenem izpitu oz. činov
pa smo nosili *knoflce*, ki so pripete na
srajco služile kot držalo za žlico. Ljudje
imajo radi to jed, zato jo poleg ajdovih
žgancev kuham najpogosteje. Največ
porcij parlamajsa v enem dnevu sem
pripravil dobrih osem let nazaj, in si-
cer jih je bilo 950. V štirih kotlih se je
kuhal.

**Ste se tudi izobraževali ali ste kuhar
samouk?**

Nekaj sem se naučil sam oz. so me nau-
čili starši, kasneje pa sem se odločil pri-
dobiti še formalno izobrazbo v večerni
šoli. Prav zabavno je bilo hoditi v šolo,
dobro smo se imeli. Za nalogo sem en-
krat dobil pripravo ajdovih žgancev, pa
mi nekako ni šlo v račun, da jih moram
skuhati. Priprava po koroško namreč
narekuje, da se pražijo na suho in po-
tem počasi zalivajo z vodo. Učiteljci
sem predlagal, da gremo na Smrekovec
in kuhamo v koči, in res smo potem kar
nekaj praktičnih ur izvedli tukaj. Neka-
teri še vedno ne verjamejo, da ajdovo
moko pražim brez kančka maščobe,
vsake toliko pa pride kdo, ki se želi na-

učiti takega načina priprave žgancev, in
jih narediva skupaj.

**Delo oskrbnika koče zahteva tudi
potrpljenje. Glede na dostopnost koče
sem prihaja veliko različnih ljudi,
je delo zato bolj podobno tistemu v
dolini?**

V hribih je vse drugače; ljudje, ko pri-
dejo sem gor, so drugačni kot v dolini.
Sproščeni, prijazni, sem se pridejo
spočit, oddahnit. V dolini se zgodi, da
so bolj uradni, tukaj pa zelo redko kdo
obdrži tak odnos. Že res, da značaj člo-
veka je, kakršen je, ampak zelo redko
se pojavi kakšen nergač. Če bi takih
bilo po kočah več ali vedno več, potem
niso krivi oni, pač pa je nekaj narobe z
oskrbnikom. Ljudje se radi vračajo sem.
Zanimivo se mi zdi, da se je večkrat
zgodilo, da sem planince, ki so tukaj že
prenočevali, povsem nenamerno tudi
drugič in celo tretjič napolil v isto sobo.

**Po poklicu ste strojni delovodja, kar
je nekaj povsem drugega kot to, kar
počnete sicer že večino življenja.
Kaj ste počeli, preden ste prišli na
Smrekovec?**

Nekaj časa sem res opravljal delo stroj-
nega delovodje, potem pa sem šel za
oskrbnika na Grohot. Tam sem ostal,
dokler ni kočje leta 1986 zasul plaz. Po
tistem sem spet opravljal svoj poklic, od
14. aprila 1991 pa sem oskrbnik te kočje.
Najprej sem bil zaposlen v Planinskem
društvu, potem pa sem jo vzel v najem.
Vedno sem si želel biti oskrbnik in željo
sem si uresničil. Sem pa letos zadnje
leto oskrbnik.

Kako???

Ja, potem bo pa spet novo leto.

Ste tudi alpinist in gorski reševalec, kar pomeni, da ste praktično ves čas na razpolago drugim. Kako pa žena in otroci gledajo na to?

Praden sva se poročila, sem ji povedal za svoje tri "napake": da sem alpinist, reševalec in oskrbnik. Žena mi v največji gneči pomaga pri delu in tudi otroci priskočijo, če je treba. Tri otroke imam, štirje so bili ... Urška, Urban in Gal, stari pa so od 8 do 31 let. Ožbi je bil drugi po starosti. Gala sem pa "naročil" za petdeseti rojstni dan. Vsak gorski reševalec se zaveda, da mora iti pomagat, ko je to potrebno, tako da tudi če sem tukaj, se nemudoma odpravim, ko je nekdo v težavah. Tudi na Smrekovcu, ki je navidez nedolžen, sta dve ali tri akcije letno; mimogrede pride do kakega zloma ali izvina. Poškodbo navadno kar sam oskrbim, potem pa — odvisno od poškodbe in vremenskih razmer — pride po poškodovanca reševalno vozilo ali helikopter. Pozimi imam več časa za družino in zase. Takrat rad grem sam naokrog s turnimi smučmi, takrat je res mir ... Sicer pa pozimi sem prihaja kar dosti turnih smučarjev, teren tukaj je idealen za začetnike in za tiste, ki preprosto uživajo v hoji in smuki.

Smrekovec je torej primeren za pohode in turno smuko, je pa tudi eden od vrhov, ki so del projekta K 24 (v 24 urah povzpeti se na vse najvišje koroške vrhove in se vrniti na izhodiščno točko). Je dosti teh, ki se preizkusijo v 24-urnem "divjanju" čez koroške vrhove?

Koča na Smrekovcu je odlično izhodišče za različne ture: lahko se gre seveda na Smrekovec, na Uršljo goro, na Krnes, Komen oz. Kamen ... Posebej lepe so jesenske in zimske ture. Sicer pa gredo tu preko Slovenska planinska pot, Koroška planinska pot in K 24 ter pot XIV. divizije, v bližini je partizanska bolnišnica ... K 24 ur je izziv, ki se ga loti marsikdo, zmore pa bolj malo ljudi. Okoli deset letno jih gre tod mimo. Ožbi je bil z 19 leti najmlajši do zdaj, ki mu je uspelo prehoditi to pot v enem samem dnevu. Pogosto jim je koča na Smrekovcu izhodišče in potem seveda tudi cilj in te imam vse zapisane. En možakar se mi zdi še posebej vreden

omembe, saj je povsem sam prehodil vsopot, brez kakršne koli pomoči, kot je na primer pijača ali hrana med potjo, kamor jo prinesejo drugi ali pa si to pohodnik že prej pripravi. Star pa je preko šestdeset let. Tudi mene mika, da bi se je lotil, pa nikoli ne najdem časa, zdaj sploh, ko prenavljamo kočo. Okna smo menjali lani, letos pa se je naredila izolacija in kočo smo na novo oblekli. Strope bomo še menjali in luči obenem. Na srečo smo dobili precej sponzorjev. Koča je kakor cerkev, če se nafehta, se lahko vzdržuje, sicer pa počasi propade.

Včasih ste zelo veliko plezali, smer Bini-Fika v Raduhi je na primer ena od mnogih vaših prvenstvenih smeri. Kako je s tem zdaj?

V Raduhi sem plezal največ, sicer pa smo se pogosto odpravili še v druge hribe, tudi v tujino. V Paklenico sem šel prvič s šestnajstim leti. Tudi v Prokletijah smo plezali, predvsem pa v Julijcih in seveda v Kamniških. Omenjena smer je nastala takoj po mojem prihodu iz vojske. Z Binijem¹ sva se zagledala v del Raduhe, za katerega so starejši rekli, da rineva z glavo skozi zid. Pa nisva rinila skozenj, ampak sva ga kar preplezala. Precej smeri sem preplezal včasih, ja, zdaj pa se tega lotim bolj poredko, dvakrat ali trikrat letno, saj sem ves čas tukaj.

Koze, ki se sprehajajo zunaj in se pustijo božati, niso navadne koze. Imate jih za ...

Za okras, za družbo! Svobodno se sprehajajo okoli koče in ko grem pred zimo v dolino, jih vzamem s sabo. Mladiče vedno podarim, mi pa morajo lastniki vsako leto prinesiti novo fotografijo v dokaz, da so koze še žive. Da umrejo naravne smrti, je namreč pogoj, da jih nekdo sploh dobi. Gre pa za pasmo halštatska pritlikavka, vzgojena na Bavarskem in križana z gamsom.

Tega pa ne "kupim"! So me posvarili, kako prepričljivi znate biti v vaših domislicah.

Hehe, drži, to so himalajske pritlikave koze. Hčerka jih je enkrat dobila, zdaj pa jih imamo za hišne ljubljence.

Fika, kaj pa je s tema dinozavrovima oz. fikazavrovima jajcema tukaj na krušni peči?

Ljudi, ki še ne vedo, za kaj gre, zanima, ali sta res dinozavrovi jajci, pa jih vprašam, če so opazili, da piše zunaj na koči Koča na Smrekovcu in ali je to res ta koča. Seveda pritrdijo, potem pa dodam, naj še enkrat pogledajo, kaj piše na podstavkih, kjer stojita ti dve jajci. Imel sem celo neko sliko, ki je bila videti kot rentgenski posnetek vsebine jajca, pa sem jo nekam založil. Eni so kar verjeli, da gre za sliko enega teh jajc, v katerem je zarodek starodavne živali. Gre pa za kamna vulkanskega izvora. Kaže, da sta se kotalila po pobočju in pobirala lavo, zato so vidne te plasti, ki so videti kot lupina. Kamnine in fosili, ki jih najdemo po hribih, so zelo zanimivi. Kot tisti kamen v Raduhi, ki je tak kot knežji kamen. Okoli sedemdesetega leta sem tam plezal in ga fotografiral, potem pa smo imeli razstavo v Črni in sem ga poimenoval Knežji kamen.

Ne morem mimo vašega priimka, sem namreč debelo gledala, ko sem ga prvič slišala. Mi zaupate kakšno anekdoto v zvezi z njim?

Želel sem priti do enega direktorja in sem se javil pri vratarju, kjer je bilo treba pustiti podatke in povedati, kam točno greš. Povedal sem mu, da želim k direktorju, potem pa me je vprašal, kako se pišem. Odgovoril sem, da Povsod, pa je odvrnil, da povsod ne morem iti, da moram točno povedati, kam želim. Očitno me ni dobro poslušal. Navadno me to okoli mojega priimka kar zabava, tako da še malo igram zraven. Vratarju sem potem pokazal osebni dokument, pa mu je bilo kar malo nerodno.

Žena je po poročnem obredu, ker ni bila prepričana, ali se mora podpisati z dekliškim ali novim priimkom, vprašala matičarko, če naj se podpiše Povsod. Kljub temu da je slednja vedela, da gre za priimek, ji je takrat to očitno ušlo iz glave, saj je odvrnila, da se ne sme podpisati povsod, ampak na točno določeno mesto ...

Od Fike sem odšla s škatlico njuhanca, ki ga pripravlja sam. Že med samim pogovorom mi ga je nasul malo, da ga preizkusim, in dodal, da je za odrasle. Ker se imam za odraslo, sem potem to ves čas dokazovala s prej manj kot bolj uspešnim prikrivanjem solzenja. ◉

¹ Milan Golobinek, koroški alpinist in gorski reševalec.

»Otroci so najhvaležnejši obiskovalci«

Pogovor z oskrbnikoma Koče na Klemenči jami

✍ Manca Čujež

Lenka Kračun in Franc Vahter že tretje leto dihata skupaj s Kočo na Klemenči jami pod Ojstrico, kamor se planinci zaradi idiličnega gnezda planinske kočice, predvsem pa zaradi njune srčnosti, vedno radi vračamo. Kako da ne, saj Lenka povsem po "naključju" med vzponom na Krofičko uvrsti v dnevno ponudbo zaželeno gobovo juho, Franc pa židane volje deli z mano bogato botanično znanje. Dodajmo še iskren nasmeh dobrodošlice, vsakokratne napotke in najnovejše informacije o razmerah na poti, prijeten klepet ter planinsko pojedino za konec ture, pa dobimo oskrbnika, kakršna bi si želeli na vseh planinskih postojankah.

Franc, vam so se z delom oskrbnika Koče na Klemenči jami izpolnile otroške sanje, kajne?

To niti niso bile otroške sanje, misel biti oskrbnik se mi je porodila v poznejših letih, ko sem pohajal po hribih. Pred mnogo leti sem prav na Klemenči jami pri starem macesu razmišljal: "Franc, to bi bil pravi kraj za oskrbnika!" Po tridesetih letih je naključje nanoslo, da se mi je želja uresničila.

Lenka, s čim pa je vas premamila Klemenča jama, da ste zapustili Slovenske Konjice?

Že kot otrok sem s planinci zahajala v hribe. Vedno sem opazovala delo na kočah, ki se mi je zdelo imenitno. Po 36 letih pisarniškega dela sva s Francem poskusila – zdaj teče že najino tretje leto na Koči na Klemenči jami in to je to.

Delovnik oskrbnikov ni samo osemuren. Kako poteka vajin delovni dan na vrhuncu poletne sezone in kakšna je delitev dela v gorah?

Na vrhuncu sezone vstajava ob petih zjutraj in hodiva spat okoli enajstih zvečer. Zjutraj so najprej čajčki, kavice, zajtrk za spavače. Kuhinja je moja domena, šank in strežba pa Frančeva, sicer pa oba poprimeva za vse, če je treba. Tudi drva pripravljava skupaj, kadar ni ljudi. Dopoldne kuham razne

Lenka Kračun in Franc Vahter FOTO: MANCA ČUJEŽ

jedi na žlico, pečem štrudl, sproti se kuhajo ajdovi žganci, pečejo palačinke, kuha kavica, Franc pa neumorno streže. Proti večeru, ko se planina umiri, skupaj pospraviva kuhinjo, stranišče, kočice, sobe, če je kdo prespal, smeti ... Zvečer si, če se le da, vzameva čas, se usedeva pred kočico h kosilu in večerji ob enem in gledava tiho televizijo – Ojstrico, ki ima vedno najboljši program: menjava sonca in senc, takšni in drugačni oblaki, gamsi in kozorogi pod steno, vse ob žvrgolenju ptic. Če ni ljudi, nama dela družbo psička Taja. Če na koči prespijo planinci, jih je treba popisati, razporediti po sobah, kaj pripraviti za naslednji dan in ura je mimogrede enajst. Dvakrat ali trikrat tedensko tudi vlečeva z žičnico robo (kruh, meso in drugo) iz doline. Dobavitelji nama jo naložijo na kiblo, Franc pa potegne. Običajno gre vse naenkrat, sicer pa je treba oditi v dolino naložit drugo furo (Lenka) in potegniti še enkrat (Franc).

Planinca sta že od mladih nog. Kakšne razlike kot oskrbnika opazata med planinci nekoč in današnjimi planinci?

Včasih so bili planinci veliko skromnejši. Potrošništvo je močno opazno tudi v gorah. Veliko bolje so opremljeni kot včasih, so pa tudi bolj mehkužni in razvajeni, kot smo bili včasih. Vendar pa so v glavnem planinci še vedno prijazni in veseli ljudje.

Koča na Klemenči jami FOTO: MANCA ČUJEŽ

Planinci ne prenočujejo več toliko na Klemenči jami kot nekoč. Pogrešata kdaj družabne večere, ki so bili nekdanji zaščitni znak planinskih koč?

Družabni večeri so le še redki, saj je v dolini več turizma, kot ga je bilo včasih, in se več dogaja spodaj. So pa še kdaj pa kdaj kakšni rojstni dnevi in občni zbori in takrat je veselo tudi do jutra – seveda, če v koči ne prenočuje še kdo drug. Sicer pa skušava imeti red, da se koča umiri ob desetih zvečer, da se lahko tisti, ki gredo zgodaj na turo, naspijo.

Biti oskrbnik planinske kočice ni tako idilično, kot je videti na prvi pogled. Kaj vama požre največ živcev?

Živcev nama ne žre nihče. Vse skušava obrniti na šalo in s tem tudi kakšnega nergača postaviva v mat položaj.

Kaj pa je najslajše pri oskrbniški dejavnosti?

Najraje delava z otroki – na izletih, planinskih taborih in z najinimi vnuki, saj so to najhvaležnejši obiskovalci. Opažava, da se za tabore odločajo odlični mentorji, ob katerih otroci razvijajo čudovite sposobnosti družabnosti in obnašanja v naravi.

Kaj je dodana vrednost, ki jo lahko na planinski koči ponudi oskrbnik?

Misliva, da je to predvsem gostoljubnost, prijaznost ter znanje o okoliških gorah in naravi.

Katere vrline po vajinem mnenju odlikujejo dobrega oskrbnika planinske kočice? S tem mislim priljubljenega med planinci in gospodarstva pri upravljanju s kočico.

Oskrbnik se mora zavedati, da koča tu ni samo za čas njegovega skrbnišтва, ampak mora za njim ostati vsaj takšna, ka-

kršno je prevzel, oziroma še boljše. Za priljubljenost se mora potruditi, kar pa glede na različna zanimanja – planinci, alpinisti, pohodniki – včasih niti ni lahko.

Sta tudi znana ljubitelja narave in vsega, kar ponuja, s čimer nadaljujeta tradicijo Koče na Klemenči jami, ki že od nekdaj slovi po svoji "domači lekarni" in zdravilnih čajih.

Rada imava naravo. Nekaj veva o rožicah, zato jih tudi nabirava za najino "lekarno" in čajčke. V okolici pa se najdejo tudi kakšne lisičke za gobovo juho.

"Vajina" koča je znana tudi po okusni hrani. Prejšnji oskrbnik Martinek je pripravljaval žlikrofe, kaj pa je vajina hišna specialiteta?

Kot veva, je Martin pred nama ponujal odlične žlikrofe. Ker več kot odlično ne moreš narediti, se raje drživa preverjene ponudbe "štrudlov", kislega mleka in še kaj se najde. Po tradiciji Klemenče jame tudi midva streževa čaj z medom.

Prebujata se s pogledom na Ojstrico. Kako pogosto si sploh lahko privoščita vzpon nanjo ali na kateri drug okoliški vršac?

Prebujava se s pogledom na najine hribe, ki so še vedno vsako jutro neponovljiv čudež. Spominjava se najinih prehojenih poti, spomladi, jeseni in pozimi, ko ni sezone, pa si vzameva čas tudi zase in jo mahneva predvsem po brezpotjih. Kadar sva na Jami samo ob koncu tedna, se vračava domov po ovinkih – čez Raduho, preko Ut, na Zabrožnico, čez Strelovec v Robanov kot – in si tako "priveževa svoji duši". ◉

Najboljša reklama je, da dobro delaš

Pogovor z Markom Čufarjem, oskrbnikom Koče na Gozdu

✍ Vladimir Habjan

Kar nekako smo se navadili na to, da sta Tanja in Marko Čufar neločljivo povezana s Kočo na Gozdu na Vršiču. Zakonca delujeta prek družinskega podjetja Prezlc. Marko, ki je bil svoje čase tudi dober alpinist, je znan po odličnih fotografijah, ki jih na razglednicah prodajajo tudi v njihovem kiosku na vrhu Vršiča. Zakonca Čufar sta oskrbnika Koče na Gozdu že 19. leto, torej jima tovrstnih izkušenj ne manjka.

Kakšna je Koča na Gozdu danes?

Koča je v lasti PD Kranjska Gora. Ima 54 ležišč. Posebnost koče je, da imajo vse sobe v prvem nadstropju svoj tuš, v drugem pa je za vse sobe tuš skupen. Koča je bila na novo postavljena in slovesno odprta pred 26 leti. Seveda smo jo vmes večkrat adaptirali, na primer tuše, kuhinjo, klet, teraso, vhod in stopnice, kočo smo opremili z inventarjem, ki je manjkal, naredili smo skupna ležišča, ki jih prej ni bilo ... Financirali smo v glavnem sami, včasih je pomagalo tudi društvo, tako kot na primer lani, ko nam je odneslo dimnik. Ravno tako se sedaj dogovarjamo za soinvestiranje v kotlovnico, ki jo prenavljamo. Odločili smo namreč za plinsko ogrevanje, da je manj onesnaževanja. Investiranje pač spada zraven, vlagati moramo, saj drugače ne bi šlo. Trudimo se, da bi bila koča urejena in gostje zadovoljni, ker je večja možnost, da se potem tudi vrnejo. S kranjskogorskim planinskim društvom imamo dobre odnose.

Kakšna je razlika med vašo kočo in visokogorsko ali pa tistimi v tujini? Kakšne goste imate in ali pridejo tudi za ves teden?

Največ je t. i. "tranzitnih" gostov, precej je planincev, nekaj pa je raznih oblik izobraževanja, od tečajev, izpopolnjevanj, izpitov ... Naša koča je dobro izhodišče za vzpone v Julijcih tako za tujce kot za domače goste. Za Hrvate smo na primer tudi dobro izhodišče za Avstrijo. Marsikdo bi rad imel tuš, tudi cene so sprejemljive, saj nismo dragi. Veliko poudarka

Marko Čufar

dajemo na hrano. Tako je poleti, pozimi pa je povsem drugače. Takrat je problem že, da imamo ob koncu tedna sploh normalno odprto. Struktura gostov je drugačna kot poleti.

Kakšne hišne specialitete ponujate?

Znani smo po jelenovem golažu s kruhovimi cmoki, vsi ga hvalijo. Imamo veliko domačih specialitet, veliko izbiri enolončnic, jelenovo pečenko, njoke, krape, štruklje ...

Bi lahko rekel, da so gostje danes zahtevnejši, morda bolj razvajeni kot so bili nekoč?

Ponudba se je povsod spremenila, in to na bolje. Odziv gostov je dober, vsi pohvalijo našo bogato ponudbo. Nam je predvsem v interesu, da so gostje zadovoljni. Poskušamo se prilagajati njim in sedanjemu času.

Bi lahko izpostavil kak poseben problem, s katerim se srečujete?

Težave so povsod in jih pač rešujemo, kakor vemo in znamo. Kot oskrbnik moraš težave znati rešiti. Najtežje je pozimi, ko nam preglavice povzročata sneg. Čeprav imamo sami *ratrag*, motorne sani in *rolbo*, je s cesto še vedno veliko problemov. Včasih zapade zelo veliko snega in je nevarnost plazov. Ta-

Koča na Gozdu v zimski idili FOTO: MARKO ČUFAR

krat je potrebno počakati, da se narava umiri. Če ceste ne splužijo, jo poskusimo očistiti sami. Danes kočje drugače funkcionirajo, zato se trudimo, da nismo ujeti v naši. Treba se je odzvati času primerno.

Kaj je za vas pozimi ugodneje, da je cesta splužena ali ne?

Najprej naj povem, da je zima za nas zgolj strošek, tu ni nikakršnega zaslužka. Vse ima svoje prednosti in slabosti. Včasih, ko je bilo pozimi organizirano sankanje, je bilo res super. Zdaj tega žal ni več in treba se je prilagoditi trenutni situaciji. Vseeno je bilo za nas bolje, ko je bila cesta zaprta. Takrat se je vse odvijalo drugače, bilo je sankanje, ture so bile dvodnevne.

V turizmu ni vse tako preprosto, kot je morda videti. Vsaka sezona ne more imeti svojih pravil.

Gostje, ki hodijo peš po zasneženi cesti, se razlikujejo od gostov, ki se pripeljejo z avtomobilom. Zavedati se je treba, da strukture gostov ne moreš zamenjati v enem letu, kaj šele čez noč. Sankanja ni možno popularizirati čez noč, za to je potreben čas. Če bi spet naredili sankiško prognozo, bi potrebovali dve ali tri leta, da bi se ljudje na to navadili in da bi se vrnilo vzdušje zimskega dogajanja. Zdaj ni ne eno, ne drugo. Sam bi raje videl, da bi bila cesta pozimi zaprta, vendar ves čas! Ali pa,

da se naredijo galerije in je cesta odprta vse dni, ne glede na vremenske razmere. Potem imamo lahko goste, ki smučajo v Kranjski Gori ali v Avstriji in Italiji. Nujno pri tem pa je, da se ve, kakšna pravila so na cesti čez Vršič. Kdor ne dela na tem, da bi imel konstantno goste, bo prej ali slej imel še več problemov s preživetjem.

V spominu imam nepozabno vzdušje v koči januarja 1996, ko smo iskali Šraufa in Jasno. Se je kaj podobnega še kdaj ponovilo?

Takrat je bilo res pozitivno vzdušje in polna hiša. Prijetno vzdušje je bilo potem še večkrat, take "mase" ljudi pa, mislim, da ni bilo več.

Ali kočjo kaj reklamirate? Imata še kakšne posebne želje?

Našo dejavnost tu in tam res reklamiramo, spletno stran imamo več kot deset let in sami izdelujemo tiskan reklamni material. Včasih oglašujemo tudi na radiu, pač tam, kjer je smiselno. Vendar najboljša reklama je, da dobro delaš. Naša želja je, da bi bile zadeve celostno in konstantno urejene, da bi se pri razvoju območja dogovarjali skupaj in tako prišli do boljših rešitev za vse. ◉

Ni več tistega pravega veselja

Oskrbnica Nada z Erjavčeve koč na Vršiču

✍ Irena Mušič Habjan

Erjavčevo koč na Vršiču poznamo vsi, ki kakorkoli zahajamo v gore, pa tudi ostali, ki gore opazujejo samo s ceste, saj leži ob našem najbolj znanem prelazu. Mnogi se gotovo z nostalgijo spominjajo še "stare" koč, ki jo je z uradno otvoritvijo leta 1993 nadomestila "nova". Tekom let, kar stoji na tem razglednem mestu v neposredni bližini severne stene Prisojnika, so z njo upravljali različni oskrbniki, nekaj zadnjih let pa je njen "zaščitni znak" oskrbnica Nada.

Z urednikom sva jo obiskala na oktobrsko sobotno jutro in jo zmotila pri "tenstanju" mesa za golaž, ki ga je pripravljala. Časa je imela ravno slabo uro, saj je že imela naročeno skupino obiskovalcev, tako da je preveč nisva hotela obremenjevati. Že pri pripravah na pogovor sem ugotovila, da pravzaprav ne poznam njenega priimka, saj smo se vedno pogovarjali samo o Nadi z Erjavčeve.

Seveda je bilo to prvo vprašanje, ki sem ji ga zastavila, pa je skromno odvrnila: "Saj priimka ni treba. Koren." S kuhalnico je nato še naprej mešala meso in pazila, da se ni prižgalo. V nadaljevanju je nato povedala, da letos teče že enajsto leto, kar dela v koči, devet let pa je tudi oskrbnica, in to neprekinjeno. V dobro koč in oskrbe planincev je odločilno dobro sodelovanje oskrbnika s planinskim društvom, ki s kočjo upravlja. PD Jesenice za dobro sodelovanje pohvalila. Še posebej se je to pokazalo v težavah, kot je bila predlanska zima z ogromno snega, bilo ga je kar tri metre. "Smo kar po stopničkah hodili v kočjo," je povedala. Takrat so pot do koč zgazili mladi Jeseničani in "streho odmetali, pa še sreča, da smo jo, ker bi bilo verjetno kaj poškodovanega," je še dodala.

Kočja je stalno odprta od prvega maja do konca oktobra, nato pa vsak konec tedna, kar pomeni, da je oskrbovana vse leto. Ko sem jo povprašala za težave, s katerimi se srečuje, je odvrnila, da pač sama ali skupaj z društvom postori, kar je treba, vendar je "najtežje pozimi, ko ne veš, kako boš prišel do koč, ko ne veš ali bodo cesto splužili ali je gaz narejena," in dodala: "Sem gor rada peš pridem, samo da je pregaženo. Če ni, se pa kar vleče." Pozimi v zelo slabem vremenu raje ne pride v kočjo.

Na vprašanje o obiskovalcih koč skozi leta, ki jih je preživela tu gori, kot sama pove, se je kar malo zamislila in odgovorila, da so se ljudje spremenili, kar opaža iz leta v leto. Pozimi jih velikokrat od načrtovane nočitve odvrne napovedano slabše vreme, neprevoznost vršiške ceste, ... veliko tečajev zaradi podobnih razlogov tudi odpade. Zgodilo se je tudi, da je bil ves februar zaseden s tečaji, ki jih je celo prestavljala, potem pa so

Nada Koren FOTO: VLADIMIR HABJAN

ji ostali samo *lavinci* (vodniki reševalnih psov GRSZ, op. p.), saj so ostali odpovedali.

V glavni sezoni je velikokrat problem to, da ljudje rezervirajo, potem pa ne odpovejo rezervacije ... in se je že zgodilo, da "je bila ob desetih zvečer koč prazna." Nočitev je malo, saj se zaradi bližine ceste "naši ljudje zjutraj pripeljejo in zvečer odpeljejo." Tujci pozimi sicer ne prihajajo, poleti pa pride kakšna skupina, ki ji je kočja izhodišče za ture v okolici.

Se pa spominja časov, ko so planinci zvečer v koči veliko peli in ji kot oskrbnici ni bilo nič težko, saj "včasih še spat nisem šla". Spomini, očitno prijetni, so ji na obraz prikradli igriv nasmešek. Enega takšnega lepega pevskega večera se tudi sama spominjam, pa še lepo ubrano smo peli, ker je kolegica Maja znala vsa besedila in je potem vse skupaj precej lažje. Večina obiskovalcev gre spat tja do enajste ure zvečer, je povedala Nada, nekatere malo bolj vesele večkrat opozori, nato pa jo le ubogajo. Kot tudi sama opažam, čeprav ne prespim velikokrat v naših kočah, se navade po kočah spreminjajo, veliko planincev si v koči po deseti uri zvečer želi miru. Vsekakor pa je vzdušje v kočah močno odvisno od oskrbnika in priznati moram, da sem se v Nadini družbi vedno dobro počutila. Ko sem jo povprašala o hrani in kakšni specialiteti, ki jo kočja ponuja, je odvrnila, da imajo vse tisto, kar imajo ostale kočje, poleti pa je potrebno imeti še kaj več, na primer pečenko, dunajski zrezek, ... saj ljudje pridejo v kočjo in pogosto mislijo, da je to kar hotel. Tako je pač zaradi bližine ceste.

Z ostalimi oskrbniki nima veliko stikov, saj je poleti vedno veliko dela in niti časa nimajo, pozimi pa večkrat pokliče Marka s Koče na Gozdu, da ji pove, kakšno je stanje na cesti.

Meso je bilo pripravljeno, v jedilnici pa sta čakala dva tuja gosta, da ju Nada postreže. Kljub dejstvu, da sta bila Italijana, so se vse zmenili. Nama pa je prijazno ponudila okusen jabolčni zavitek, ki ga je verjetno spekla že zgodaj zjutraj. Hvala, Nada! ◻

Očiščenje

Spomin na Andreja Karničarja¹

✍ Borut Mencinger

Andrej Karničar FOTO: DREJC KARNIČAR

Redkokdaj se vračam z gore po isti poti, kakor sem se povzpel nanjo. Svet okrog nas je drugačen z leve kakor z desne strani: nevarne strmali so neprimer- no prijaznejše od spodaj kakor od zgoraj navzdol. Seveda pa je smer pohoda od- visna od mnogih drobnih odločitev – osnovna pa je izbira cilja. Pot do njega je lahko prav lahka, saj ima skoraj vsaka gora v slovenskih Alpah vsaj en lažji do- stop na vrh. Nam, navadnim planinskim pohodnikom, povzročajo težki prehodi in vrtoglava prečenja močno povečan srčni utrip. Vendar daleč od tega, da gre pri tem samo za strah, hromečo vrtoglavico ali druga opozorila samoohranitvenega nagona. Bolj ali manj močno vznemirjenje nas prevzame lahko tudi od vsega lepega. Pa ne samo to: pod mogočnimi ostenji se počutimo majhne, prevzame nas skro- mnost, mnogi pripovedujejo o občutkih ponižnosti. Skratka, dotaknejo se nas že skoraj pozabljene, če ne že kar zakrnele občutljivosti, komaj še dojemljive sodob- nemu človeku. Tisti, ki so v gorah doživeli in preživeli dogodke na robu življenja, po srečnem koncu govorijo ne samo o olajša- nju, temveč celo o še močnejšem *očiščenju*. Nikoli ne bom pozabil očiščevalnega učin- ka, ki me je preplaval po siloviti nevihti na tesnem grebenu vrh Dolgega hrbta, in to kljub temu da vedno vsaj z enim očesom pogledujem, kako se obnašajo oblaki in megle. Toda tu zgoraj me je presenetilo: oblaki so privršali tako hitro in tako čudno tiho, potuhnjeno, da nisem utegnil nata- kniti niti pelerine. Nekako sem se sredi viharnega piša zavil vanjo, se stisnil za večjo skalo in čakal, da najhujše še pride,

kajti do takrat sploh še ni zagrmelo. Toda naslednji hip je tako strahovito treščilo, da se je stresla vsa gora – pa takoj za tem še drugič in tretjič. Takega besnenja narave, tako do maksimuma navitih peklenških orgel še nisem doživel.

Ko sem po prvih najhujših udarcih strel, ki so sekale čisto blizu okrog mene, ugotovil, da sem še živ, sem hotel mon- struma še videti. Bil sem v tistih letih, ko si nisem mogel niti na koncu pameti zami- sliti, da bi se mi lahko kaj zgodilo, da bi bila zame *rezervirana* kakšna resna nevarnost. Kljub norenju narave se mi je hkrati za- zdelo, da vrag že malo popušča, zato sem odškrnil rob pelerine, da bi videl, kako so videti te nepopisne zvočne orgije: še danes ne najdem besed ob pogledu na scenerijo, ki me je obkrožala: nad menoj so zlovešče šumeče bele megle naglo brzele čez oster greben Dolgega hrbta, spodaj, tisoč met- rov niže, pa je na pravkar umito prelepo Makekovo kmetijo že posijalo bleščeče poletno sonce. Številni slapovi in slapiči, ki so še pred nekaj trenutki bučali in šumeli, so se naglo umirili. Slepčca nebeška luč pa mi je pošiljala vse več toplih sončnih poljubov; vstal sem iz skalnega zavetja in se otnesel – kakor gams svoj kožuh – ter lahek kakor peresce odplesal po stari Mlinarjevi stezi v dolino. Nekajkrat je že bolj *popustljivo* zagrmelo – in vremenski vlak je hrupno odbrzel po svoji ustaljeni poti na vzhod proti Balkanu.

Veselil sem se srečanja s starimi prija- telji na jezerski strani. Najprej sem zavil proti Češki koči in da bi šel kar mimo, ne da bi pozdravil znamenitega oskrbnika Andreja Karničarja, se seveda ni smelo zgoditi.

Vrata v jedilnico sem že na pol odprl, ko sem zaslišal oskrbnika Andreja, ki je z njemu lastno hudomušnostjo poučeval

skupinico avstrijskokoroških turistov v značilnih *jažgrskih gvantih*. Debata se je med nakupovanjem razglednic razvnela nekako takole: "Kakšne neki Ansichtkar- ten. Velik lepš' se reče po naše, po slo- venško – *razglednice*. Še posebno bo' te pa pohvalen, če bo' te uporabil' dvojino: dve razglednici, se prav', na konc' more bit' i: dve razglednici. Mau ste pa še Slovenc', da vam to ne bo delavo težav."

Med prešernim smehom v jedilnici bi Andrej še kar razlagal našo slovnico, če ne bi eden od zamejskih gostov začutil, da gre smeh na njihov račun. Samozavestni gostje so se v hipu nasršili, eden od njih pa je *zarentačil*, da oni nikakor niso Slovenci, ampak pravi žlahtni Vindišarji. Na hitro so se posloveli, Andreju pa je prodaja padla za nekaj razglednic. Ker Andrej takih sre- čanj ni maral, je bila najlepša priložnost, da mučno tišino poskusim presekat z nepričakovanim prihodom.

Hudomušne svetlozelene oči so se mu še bolj živo svetile kakor po navadi, ko sem stopil v kočo. Čeprav se že nekaj let nisem oglasil pri njem, me je pozdravil tako prisrčno, kakor je znal le on. Nič od- večnega besedičenja, z enim pogledom mu je bilo takoj vse jasno. Ukrepal je hitro, kakor se za izkušenega gorskega reševalca spodobi: "A maš suh periu zboj? Ná, vzem' topvo deko! Važn' je, de se na prehvašiš. Povej, a je bvo hedo tam zgorej? Kje te je pa uhteu? A z' biv že čez grében, k' je narbel' ropotau?"

Izpraševal me je kakor strog, skrben oče, a brez kančka pridigarskega očitjanja. "A te je bvo kej strah?" Ko sem odgovoril, da ne – imel sem celo občutek, da so me gore spet obdarile z enkratnim dožive- tjem – je Andrej slovesno pribil: "To pa zamerkej. V gorah je zmerej lepo, če le ni zarad' lepote kakšen čvok mrtu".

¹ Zapis je nastal po slučajnem pogovoru z Davorinom Karničarjem letos poleti, ko sva se spominjala smrti njegovega nepozabnega očeta Andreja 15. 8. 1998.

Alpinisti veterani v Koči na Gozdu FOTO: VLADIMIR HABJAN

Pravi gospodje šele po 90. letu

29. srečanje alpinistov veteranov na Vršiču

✍ Irena Mušič Habjan

V Koči na Gozdu na Vršiču se je v petek, 1. oktobra 2010, zbralo okrog šestdeset alpinistov veteranov na svojem vsakoletnem srečanju, ki so ga popestrili še s popoldanskim ogledom Slovenskega planinskega muzeja v Mojstrani.

Koča se je po 18. uri pričela polniti z udeleženci, ki so najprej opravili obvezno skupinsko slikanje. Pred uradnim delom srečanja so se alpinisti veterani z minuto molka spomnili preminulih Igorja Levstka in Zvonka Čemažarja, ki sta se v maju poslovila od zadnjega srečanja. Predsednik odbora za srečanja veteranov pri Planinski zvezi Slovenje France Zupan je z nekaj besedami predstavil Levstka kot sijajnega organizatorja in predstavnika generacije Kilarja in Vavkna, generacije, ki je prišla za prvo leta 1946. Imeli so program in nakazali so pot v prihodnost ter meje možnega dvignili navzgor. Čemažar pa je bil popolnoma drug človek, pesnik, ki je dal neko novo dimenzijo, opisuje pa ga en sam verz iz neke njegove pesmi: "[...] če na vrhu gore gledaš, kako oblaki plavajo čez tebe [...]".

France Zupan je nato povabil k besedi podpredsednika PZS Toneta Tomšeta, ki je v imenu predsednika Bojana Rotovnika pozdravil vse navzoče in poudaril, da vodstvo PZS pozdravlja srečanja veteranov, ne samo alpinistov, saj se zaveda, da so v

planinski organizaciji dolga leta delali tudi drugi ljudje, od katerih se lahko še veliko naučimo.

France Zupan je nato pohvalil vse navzoče z besedami "dobri smo" in ugotovil, da so ustvarili neko socialno omrežje, ki po eni strani pomeni nudenje skromne pomoči tistemu, ki jo potrebuje, po drugi pa odgovornost, da se zavedajo, da ne go samo za čast in veselje do druženja, temveč da je včasih za to pripadnost potrebno tudi nekaj narediti. V premislek udeležencem je podal tudi predlog spremembe srečanja, in sicer celodnevni izlet v Messnerjev muzej na Tirolsko.

Sledila je slavnostna podelitev spominskih daril, knjig Planinske založbe jubilentom Andreju Aplencu, Petru Ferjanu, Viktorju Megliču, Petru Mucku (80 let), Petru Jamniku, Petru Ščetininu, Franciju Savencu, Tonetu Jegliču (75 let), Janezu Golobu, Francu Jeromnu, Janezu Ruparju, Janezu Grilu, Danilu Škerbineku in Vladu Schlambergerju (70 let).

Starejšim kolegom je nato predaval Luka Lindič, eden perspektivnih slovenskih alpinistov. Njegove fotografije so nas popeljale v vertikalo Bagiratijev, domačih sten ter plezališč. Seveda je po večerji prijetno druženje trajalo še nekaj časa in večina udeležencev se je pozno poslovila ter odšla domov, nekaj pa se jih je naslednje jutro odpravilo v gore, proti Prisojniku, na Sleme, ... do naslednjega srečanja. ◉

France Zupan FOTO: IRENA MUŠIČ HABJAN

Od kod ideja za srečanja alpinistov veteranov?

Ideja o srečanju "starejših alpinistov" je iz leta 1982. Njen "oč" Saša Slavec je z njo seznanil Toneta Bučarja, takratnega podpredsednika Planinske zveze Slovenije, ki jo je podprl, in tako se je vse skupaj začelo. Iniciativni odbor (Tone Bučar, Marjan Perko, Saša Slavec, Stane Veninšek, France Zupan) je že tistega leta jeseni v Domu planincev v Logarski dolini pripravil prvo srečanje, ki ga je v celoti financirala PZS. Očitno je bilo srečanje ljudem všeč in leta 2011 bo to že naše trideseto srečanje! Dobivamo se vsako jesen, ko je konec letne sezone in pred začetkom zimske. Seveda vmes ni šlo brez težav in kriz. Biti predsednik odbora veteranov namreč ni funkcija, za katero bi se stari alpinisti grebli. Mandat časovno ni omejen, saj za to, da ne traja predolgo, poskrbi kar narava. Leta 2004 sem pristal za dobo dveh let, no, zdaj jih je mimo že šest ... Kot rečeno, imeli smo vzpone in padce, vendar se je osnovni program ohranil. To pa je predvsem druženje starih tovarišev, veselje da se spet vidimo, izmenjava zgodb o tem, kaj vse koga boli, in če smo se včasih ponašali s svojimi vzponi, sedaj pripovedujemo o težkih operacijah ... Spomnimo se tovarišev, ki so nas v preteklem letu zapustili – status veterana je pač na napačnem koncu življenjske krivulje – in obdarujemo s knjigami veterane, ki imajo tisto leto okroglo jubileje. Vsako leto nam pridejo predavati o svojih neverjetnih podvigih aktualni vrhunski alpinisti in alpinistke, tako da ohranjamo stik s sodobnim alpinizmom in – uživamo.

Včasih se je večer zavlekel tja v jutro, zdaj ne več. Bili smo v različnih kočah, npr. v Vratih, v obeh kočah na Vršiču pa v Kamniški Bistrici. Izkušnje so pokazale, da sta najboljši opciji Kamniška Bistrica in Koča na Gozdu, obe sta namreč lahko dostopni in imata primerno kapaciteto. Erjavčeva koča je si-

Smo neuničljivi

Pogovor s predsednikom alpinistov veteranov Francetom Zupanom

✍ Vladimir Habjan

cer odlična, ampak pred leti nas je tam zasnežilo, nekateri so se potem ponoči s težavo prebijali v dolino ... Smo le že stari in imamo refleks, da zbežimo domov na varno. Leta 1982 je bilo razposlanih 85 vabil, udeležencev pa je bilo 48. Povsem nenamerno so te številke vsako leto zelo podobne: udeležencev je okoli 50 do 60, vabil pa prav tako razpošljemo čez 80, vsi ne pridejo, vse pa se nekako uskladi s prostorom v koči – če je dren, se pač malo stisnemo.

Kakšni pa so kriteriji za sprejem?

Seveda smo omejeni s prostorom, ki ga imamo v gorskih kočah, čeprav je mnogo starih plezalcev, ki bi jih rad videl na srečanjih. Pomembno je, da si bil aktiven, bodisi v gorski reševalni službi bodisi kot inštruktor alpinizma, lahko si planinski pisec, slikar ali kaj podobnega, predvsem pa seveda štejejo vzponi, nove smeri, težke zimske ponovitve – skratka imeti moraš dosežke, ki odstopajo od povprečja. Alpinistov – in to odličnih – je v Sloveniji res zelo veliko in če bodo imeli srečo, bodo nekoč stari alpinisti, vendar si ne predstavljam, kako bi vse lahko spravili na jesensko srečanje v Kočo na Gozdu. Toda to je problem za bodoče predsednike.

Kako pa jih povabite medse?

Različno, eni nam sami pišejo, druge povabimo. Iz leta 1982 nas je ostalo še deset, kar sploh ni slabo. Vsako leto se jih nekaj poslovi, toliko novih potem sprejmemo. No, ni tako zelo natančno. Postopoma sem opazil tudi to, da generacije starih med 80 in 85 leti nimajo več svojih vrstnikov. Na srečanje prideš, da bi obujal spomine, če pa ni več tvoje generacije, se nimaš s kom pogovarjati, da bi sam sedel v kotu, pa ne gre. Srečati moraš prijatelje, soplezalce, saj gre za skupna doživetja.

Letos smo veterani dosegli nekakšno nadgradnjo naše organizacije, mislim na reševanje "problema Tonača". Kot je znano, je nenadoma ostal brez strehe nad glavo in prosil nas je za pomoč. Takoj sem aktiviral PZS in ljubljansko občino, saj je Tonač prejemnik več priznanih mesta Ljubljana. Veterani so vsak po svojih možnostih prispevali s finančnimi sredstvi, dobili smo tudi nekaj donacij podjetij. Skupaj smo zbrali skoraj 10.000 evrov, kar je bilo dovolj za pohištvo. Na to sem potihoma računal, namreč da nismo le nakladaška družčina, ki obuja spomine, pač pa tudi nekakšna socialna mreža. Ko pride čas, stopimo skupaj in pomagamo in to velja za vse veterane. Navsezadnje nas povezujejo zelo intenzivna doživetja v gorah, poseben odnos do tega, kaj je v življenju res pomembno in poleg tega nas niti ni tako malo.

Da to ni slaba ideja, vem, ker tudi drugi športniki, ki so slišali za nas, razmišljajo o nečem podobnem. Mogoče jim bo uspelo. Seveda smo obiskali tudi novega predsednika PZS Bojana Rotovnika in naleteli pri njem in pri članih vodstva na popolno razumevanje in podporo. Naj se ve, da PZS nima samo mladincev, pač pa tudi veterane.

Imate svoja pravila kje zapisana?

Imamo svoje smernice delovanja. Nismo društvo, smo odbor veteranov pri PZS in delujemo v okviru Komisije za alpinizem.

Kako ukrepate, če se veteran ne odziva, bi pa sodil med vas?

Ja, tudi take primere imamo. Vsako leto vsem pošljemo vabila na srečanje in jim voščimo za novo leto. Pred vsakim srečanjem posameznik dobi pošto, v kateri prosimo, da potrdi, če se bo srečanja udeležil. Vsakega tudi vprašamo, če naj ga vabimo še naprej. So namreč tudi taki, ki tega ne želijo, večinoma zaradi bolezni. Če dve leti zaporedoma ni odgovora, potem takega člana črtamo iz evidence. Stvar teče – eni odhajajo, vsako leto pa "dozorijo" novi veterani, torej smo neuničljivi.

Kdo pa skrbi za organizacijo srečanja?

Imamo ožji odbor, ki predstavlja "možgane in srce". Dobivamo se večkrat na leto: po potrebi, za novo leto, spomladi in pred srečanjem. Vsak ima svojo funkcijo, Tonač ima pregled nad predavatelji, Janez Gril in Pavle Dimitrov nabirata denar pri različnih firmah, Janko Mirnik je dragocen s svojimi izkušnjami in umirjenostjo, tajniška dela opravlja Mojca Kopač. Moram priznati, da je naš bivši član, pokojni Zvonko Čemažar kot pesnik dal odboru neko posebno kvaliteto in ga pogrešamo. Saša Slavec vsa leta fotografira naša srečanja in je ustvaril dragocen arhiv, Vojo Bučar pa bdi nad denarjem in dolga leta je v svoji grafični delavnici brezplačno opravljal vsa dela v zvezi z novoletnimi voščilnicami. Seveda pa pri delu sodeluje praktično vsak veteran, če je potreba, tako kot s svojimi dolgoletnim delom v organih PZS naš Jože Melanšek.

Pripravljate za 30-letnico naslednje leto kaj posebnega?

Naj ostane zaenkrat skrivnost.

Imate še kake druge želje?

Osebo si tako kot vsi človečki v tretjem življenjskem obdobju želim predvsem zdravja zase in za tovariše veterane. Vsem aktivnim plezalcem, še posebej tistim dekletom in fantom, ki s svojimi podvigi premikajo meje možnega v višave, o katerih si mi niti sanjati nismo upali, pa želim, da bi nekoč vsako jesen, čeprav z malo betežnimi udi, uživali na srečanjih alpinistov veteranov tako kot sedaj mi. ◻

FOTO: VLAĐIMIR HABJAN

Janez Rupan:

"Na ta srečanja prihajam kakšnih pet, šest let, ne več. Nekaj časa niti vedel nisem, da se fantje sestajajo. Potem mi je enkrat Šrauf (Stane Belak, op. p.) rekel: "Pridi zraven!". Prvič sem bil malo šokiran, ko sem videl prijatelje po tridesetih letih, pa verjetno so bili oni tudi, ko so mene zagledali. Sem si rekel, med te starce pa ne grem.

Zdaj pač vidiš staro gardo, nekaj prijateljev s Štajerske, Gorenjske, ki jih drugače ne srečaš več. Tukaj vse poznam, od Franceta Zupana, ki organizira zadevo, pa do zadnjega udeleženca. Pogrešam pa nekaj prijateljev, tudi tistega, s katerim sva leta 1957 skupaj začela plezati. Takšen način srečanja je kar v redu. Ne bi ga niti spreminjal, ampak bi rajši za par desetletij vse pomladil (smeh). Običajno je naslednji dan tura, vendar pa velikokrat tudi slabo vreme. Za ta konec tedna so me vremenarji nasmolili, saj sem računal na Hanzovo pot na Prisojnik. Ker naj bi bilo vreme lepše, kot so ga napovedali, smo se s prijatelji zmenili, da bomo šli na Prisojnik po južni strani ali pa na Travnik, kjer so bolj samotne poti."

Marija Trontelj:

”Na srečanju sem tokrat prvič. V Ljubljani sem srečala Toneta Sazonova, ki je rekel: ”Zakaj ne prihajaš na srečanja?” Pa sem rekla: ”Nihče me ni povabil.” Je pa prijetno videti znane obraze, ki jih veliko videvam, takole na kupu pa manjkrat. Res je, da srečujem nekatere od tukaj prisotnih tudi v Tamarju, na memorialu VTK (spomin-sko srečanje ob obletnici nesreče leta 1950 v Jalovcu, kjer so se smrtno ponesrečili Franc Vavpotič, Slavko Tominec in Igor Kovačič, člani AO Univerze, kasnejši Akademski AO, op. p.), kamor večkrat zaidem. Reševalce GRS sem letos srečala na otroškem bazarju, kjer sem sodelovala pri predstavitvi psov. V prave hribe ne hodim več, saj mi nekaj želje po gorah odtehta psička, s katero se skupaj usposabljava za reševanje s psi pri kinologih. Pa tudi leta so tu ... V bodoče bom še prišla.”

Peter Muck:

”Na srečanju sem sedaj tretjič in se danes počutim zelo prijetno. Že pred leti sta me Silvan Vidmar - Pipa in France Zupan vabila, naj le pridem na veteranska srečanja. Pa sem prišel. Vendar me malo moti, saj srečujem dve generaciji iz dveh obdobj, ko sem bil v gorništvu zelo aktiven. Od najstarejše ljubljanske, s katero sem se družil, sta danes tukaj le France Zupan in Rado Kočevar. Ostalih danes ni tu. Veliko je že pokojnih. Več pa je znancev iz drugega obdobja, v katerem sem se znova intenzivno posvetil gorništvu, vendar v manj zahtevni obliki. V tem obdobju sem se seznanil z malo mlajšo generacijo alpinistov, od katerih sta danes tukaj Janez Duhovnik in Peter Janežič – Petrač. Omeniti moram še pokojnega Slavca Šikonjo in Miho Pučka. Omenjeni fantje, posebno slednja dva, so me ponovno vpeljali v alpinistično dejavnost, tako da sem potem lahko samostojno nadaljeval z rekreativnim alpinizmom. Sedaj je mojih vrstnikov malo, veliko je že pokojnih, nekateri že ne morejo več priti, mlajši veterani pa me ne poznajo. Mislim pa, da sem se sedaj, ko sem tretjič tukaj, nekako ujel in imam tudi z mlajšimi čudovite pogovore. Žal pa ne morem toliko podoživljati spominov, posebej prvih, ker teh ljudi ni več. Iz tega razloga sem tudi začel pisati za Planinski vestnik tiste prve spomine, v zalogi pa jih imam še nekaj iz mojega šestdesetletnega pohajanja po gorah.”

Irena Mušič Habjan

Luka Lindič

Je alpinistom veteranom kaj drugače predavati kot na primer mladim?

Ja, precej drugače. Ko me je poklical Tonač in me povabil na srečanje, sem bil takoj za. Glede na to, kar so nam mlajšim zapustili alpinisti veterani, mi je v čast, da jim lahko še jaz kaj pokažem.

Ti veterani so nekdaj s skromno opremo dosegali dobre rezultate. Kaj misliš o tem?

Zdi se mi, da je bilo včasih več požrtvovalnosti in drznosti. Danes je več športnega pristopa k alpinizmu. Danes imamo telefone, internet, vse je bolj dostopno, za vsako smer imaš veliko podatkov. Nekdaj tega niso imeli. Ravno zaradi tega danes najbolj šteje način, kako je opravljen vzpon. Plezanje v stilu prejšnjih generacij ob današnjem znanju in opremi na nek način predstavlja nazadovanje alpinizma.

Veteranom, ki so vse življenje živeli z gorami, pomeni alpinizem več kot le šport. Kako je to pri mladih?

Zdi se mi, da so med mladimi takšni, ki jim je alpinizem bolj nedeljski šport za razmigavanje, so pa tudi takšni, ki jim gore pomenijo več.

Na srečanju veteranov je pogosto slišati rek: dober alpinist je star alpinist. Kaj misliš o tem?

Gotovo to velja. Vendar tudi veterani vedo, da so v mojih letih (22, op. p.) naredili kako norost in jih je zdaj bolj strah, kot jih je bilo takrat. Verjetno bo z mano enako.

Vladimir Habjan

Bili so prvi

Mineva 50 let od prve jugoslovanske oziroma slovenske odprave v Himalajo

✍ Miro Štebe

Alpinistični del odprave na Trisul (z leve): Aleš Kunaver, Ante Mahkota, Zoran Jerin, vodja odprave Stane Kersnik, Ciril Debeljak – Cic, dr. Andrej Robič in Marjan Keršič – Belač FOTO: ARHIV DUŠICE KUNAVER

Leto se počasi preveša v obdobje, ko nam ob vse daljših večerih ostaja več časa za spomine, manj pa za dogodivščine po hribih. Prav zato mislim, da je prav, da se vsaj v Planinskem vestniku spomnimo, da se izteka leto za naš alpinizem pomembnega okroglega jubileja. Vem, da smo letos dobili novo vodstvo planinske organizacije in prvi resnični planinski muzej, na katerega smo lahko ponosni, saj celovito prikazuje naše gorništvu in pomembne dogodke naše planinske zgodovine, vseeno pa kar preveč neopazno mineva 50. obletnica prve jugoslovanske oziroma slovenske odprave v Himalajo.

POSAMEZNIKI POSLUŠAJO KLIC GORA

Čeprav po sedanjem alpinističnem vrednotenju takratna vzpona na Trisul II in Trisul III ne bi kotirala tako visoko, je bila naša prva himalajska odprava vendarle velika prelomnica, nekakšno razdevenje našega odpravarstva. In prvega ali prve naj ne bi pozabili nikoli. S prvo jugoslovansko alpinistično himalajsko odpravo (JAHO) smo tudi Slovenci postali himalajski narod! Postavili smo se ob bok drugim, alpinistično takrat bolj razvitim narodom, ki so himalajske gore okušali že več desetletij pred nami. Z odpravo na Trisul se je začela vajeniška doba našega himalajzma, ki pa je bila zaradi zanosa, volje, modrosti in tudi sposobnosti takratnih rodov naših alpinistov sorazmerno krat-

ka. V borih petnajstih letih so naši alpinisti z vzponom preko južne stene Makaluja ujeli svetovni vrh in začeli tudi sami pisati svetovno zgodovino najbolj drznih vzponov v najvišjih gorstvih sveta. Ko razmišljam o pomenu tiste odprave, se moramo zavdati drugačnih časov in pogojev, v katerih so takrat delovali naši najboljši alpinisti. Predvojna generacija alpinistov je bila usmerjena predvsem v domače stene, saj so želeli prve smeri v njih preplezati pred nemškimi in avstrijskimi plezalci, ki so radi pogledovali po njih. Nalogo je medvojna generacija plezalcev dobro opravila, povojni Čopov steber pa je bil nekakšen labodji spev tistih pionirjev naših sten. V porušeni domovini je bilo zahajanje v gore sprva še pravi podvig, saj so bile gore na primer za alpiniste iz Ljubljane kar preveč oddaljene in predrage. Vseeno se nekateri posamezniki le niso odrekli njihovemu klicu. Počasi so nabirali izkušnje in pomagali so si z današnjimi razmere res skromno in tudi neprimerno opremo. Izkazali so se, svoje oči in želje pa so že usmerili tudi v višje vrhove Centralnih Alp. V tistih časih so v goste na predavanja vabili priznane alpiniste iz tujine in občudujoče poslušali dramatične zgodbe o junaštvih tujih zvezd v daljnih gorah. Vse pogosteje so sanjarili tudi o obiskih tistih vrhov, saj so časopisne stolpce že polnile zgodbe o zmagoslavnih podvigih tujih alpinistov na Anapurni, Everestu, K2, Kangčendzengi in drugih osematisočakih.

ČAS JE ZA TRISUL

Takrat so bila že sama potovanja v tujino pravi podvig in preskočiti je bilo treba kar nekaj ovir, tudi administrativnih. A v alpinizmu je že od nekdaj držalo, da kjer je volja, tam je pot. Postopoma so za tiste najbolj drzne dozorele razmere za pot v Himalajo. V vodilnih državnih političnih krogih so ocenili, da bi to lahko prispevalo k ugledu države in športnih dosežkov njenih državljanov. Prižgali so zeleno luč za pripravo odprave. Naši alpinisti so takrat najvišje pogorje sveta poznali le s predavanj, predvsem pa iz tujih knjig in druge literature o Himalaji. Tako vneto so preučevali težko dosegljive tuje vire, da sta dva zagnana vrhunska alpinista Igor Levstek in Janko Blažej celo izdala knjigo Himalaja in človek, v kateri je bilo zbrano vse tedaj dosegljivo himalajsko gradivo. Knjiga, ki je postala pravcato sveto pismo za takratne alpiniste, je opisovala vzpone na najvišje vrhove sveta od podvigov Aleksandra Makedonskega do odprav tik pred izidom knjige leta 1957.

Pri Planinski zvezi Slovenije so ustanovili Himalajski odbor pod vodstvom dr. Mihe Potočnika, ki se je prizadevno lotil priprav na prvo alpinistično odpravo v Himalajo. Zavzeto so pripravili celotni organizacijski in logistični načrt in vodstvo Planinske zveze Jugoslavije je določilo, da naj bi jeseni leta 1956 v Himalajo na osematisočak Manaslu odšla odprava, ki naj bi jo vodil dr. Miha Potočnik. Začeli so že s skupinskimi treningi izbranih alpinistov, vendar odprava ni šla nikoli na pot.

Znana Trnovčeva Mara je kar v svoji kuhinji pridno šivala puhovke in spalne vreče za himalajce.

Želje po Himalaji pa niso usahnile in leta 1960 je kljub težavam le dozorel čas za samostojno slovensko odpravo na Himalajo. Naši alpinisti so tedaj dobili dovoljenje za vzpon na 7120 metrov visok Trisul v Gahrwalski Himalaji v Indiji. To je bil izreden izziv, saj niso imeli izkušenj z velikimi višinami, težko pa je bila dostopna tudi kakovostna oprema, kakršno so takrat uporabljali zahodni vrhunski alpinisti. Z voljo, iznajdljivostjo in odločnostjo so organizatorji odprave in njeni člani vsi skupaj in vsak po svoje premagovali neznanke in težave. V pripravo odprave so vključili širok krog podjetij in posameznikov, ki so po svojih močeh pripravljali zaloge hrane in izdelovali potrebne pripomočke – od klinov, vrvi in šotorov do oblačil. Še več rodovom znana Trnovčeva Mara je tako na primer kar v svoji kuhinji pridno šivala puhovke in spalne vreče za himalajce. V pripravo se je po svoje vključil res širok krog Slovencev.

Odprava je štela sedem članov. Njen vodja je bil Stane Kersnik, člani pa Aleš Kunaver, Ante Mahkota, Marjan Keršič - Beluč, Ciril Debeljak - Cic, dr. Andrej Robič in novinar Zoran Jerin. V Indiji so se jim pridružili še tamkajšnji alpinist Šuradž Prasad Agraval, zvezni oficir Vinod Badhvar ter Šerpi Ang Nima in Lakpa Tenzing. Iz Ljubljane so na pot krenili 16. marca in po morju 10. aprila pripluli v Bombaj. V gorah so bili od konca aprila do srede junija, na Trisul pa so skušali splezati po prvenstveni južni smeri z ledenika Bidalgwar. Glavnega vrha niso dosegli, kot prvi pa so se povzpeli na drugi (6690 m) in tretji (6270 m) najvišji vrh Trizoba, Trisul II in Trisul III.

S TRISULOV SE VIDI ŠE VIŠJE GORE

Čeprav zastavljenega cilja niso dosegli, so jih v Ljubljani, kamor so se vrnili v začetku avgusta, zelo lepo sprejeli. Slovenija je takrat skoraj živela z odpravo. Tisoči bralcev so zavzeto in z navdušenjem brali himalajski dnevnik Zorana Jerina, ki je z mesečno zamudo prihajal izpod gora. Ko so naši "himalajci" prišli domov, so jih želeli videti po vseh šolah, tovarnah, ustanovah. Povsod so predavali v natrpano polnih dvoranh, povsod so jih pričakovali s čestitkami in darili. Z osvojitvijo dveh od treh Trisulovih vrhov so dvignili narodni ponos v tako rekoč himalajske višave, a naši alpinisti so takrat šele prvič okusili Himalajo. Takrat so bili vsi osemtisočaki sveta že osvojeni, z izjemo Šiša Pangme, ki so jo zaradi zaprtosti kitajskega območja osvojili šele leta 1964. Na glavnem vrhu Trisula je že 55 let pred nami stal Anglež George Longman, a to pomena naše prve odprave v Himalajo ne zmanjšuje. Takrat so naši alpinisti prvič na svoji koži občutili, kako poteka življenje pod najvišjimi vrhovi sveta. S Trisulov so se zazrli proti novim, še višjim ciljem in takrat so začeli verjeti, da lahko odločneje stopijo ob bok že uveljavljenim himalajskim narodom.

Izkušnje s prve odprave so spodbudile dva člana, Aleša Kunaverja in Zorana Jerina, da sta čez dve leti spet odšla v Himalajo in prehodila pot od Katmanduja do vznožja Everesta in nato do Darjeelinge. Njuna pot se je dotaknila podnožij vrste osemtisočakov: Everesta, Lhotseja, Makaluja, Čo Oja, Kangčendzenge, Jannuja in drugih. Z njunimi opažanji, fotografskim in filmskim gradivom so slovenski alpinisti iz prve roke dobili neprecenljivo zakladnico podatkov za naslednje cilje, Aleš pa je ob pogledu na najvišje vrhove tretjega zemeljskega pola začel razmišljati o slovenskih odpravah nanje po novih smereh. Še zlasti se mu je v spomin zarisala mogočna južna stena Lhotseja, kar pa je bila za tisti čas in tiste izkušnje skoraj bogokletna in utopična želja. A možje iz pravega testa nikoli ne rečejo, da je nekaj nemogoče.

HITRI VLAK DO NAJTEŽJIH HIMALAJSKIH STEN

Leta 1963 so pri Planinski zvezi Slovenije ustanovili Komisijo za odprave v tuja gorstva (KOTG), ki jo je sprva premišljeno vodil Pavle Šegula. Znal je združevati alpiniste in organizatorje v skupnih ciljih. Ko sta mu ob bok stopila še velikana slovenskega himalajzma Aleš Kunaver in Tone Škarja, pa so naši himalajci krenili po dobro pretehtani, a drzni poti med najvidnejše osvajalce nekoristnega sveta pod vrhovi zvezd. Aleš Kunaver je takrat, ko so razmišljali o položaju našega odpravarstva, izrekel daljnosežno misel: "Če zamudiš vlak, moraš teči hitreje od njega!" Res so tekli hitreje. Že po nekaj odpravah, ki so prinašale nove izkušnje, so se naši najboljši alpinisti usmerili v osvajanje najtežjih himalajskih sten. Kot v Alpah se je bitka za prvenstvo po osvojitvi najpomembnejših vrhov tudi v Himalaji preselila v premagovanje vse bolj zahtevnih sten najvišjih vrhov. Na tem področju pa smo Slovenci, kljub sprva podcenjujočim pogledom preteklih "himalajskih veličin", z uspehi naših najboljših plezalcev postali velesila, ki je ne more prezreti nobena resna kronika najpomembnejših dosežkov človeštva. Pred petdesetimi leti je bil storjen prvi korak na tej poti, ki ne bi smel v pozabo. ◉

Utrinke s prve slovenske odprave na Trisul avtorja Anteja Mahkote si lahko preberete na www.planinskivestnik.com/files/File/PV_1990_078.pdf

In vendarle smo jih našli

Končno po Semidah dai Agnei

✍️ Andrej Stritar

Divji zahod Julijscev s Cuel de la Baretta: zadaj levo Strma peč, osrednja vzpetina je Jof di Miezdri (okoli njega smo prišli na Semide), desno zadaj so grebeni Jovet Blanca, spredaj pa Cima Robinia. FOTO: ANDREJ STRITAR

Divji zahod Julijskih Alp – tako smo poimenovali razgibane, težko dostopne gore zahodno od Strme peči, o katerih sem novembra 2009 že pisal v Planinskem vestniku. Pred več kot petimi leti je v Miheličevem vodniku po Julijskih Alpah hčerka Mojca prebrala o Semidah dai Agnei, policah pod temi vrhovi, po katerih vodi star pastirski prehod iz Dunje na sončne travnike visoko nad Reklanico. Našo družinsko gorniško ekipo je takoj začela razganjati radovednost. Prebrali smo vse, kar smo o Semidah našli napisanega (kar ni bilo prav veliko!). Okoli tiste gorske skupinice smo hodili kot mačka okoli vrele kaše in poskušali z vseh strani. Gorniški izziv se je spremenil v pravi urok.

Najprej nam je uspelo najti prehod z južne strani na škrbino Forca de la Puartate, na katero s severa, iz doline Dunje, pripeljejo Semide. Vzpon z juga je resna in dolga tura: pet do šest ur gor in pet ur dol večinoma po strmem travnatem brezpotju. Vendar je za uspešno prehojene Semide skorajda nujno poznati sestop s škrbine v civilizacijo, kajti zelo težko bi ga bilo najti "na slepo" samo s pomočjo opisa. Steza ni več, sem in tja se na redkih skalah pojavijo skromne modre oznake, ki pa jim je lažje slediti šele nižje spodaj v gozdu.

Potem smo šli bivakirat v stari bunker na Cuelu de la Baretta, zaman iskali spodnji začetek Semid in v tolažbo slučajno odkrili simpatični vršič Cima Robinia. Nato nam je leta 2009 uspel "preboj" iz stranske dolinice Rio Livinal po zahtevnih policah na osrednji vrh raziskovane skupinice Jovet Blanc in čezenj na Puartate. Po tem uspehu smo mislili, da smo dosegli, kar smo hoteli, in da se v tisto zahtevno divjino ne bomo več podali.

UROK SEMID

Toda urok ni popustil! Še kar je v nas vrtal črv radovednosti. Še kar smo iskali in prebiralali vse, kar je o tem napisanega. Spremljali smo spletne forume, kjer se je sem in tja kdo oglašil, a predvsem v vprašanjem, ne z opisom. Izziv je tlel in že pozimi smo vedeli, da se vrnemo in znova poskusimo najti stari pastirski prehod čez police.

Prišlo je poletje, primeren čas za akcijo, in najti je bilo treba samo še kombinacijo primerne vremena ter prostega časa naše tričlanske ekipe. Vedno večkrat smo se pogovarjali o tem izzivu in načrtovali "napad". Da je bil urok Semid res velik, pričča tudi nenadni spontani vzklík naše Mojce med neko mirno nedeljsko vožnjo s hribov v Ljubljano. Na zadnjem sedežu je

Ciuc di Vallisetta s Force de la Puartate FOTO: MOJCA STRITAR

zadremala, nenadoma pa se je zdrznila iz sna in zavpila: "Pa kako bomo zlezli čez Semide, če o njih ničesar ne vemo!?" Res so nas preganjale, nujno smo morali v ponovni poskus ...

Kot po naključju je naslednji dan Mojca spet poskusila z besedo Semide v Googlu. Na nekem italijanskem gorniškem forumu je našla komaj teden dni staro poročilo treh zagnancev o tem, kako so prišli po teh drznih policah s severne strani na Forco de la Puartate. Kasneje smo izvedeli, da je njih spodbodlo naše lansko poročilo o vzponu na Jovet Blanc in so se lotili iskanja Semid. Svojo zgodbo so opremili s fotografijami, tako da nam je postalo jasno, kje je treba iti in kakšne težave lahko pričakujemo. Njihova objava je bila zadnja pika na i. Odpovedali smo vse načrte za tisti konec tedna, veseli ugotovili, da vreme bo, in nestrpno čakali soboto. In spet smo ob dveh popoldne odkorakali iz Patoca s težkimi nahrbtniki po domači nam mulatjeri okoli vrhov tja v divjji svet med Joveti.¹ Tokrat smo se že prvi dan potrudili

od markirane poti navzgor po dolini Rio Livinal v njen zatrep in tam z nekaj težavami našli raven prostor za bivak.

CADRAMAŠKA VEJA SEMID

Semide dai Agnei so imele v spodnjem delu stransko različico. Domačini iz Dunje so si naravnost s severa utrli "glavno" pot za drobnico nad dolino Sfonderrata vse do Force de la Puartate. Pastirji iz danes ne več obstoječega Cadramazza v dolini Bele nekaj kilometrov severno od Kluž (Chiusaforte) pa so tja gor hodili po zahodni različici iz doline Rio Livinal. V prejšnjih poskusih začetka dunjske poti nismo našli, na italijanskih forumih pa piše tudi, da je nekdanja steza zaradi rušja neprehodna. Iz Rio Livinala pa je šlo brez večjih težav. Pastirji resda ne skrbijo več za stezo, toda gamsi se tu sprehajajo vsak dan in so zato na vseh prehodnih policah utrte solidne stečine. Da smo hodili po nekdanji poti, nam je potrjevalo nekaj zelo zelo starih rdečih lis in tu in tam še vidne davno odžagane veje ruševja.

Iz Livinala smo se odpravili po polici nad izrazito škrbino Forca di Dogna. Prek z rušjem poraslega pobočja smo kmalu prišli do prvega težjega mesta v zahodni steni Jof di Miezdija.

¹ Vrhovom mehko zvenečih imen Jovet Blanc, Jof di Miezdij in Monte Jovet ljubkovalno rečem tudi **Joveti**.

Izpostavljeno po policah pod Strmo pečjo in Ciuc di Vallisetto FOTO: MOJCA STRITAR

Prehod pod velikim podorom smo proglasili za Zlodejevo polico, kajti pred časom je o njem na enem od forumov pisal Igor Zlodej iz Bovca. Mesto ni zahtevno, je pa skrajno zoprno, saj je treba previdno prestopati po drobljivem pesku visoko nad prepadom. Z veseljem smo se varovali.

Stečine so nas potem povedle na poraščeni hrbet severno od Jof di Miezdiya. Obsijalo nas je sonce in pogledali smo v Dunjo. Spustili smo se na vzhodno stran in se priključili stečini, ki je pripeljala z leve in je bila nekoč očitno dunjska različica. Tu smo bili končno na "pravih" Semidah dai Agnei. Proti desni, tj. proti jugu, smo sledili skoraj vodoravnim, večinoma zlahka prehodnim policam. Globoko pod nami je bila dolina Sfondemat, nad njo pa so se dvigala mogočna ostenja Strme peči in njenega soseda, Ciuca di Vallisetta.

Okolje je bilo neverjetno mogočno, divje in neprehodno. Ko smo v alpinistični opremi previdno stopali po božanskih policah, sem razmišljal, kako težko je moralo biti nekoč življenje v teh dolinah. Kar je za nas danes vrhunski adrenalinski gorniški dogodek, za katerega se pripravljamo leta, je bila nekoč skorajda dnevna "pot v službo". Ne znam si predstavljati, kako so domačini to pot našli, kako so jo opremili, kako so "prepričali" svojo drobnico, da se je vsako leto podajala v to divjino. Le kakšna obušala so imeli, kaj so delali na težkih mestih, kjer je treba danes popelezati?

In koliko časa so potrebovali, da so čredo ovac pripeljali iz Dunje na travnike na južni strani? Mi smo si privoščili bivač, v enem dnevu ne bi zmogli. So oni tudi prespali med potjo? Ali pa so bili tako pogumni in sposobni, da so kar v enem zamahu vso drobnico pripeljali čez greben?

Poličke so nas počasi in previdno pripeljale okoli gmote drznega Jof di Miezdiya na njegovo južno stran. Nekajkrat smo se morali prijeti za skale, ko smo se bližali dnu grape, ki se spušča izpod neprehodne škrbine Forca del Livinal proti Sfondematu. Na nasprotni strani grape smo zagledali ključno mesto, kjer se udobne police prekinejo. Od daleč je bilo videti grdo, a smo iz opisa na forumu vedeli, da bo šlo. Pred ključnim mestom raste skromen grm rušja, na katerem smo uredili sidrišče. Mojca je previdno prečila sprva po nadležnem skrotju do skalnega dela in potem levo do odrešilnega macesna, pri katerem se polička spet nadaljuje. Mesto presega drugo težavnostno stopnjo in brez varovanja z vrvo si ga vsekakor ne bi upali preplezati. Domnevam, da so tu nekoč vzdrževali mostiček, kajti sicer si ne predstavljam, kako bi čez prišla drobnica.

Za ključnim mestom smo še nekaj časa sledili stezi, dokler se ni izgubila v širših poraščenih pobočjih. Navzgor nas je vodila sprana grapa, svet pa ni postajal lažji. Našega cilja, Force de la Puartate, od spodaj nikakor nismo mogli prepoznati in bolj po občutku smo zadeli zadnje

Pogled na Poliški Špik FOTO: MOJCA STRITAR

zahtevno mesto. Na škrbino se naravnost od spodaj ne da, treba je iti daleč proti levi, tam najti gamsjo stečino na izraziti polici in kar vrtoglavo prečiti nekaj sto metrov do drzne, verjetno umetno narejene poličke tik pod škrbino. Ta izhodni del je popolnoma v stilu Semid in je prava krona celotne ture.

SPET NA FORCI DE LA PUARTATE

Na škrbini se je ponovilo naše lanskoletno veselje – uspelo nam je! V letu 2010 smo bili tretji vpisani v knjigi, ki je tam od leta 1987. V zapisih iz vseh 23 let sem zasledil le 16 skupin, ki so prišle prek Semid. To je res svet samo za najbolj avanturistične gornike. Ni se bati, da bi ga kdaj preplavile množice.

Mučnih pet ur sestopa po strmih travah proti mulatjeri in dol do Patoca smo dobro poznali in ga pač strpno pretrpeli. Ni bilo prijetno, ni bilo lahko, bilo je naporno, ampak to je del cene vstopa v čudoviti divji svet tam nad Sfonderatom.

Lani sem zapisal, da se tja ne vrnemo več, pa smo se. Tokrat raje ne zapišem, kajti kdo ve! Našli in prehodili smo Semide dai Agnei, skrivnostni prehod skozi divji zahod Julijskih Alp. Bilo je tako zahtevno, da se človek sprašuje, zakaj bi se še kdaj podajal v take napore. Toda tista divjina, tista pristna narava, tista trda lepota so tako vabljive, da nas morda spet kdaj premami. ○

Ključno mesto, kjer so verjetno nekoč imeli mostiček FOTO: ANDREJ STRITAR

KAJ IN KJE SO SEMIDE DAI AGNEI

Na Semide nas je opozoril zadnji odstavek Miheličevega vodnika po Julijskih Alpah. Takole pravi:

“Zahodno od Strme peči se greben le polagoma znižuje, svet pa postaja še bolj strm in divji. Prvi vrh v tem grebenu je strmi Grand Lusceit (imenovan tudi Ciuc di Vallisetta), ki skupaj s Strmo pečjo obdaja brezdanji Sfonderat. Zahodno od Lusceita je v greben zarezana škrbina Forca de la Puartate (1878 m), čez katero pelje star, težaven pastirski prehod iz Reklanice v Dunjo ...”

Na južnih pobočjih teh gora se razprostirajo prostrane travnate strmali, ki jim pravijo Plan de la Ciavile. V starih časih so tja gor poleti gnali drobnico. Dostop naravnost iz Reklanice ni ne enostaven ne kratek. Z nasprotni strani, iz doline Dunje ali iz doline Bele, pa je svet na videz neprehoden. Vendar je domačinom uspelo najti prehod skozi tamkajšnjo divjino, po katerem so zgodaj poleti gnali ovce na sončne travnike. Imenovali so ga Semide dai Agnei, “pot jagenjčkov”. Steza je (bila) speljana po strmih pobočjih in zelo izpostavljenih policah visoko nad divjo dolino Sfonderat, kar pomeni “brez dna”.

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

informacije, izobraževanje,
kultura, šport, glasba,
zabava ...

SE SLIŠIMO!

RADIO
UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

Smrčati prepovedano!

Tegobe izvajalcev in poslušalcev na skupnih ležiščih

✍ Peter Muck

Zimsko kampiranje FOTO: SEBASTJAN REVEN

Ljudje, ki ne smrčijo, sploh ne vedo, kako so srečni. Ne zavedajo se, da so nekaj več, da so lahko v popolnem sožitju s spokojno nočjo, v kateri si spočijejo telo in duha. In usojeno jim je dolgo življenje, ker jim ni potrebno poslušati partnerjevega večnega tarnanja.

Smrčac ponoči pošteno gara v grozo svojega poslušalca – ne da bi se smrčac tega zavedal, če pa se, mu to vzbuja slabo vest in greni življenje.

Obstaja tolažilna teorija, da je smrčanje nekakšen naravni izbor sposobnih in močnih ljudi, ki izhaja že iz pradavnine. S smrčanjem so v votlinah, kjer je stanoval pračlovek, plemenski vodje odganjali divje zveri. Lahko si predstavljate, kako se je kosmati pračlovek z velikim prsnim košem gromoglasno izpihoval, da je močno odmevalo po temni votlini. Zver pa je previdno ovohavala vstop v votlino in si ni upala vstopiti v njeno grmečo notranjost. Nad to teorijo se zdravniki, ki poznajo ustroj človeškega telesa, seveda le prizanesljivo nasmihajo.

Že doma je lahko smrčanje problematično. Ta problem še naraste v bolnišnici in povsod tam, kjer spi v enem prostoru več ljudi. V bolnišnici se ta pojav še nekaako tolerira, toda obstajajo prostori, kjer pa nikakor ni dovoljen, in to so skupna ležišča v planinskih kočah.

Ljudje, ki ne smrčijo, se sploh ne zavedajo, kako so smrčaci nesrečni, kadar morajo prespati na skupnih ležiščih. V planinskih kočah prenočujejo zdravi in mlajši ljudje, pretežno utrujeni in potrebni počitka. To mi smrčaci vemo in se trudimo, da bi cibele iz svojih grl čim bolj utišali.

KAKO JE S TEM POJAVOM V GORAH

Če imaš srečo in naletiš na pol prazno kočico, si lahko najdeš sobico, v kateri si sam in boš brez slabe vesti prespal noč in nabral moči za junaške napore naslednjega dne. Toda neredko se zgodi, da ponoči od nekok priropota v tvoj osamljeni kotiček gruča utrujenih planincev, ki se je nekeje na poti izgubila, morda ni znala preračunati časa pohoda ali ni upoštevala kondicije svojega najšibkejšega člana. Upanje se nato sesuje v nemiren spanec, poln skrbi: "Kaj bodo ljudje zjutraj rekli?" Nekateri oskrbniki planinskih koč so zelo razumevajoči in ko jim sramežljivo poveš, da si svetovni prvak v smrčanju in da se nocoj v koči ne bo spalo, ti priskrbijo kakšno odročno ležišče.

Ko pride smrčac v kočico, je njegova prva skrb, kje bo spal. V ta namen se potruji, da pride v kočico še pred glavnim navalom planincev. Na skupnih ležiščih si poišče osamljen pograd ob steni. Nato prosi oskrbnika še za kakšno odejo ali dve, da si naredi ob glavi zvočno bariero, ki bi ponoči dušila njegove zvoke. Zvečer pa se odpravi spat zadnji, da si čim bolj skrajša muke, ki ga čakajo ponoči.

SMRČAČEVA VEST

Kakšne muke? Smrčac se dobro zaveda, kako zelo moteča je njegova prisotnost na skupnih ležiščih. Zato se že pred spanjem trudi, da bi se planincem prikupil. Daje za pijačo, stresa dovtipe, svetuje o predvideni turi in njenih težavah ter seveda pripoveduje o neizmernih junaštvih v kočljivih gorskih podvigih. Vede se kot gorniški starosta in poznavalec gora, za

katerega v planinah ni nobene skrivnosti več. Toda zaman. Prav nič ne pomaga. Ko revež prične z "žaganjem", postane najbolj osovražen človek na svetu, kar pa ni najbolj prijeten občutek. Ima slabo vest in boji se, kaj bo zjutraj izrečeno.

Sam sem zaprisežen smrčac, zato bom opisal takšno grozljivo noč. Spravim se v kot ob steni in izdelam nasip iz odeje, nahrbtnika, škatle za hrano, vrečke z derezami, vrvjo in drugim med menoj in sosedom. Ležem na bok proti steni, kar je predpisana lega za smrčace, kajti če ležiš na boku, smrčanja po teoriji naj ne bi bilo. Potegnem dvojno odejo čez glavo, voham njen smrad po starem znoju ter začnem z avtogenim treningom: "Ne zaspi, ne smrči, ne zaspi, ne smrči ..." Ta postopek traja kakšno uro, potem pa nastopi efekt štetja ovac in končno zaspim. V polsnu zaslišim tisti preteči ts, ts, ts, ts. Takoj vem, kaj to pomeni, in sem v trenutku čisto buden ter začnem zopet znova z avtogenim treningom. Ker ts, ts ne pomaga dolgo, poizkušajo prizadeti še z žvižgi in s cmokanjem. Tudi to pri meni kaj dosti ne zaleže. Potem gre pa zares. Iz teme se zasliši: "Ali je to mogoče? Od kod se je vzela ta človek?" "Prekini paljbu!" In še nežen glasek: "Dragi, koliko je ura?" Pa: "Spokaj pa pred bajto! Ven ali pa dobiš dereze v glavo! Ta mandeljč še ne ve, kaj ga čaka, zjutraj ga ubijem!" Take in podobne moram nesrečnež poslušati in potem dolgo ne zaspim. Slabe vesti se premetavam, dokler se ne prične rahlo daniti. Potem zaspim in prav tako ostali, nekateri med njimi pa tudi pridno hrkajo.

Spim nekoliko dlje. Spodaj v jedilnici že pijejo čaj in se pripravljajo na pot. Nobe-

nega očitka, noč je minila in hribovci so z mislimi v pričakovanju planinskih doživetij. Zgodi se pa tudi, da nekdo nekoliko bolj glasno ugotavlja, kako dobro je, da je bajta dobro zasidrana. Kakšna gospa, ki sem ji morda celo malo všeč, pa reče: "Gospod, danes ponoči ste bili pa zelo pridni."

VARIACIJE

Če imam srečo, dobim tudi partnerja. V stereo izvedbi se odgovornost deli. V kvadrofoniji je pa sploh v redu, ker se ostali vdajo v usodo in zaspijo. Tudi mene kot smrčaca smrčanje drugega zelo moti. Tolaži pa me to, da sem takšen tudi jaz. Nekoč sem se domislil recepta, da me smrčanje ne moti in se celo zabavam ob njegovem poslušanju. Zelo natančno sem začel poslušati in analizirati zvoke, ki imajo veliko nians v višini in barvi glasov, v prekinitvah, agresivnosti ter nežnosti in ne nazadnje v čustvenem podajanju. Iz teh glasov se da o človeku marsikaj razbrati. Če pa imaš domišljijo, si lahko predstavljaš celo, kaj se mu sanja. Ta recept ima tudi to prednost, da ob tem razglabljanju hitro zaspiš.

Skupna ležišča v planinskih kočah imajo na žalost odlično akustiko. Zato je tudi zelo zanimivo in kratkočasno poslušati, če sta dva smrčaca. Lahko ugibaš, komu pripada kateri zvok, podobno kot če miže poslušas dve pozavni, ki improvizirata na "Globokarjev način".¹

Zelo zabaven je še primer smrčanja v paru. Prvi žaga lepo enakomerno v valovih: piano – mezzoforte. Drugi pa nenadoma udari daveči fortissimo, kar traja le kratek čas, nato se obrne na drugo stran in obne. Čez nekaj časa ga pa – takrat ko najmanj pričakuješ – spet vrže v fortissimo.

ČRNA OVCA

Ko v določenem okolju in v družbi, s katero hodiš v hribe, spoznajo, kakšne vrste človek si, ti ne pomaga nobeno prikrivanje več. Vedno si smrčanja kriv ti, medtem ko vsi drugi sladko smrčijo na tvoj račun. Zgodilo se je celo to, da je spala na skupnem ležišču mlada deklica z okvaro v požiralniku. Celo noč je vlekla visoki falzet, kriv pa sem bil seveda jaz. Še dobro, da me niso vprašali, če sem sopranist. Neki moški je celo noč oponašal motorno verižno žago in spet sem bil kriv jaz, čeprav sem spal v drugi sobi. So pa tudi častne izjeme, ki jih smrčanje popolnoma

nič ne moti. Z Miho Pučkom sva pohajala po gorah v Švici. Spala sva v majhnem šotorčku in glej, fant je bil popolnoma neobčutljiv na moje soliranje, ki je bilo zaradi utrujenosti še bolj gromovito.

SAMOPOMOČ PROTI SMRČANJU

Da bi se izognil tem neprijetnostim, sem si priskrbel posebno lahko spalno vrečo za nizke temperature. In če je bila koča prenapolnjena, sem vključil pozivom oskrbnika raje spal zunaj, enkrat celo na klopi pred kočo pod Breithornom, kjer je bila temperatura manj kot -15°C .

Nato me je presvetlilo. Zakaj bi hodil v kočo ravno prenočevat? Do izhodišč za ture se pripelješ z avtomobilom. Greš zgodaj spat, vstaneš ob dveh in si v eni uri v Alpah. Z naglavno svetilko rineš skozi gozd in si ob prvem svitu že na prostem, doživiš krasen sončni vzhod in se pri povratku izogneš neprijetni popoldanski oblačnosti in gorskim nevihtam. No, ta recept sploh ni nov in se mnogi že dolgo ravnajo po njem.

Pravzaprav v vzhodnih Alpah ni gore pod 3000 metri, da je v enem dnevu po običajnih pristopih ne bi zmožel. Poznam

gospoda, ki je prehodil celo Slovensko planinsko pot, ne da bi enkrat prespal v kakšni planinski koči.

Obstajajo seveda tudi ljudje, ki jih prav nič ne zanima, če s smrčanjem ogrožajo spanje drugih. Niti ne pomislijo, da bi bili uvidevni ali da bi kaj storili, da bi zmanjšali učinek svojega smrčanja. Opozorjanja ne zaležejo in na zalogi imajo celo nesramna obratna sporočila, ki jih zaradi mlajših bralcev ne bom navajal. A taki ljudje so lahko tudi čez dan zelo neprijetni in sploh niso pravi planinci.

Zato, dragi planinci, bodite do smrčacev, ki imajo zaradi svoje lastnosti slabo vest, uvidevni in jim ne kvarite gorskih doživetij in spominov nanje. Če pa ste zelo občutljivi, si dajte v nahrbtnik čepke za ušesa. Sploh pa ne bi bilo slabo, da bi jih imel za vsak slučaj na zalogi tudi oskrbnik planinske kočice. Potrebni bi bili tudi v primerih, ko se nabije v kočo čreda planinskih veseljakov, ki razgrajajo celo noč in še v dopoldanske ure, vse dokler ne zmanjka pijače. Tem pojavom pa tudi smrčaci niso kos in lahko blaženo in brez skrbi spijo, ker jih razgrajaci preglasijo. ◦

Rab Puhovka Summit

- Pertex Endurance
- 285g gosjega puha
- Teža: 980g

344,90€

S storži do 20% cenejel

KIBUBA
PUSTOLOVŠČINA NA OBZORJU

ostale izdelke v akciji si oglejte na:
www.kibuba.com

¹ Vinko Globokar, slovenski pozavnist, skladatelj in dirigent.

Lepote Trnovske planote

Od Poldanovca do Čavna

✍️ Olga Kolenc

Skale ob poti s Kuclja proti koči Antona Bavčerja na Čavnu, zadaj Veliki in Mali Modrasovec FOTO: OLGA KOLENC

Če kje, potem bi duša španskega pesnika Lorca tukaj ljubila zeleno!

(Olga Kolenc)

Obsežna območja Trnovskega gozda ostajajo kot velika, nedorečena skrivnost. Na pregradi, kjer se srečujeta sever in jug, narava kaže nešteto različnih obrazov. Lepota področja, s katero se srečujem že skoraj štiri desetletja, mi je postala nekako samoumevna. V dolini je že poletje, tu zgoraj pa dohitimo še eno pomlad, ki se kiti s planinskim cvetjem. Objame nas hlad, ki veje iz zaprtih globeli in jam, zasutih z večnim ledom in snegom.

Dinarsko gorstvo se na svojem najbolj severozahodnem delu še poslednjič razkrije v vsej svoji lepoti. Pa vendar je to območje eno najredkeje poseljenih v Sloveniji, in še to le na zahodu. Prebivalci vasi in osamljenih kmetij so se ukvarjali predvsem z živinorejo in gozdarstvom v pretežno bukovo-jelovih gozdovih. Težki življenjski pogoji, ročna sečnja, obdelava in spravilo lesa s komaj dostopnih terenov so domorodce prekalili v prave gorske viharnike. Oddaljenost od doma, pomanjkanje, spanje v zasilnih lesenih barakah so v hudih zimah še dodali svoje. Časi se spreminjajo. Področje danes zaradi lepote in miru vse bolj privablja turiste. Že na Lokvah na severozahodnem delu Trnovske planote, od Nove Gorice oddaljene le dvajset kilometrov, vabi nešteto poti. Povzpne se lahko na priljubljene okoliške vrhove, kot sta Poldanovec in Mrzovec.

PLANINSKI KRAŠKI SVET

V višjih predelih Trnovskega gozda je planinski kraški svet še posebej izrazit. Z najvišjim Malim Golakom se povzpne

do višine 1495 metrov. Obilo padavin, sneg in burja (njeni sunki včasih presežejo 100 km/h) še dodatno zaznamujejo že tako izrazito in razgibano tektoniko. Za vodami, o katerih ni več sledu, so ostale rečne dolinice, uvale, manjše krnice in morene, skozi katere si je v ledeni dobi ledenik utiral pot. Pa vendar je celotno območje ena sama razgibana celota. Zaplate majhnih kraških polj, ki se prepletajo s hribi in griči, padajo vse do krožno zaprtih globeli, od tam pa še globlje, v podzemne jame in brezna. Škraplje, žlebiči, škanjnice in podobni kraški pojavi so vidni na vsakem koraku.

Trnovski gozd po zaslugi naravovarstvenih ukrepov ter težke dostopnosti še naprej ostaja oaza miru. Alpski, dinarski in submediteranski vplivi nudijo pogoje za življenje pestri raznolikosti tako rastlinskih kot tudi živalskih vrst. Z malo sreče in ob pravem času še lahko naletimo na svatovski ples velikega petelina, ki je na žalost vse bolj ogrožen. V teh obsežnih in neprelovnih gozdovih živijo zveri, kot so ris, medved in volk. Številne zavarovane, endemične rastline so si našle svoj dom v skritih in nedosegljivih skalnih razpokah.

POLDANOVEC, POVSEM OBIČAJEN PORAŠČEN HRIB ...

... ki moli iznad severnega roba Trnovske planote, strmo pada vse do doline Trebuše. Zanimivi, precej obiskani vrh je le dve uri hoje oddaljen od najbližjega izhodišča na Lokvah. V zavetju hladnih gozdov kmalu prispemo do sedla pod Mojskim vrhom. Krožna pot, ki le malo nižje obide globel

Golaki pozimi FOTO: OTON NAGLOST

Mojsko drago z značilnim temperaturnim in rastlinskim preobratom, je lepa v vseh letnih časih. Pred nami je še krajši vzpon, kjer se nam odpirajo razgledi na najbližje vrhove, kot so Mojski vrh, Veliki Bukovec, Veliki Češevnik in Stanov rob. Vrh Poldanovca nas nagradi z obširnimi pogledi na Trnovski gozd, na hribovje v porečju Idrijce pa vse do Spodnjih Bohinjskih gora – Peči in Julijskih Alp. Lahki dostop z juga pa naj ne odvrne naše pozornosti. Na samem vrhu priporočam nekaj previdnosti, kajti vsak zdrs v globino bi bil usoden.

Šele z vrha se odpre razgled tudi na mogočno, razgibano pregrado Govcev. To je svet prepadov in ozkih kamnitih grap, kjer se še pozno v pomlad belijo snežne zaplate. Vzpon iz Gorenje Trebuše, kjer premagamo tisoč višinskih metrov, nam goro razkrije v vsej njeni divjosti. Pogled na Govce že od nekdanj vzbuja strahospoštovanje. Domačini so v bitki za preživetje tudi tod ročno izsekavali. Menda je tako nastalo ime, saj so bila obširna izsekana območja nekoč povsem gola. Iskali so prehode na jug, gradili poti in ustvarili nešteto s trpljenjem prežetih pripovedi. Ženske z Vojskarske planote so še v času druge svetovne vojne na hrbtih prinašale živež iz Vipavske doline.

NARAVNI REZERVAT PARADANA

Spomin na prvo pripoved o jami Ledenici mi sega v rano otroštvo. Moj oče, ki ga je po Trnovskem gozdu vodila pot za kruhom, je področje poznal kot lastni žep. Večkrat je govoril

o strašnem breznu večnega snega in ledu, ki je iznajdljivim domačinom pomagal pri dodatnem zaslužku.

Naravni rezervat Paradana se razteza na območju Golakov na 18 hektarjih in na nadmorski višini 1480–1495 metrov. Gre za botanični in gozdni rezervat z naravnimi spomeniki: ledeniško-kraško globeljo ter Veliko in Malo ledeno jamo. Bogata naravna dediščina, ki je redka tudi v svetovnem merilu, se skriva v globinah kot pravi zaklad. Nemalo smo presenečeni, ko ob spustu v globačo (Veliko ledeno jamo) pod seboj nenadoma uzremo nenavadno stvaritev narave. Toplotni in rastlinski pasovi si sledijo v obratnem zaporedju kot v gorah. Iz odprtine zaveje svež zrak, sneg lahko še junija sega vse do zgornjega roba. Led, ki so ga domačini ob koncu 19. stoletja rezali v jami, so prodajali celo v Egipt. Velike kose so v koših in z doma narejenimi iznajdljivimi tehničnimi pripravami nosili na površino. Z vozovi so ga ponoči vozili naprej, predvsem proti Gorici in Trstu. Žičnica je za domače potrebe delovala še v šestdesetih letih prejšnjega stoletja.

NARAVNI REZERVAT GOLAKI IN SMREKOVA DRAGA

Trije Golaki (Veliki, 1480 m, Srednji, 1479 m, in Mali, 1495 m) so v vseh letnih časih priljubljena planinska točka. Razmeroma kratki dostopi z ajdovske, idrijske in goriške strani omogočajo hiter pobeg v neokrnjeno zeleno pravljico. Zimski vzponi trajajo dlje, saj so dostopi prekriti z globokim snegom. Zasnežene gozdne poti se spremenijo v tekaške

VELIKA LEDENA JAMA

Vhod v Veliko ledeno jamo v Paradani je pod Golaki na višini 1100 metrov, le pet minut od vozne ceste. Pogled v jamo, ki je globoka 650 metrov, dolga pa več kot štiri kilometre, je naravnost presunljiv. Za obiskovalce je možen spust le v prvo, 45-metrsko vhodno brezno. Ledeni oklep nato izgine v ozek preduh, ki vodi v številne podzemne rove in brezna, dostopne le izkušenim jamarjem. Led, ki iz snega nastaja že ob vhodu, sega vse do globine 100–200 metrov.

Vhod v Veliko ledeno jamo FOTO: OLGA KOLENC

proge, ki zdržijo vse do pozne pomladi. Pogosto naletimo na sveže medvedje sledi in hitro nam je jasno, kdo je še vedno najboljši čuvar gozda.

Iztokova koča pod Golaki, 1260 m, ki je del Slovenske planinske poti, je skrita v zavetju dreves in opazna šele, tik preden pridemo do nje. Od nje nas do najbolj obleganega Malega Golaka loči le še štirideset minut hoje. Čeprav "mali", je najvišji vrh od Golakov. Imena ni dobil, ker bi bil najmanjši, temveč zato, ker je imel najmanjšo planino. Porasli, razgibani kraški teren se malo pod vrhom povsem spremeni. Bukovi gozdovi imajo na severni strani Golakov ponekod zanimivo, povsem naravno pragozdno zgradbo. Razgaljeni kopasti vrh moli izza gosto razraslega rušja, kar je redkost v dinarskem območju Slovenije. Razgled je naravnost veličasten. Sveže zeleni gozdovi prikrivajo griče kot mehka zelena preproga. V lepem vremenu potuje pogled čez venec gora od Julijcev, Karavank pa vse do Kamniških Alp. Zelene barve daljav se prepletajo, vse bolj bledijo, spojijo se z nebom.

JUŽNI ROB TRNOVSKEGA GOZDA ...

... ki se dviga iznad obsežne Vipavske doline, sega vse od Kromberka pri Novi Gorici do Cola nad Ajdovščino. Velik del pripada Čavnu, ki je sicer vrh, hkrati pa njegovo ime nosi obsežen del pogorja. Masiv je kakor mejnik, okoli trideset kilometrov dolga pregrada, ki strmo pada in razmejuje dva različna svetova – sever in jug. Velika višinska razlika pogojuje prepletanje celinskih in sredozemskih podnebnih svetov, ki se odraža v pestrih rastlinskih in živalskih vrstah. Podori, odlomi in zdrsi skal pričajo o zelo intenzivnih naravnih procesih žive in nežive narave. Star pregovor pravi, da je Bog ob stvarjenju sveta tod še poslednjič žakelj "otresel". Na izpostavljenih grebenih močni burji kljubuje le še nekaj najbolj trdoživih dreves. Naravne vrednote južnih obronkov Trnovskega gozda in Nanosa so zavarovane kot krajinski park in v okviru Natura 2000.

Pot na Golake FOTO: ANKA VONČINA

Poldanovec je zaradi lahke dostopnosti z južne strani v vseh letnih časih precej priljubljen. Divji prepadni svet, ki na severu kot pregrada pada vse do doline Trebuše, pa je ljudem že od nekdaj buril domišljijo. Obsežno območje

Trnovskega gozda nas preseneča s prvinsko naravo, kamor človek večinoma posega le za potrebe gozdarstva. Če ljubite mir, senčno zavetje gozdov in zložne poti, je Poldanovec v vseh letnih časih prava izbira.

Zahtevnost: Lahka označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška, v zimskem času zimska oprema, če je ledeno in pomrzjeno, tudi cepin in dereze.

Nadmorska višina: 1299 m

Višina izhodišča: 947 m

Višinska razlika: 352 m

Izhodišče: Lokve nad Novo Gorico (WGS84: 46,012309, 13,792250).

Koče: Na opisanem območju koč ni.

Časi:

Lokve–Poldanovec 2 uri

Sestop 1.30 ure

Skupaj 3.30 ure

Sezona: Primerno v vseh letnih časih.

Zemljevid: Izletniška karta Goriška, 1 : 50 000.

Poldanovec FOTO: OLGA KOLENC

Mali Golak, 1495 m

Mali Golak, najvišji vrh v Trnovskem gozdu, je v vseh letnih časih, še posebno pa ob koncu tedna, oblegan tako z vipavske kot z goriške strani. V vsakem letnem času v zavetju gozdov najdemo hlad, pozimi pa lahko doživimo pravo zimsko turo. Vselej pa začutimo obsežnost in lepoto neokrnjenih mešanih gozdov, razprostrtih

po bližnji in daljni okolici. Planinski kraški svet je tod še posebno izrazit. Z golega, kopastega vrha se nam odpre širok razgled, ki sega daleč v notranjost Slovenije, od Julijskih Alp, Karavank do Kamniških Alp. Preko južnega pobočja Trnovskega gozda, ki pada na primorsko stran, nam pogled potuje vse do morja.

Zahtevnost: Lahka označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška, v zimskem času primerna zimska oprema, če je ledeno in pomrzjeno, tudi cepin in dereze.

Nadmorska višina: 1495 m

Višina izhodišča: 1105 m

Višinska razlika: 390 m

Izhodišče: Mala Lazna, kamor se pripeljemo iz Lokev nad Novo Gorico ali iz Ajdovščine skozi Lokavec oziroma iz Predmeje (WGS84: 45,978083, 13,824607).

Koča: Iztokova koča pod Golaki, 1260 m, telefon 041 964 670.

Časi:

Mala Lazna–Mali Golak 1.30 ure

Sestop 1 ura

Skupaj 2.30 ure

Sezona: Primerno v vseh letnih časih.

Zemljevid: Izletniška karta Goriška, 1 : 50 000.

Mali Golak FOTO: OLGA KOLENC

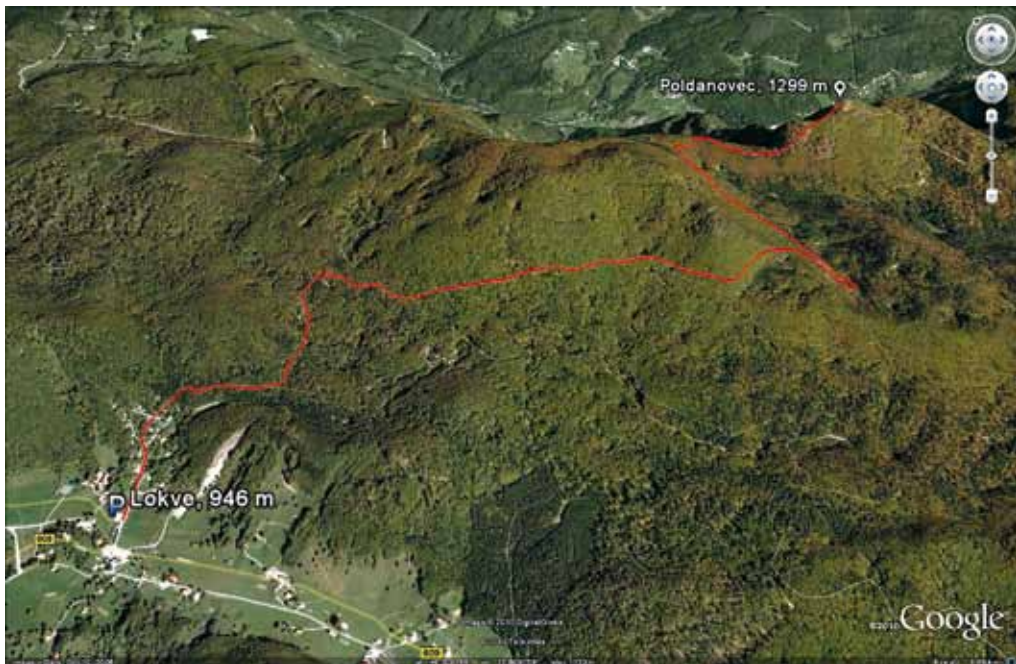

Opis: Vozilo pustimo na Lokvah in peš nadaljujemo v smeri zaselka Lazna. Na drugem križišču nas oznaka usmeri desno na gozdno pot, ki se lagodno dviga vse do prelaza pod Mojskim vrhom. Po krajšem spustu pridemo do table, na kateri je označena pot, ki po cesti krožno obide Mojsko drago in nas popelje na vrh. Nadaljujemo po cesti, ki se spušča levo in nas za velikim desnim ovinkom usmeri levo na stezo. Nadaljujemo po grebenu, idilična steza preide v strm kolovoz. Tik pod vrhom se pot, ki je že stezica, obrne povsem na sever in v nekaj zavojih privede na vrh.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Druga možnost je, da pod vrhom zavijemo levo, steza preide v gozdno vlako, ki v nekaj minutah pripelje do gozdne ceste. Na cesti se lahko vrnemo po isti poti do izhodišča (desno) ali pa zavijemo levo in obidemo celotno Mojsko drago ter tako naredimo krožno pot do opisne table pod Mojskim vrhom. Od tam nadaljujemo po isti poti proti Lokvam.

Olga Kolenc

planinskiVESTNIK · NOVEMBER 2010

Mali Golak, 1495 m

Opis: Po gozdni cesti gremo v smeri table za Veliko ledeno jamo v Paradani (od Male Lazne do Paradane sta dva kilometra). Po petnajstih minutah hoje nas oznaka usmeri na desno, na markirano stezo, ki vodi do Iztokove kočice pod Golaki. Nadaljujemo skozi gozd, po dobre pol ure smo na še eni gozdni cesti, od koder je do kočice še pet minut. Nad kočico je pri informativni tabli o rezervatu Golaki in Smrekova draga razpotje. Levo lahko nadaljujemo po udobni stezi, naravnost navzgor pa pot pelje čez razbito skalovje z množico korenin. Stezi se malce višje ponovno združita, strmina popusti in že se znajdemo v manjši zatišni grapi.

Sledi krajši vzpon čez razgibano skalno strmino. Po prijetni hoji zaobidemo manjši vrh, steza na grebenu se skoraj položi. To je najlepši del poti. Sledi kratak vzpon skozi rušje in že je pred nami goli, zaobljeni vrh.

Sestop: Do kočice se vrnemo po poti vzpona, na cesti pod kočico pa si lahko izberemo eno izmed dveh gozdnih cest. Leva nas pripelje na preval južno od Male Lazne, kjer se priključimo cesti Predmeja–Mala Lazna, desna gozdna cesta pa nas v smeri jame Ledenice in prav tako pripelje nazaj na izhodišče. Tura je v obeh primerih daljša za približno eno uro.

Olga Kolenc

Kucelj je najvišji in najrazglednejši vrh Čavna, zato je verjetno tudi najbolj obiskan. Iznad kopastega južnega roba Trnovskega gozda izstopa kot majhna, samostojna piramida. Tura je lepa v vseh letnih časih, posebno pa v obdobju vegetacije, ko so pobočja en sam botanični vrt. Tu

je kraj, kjer se srečujeta sever in jug. Na severu se nam odpre pogled na obsežno področje Trnovskega gozda, ki je v pomladnem in jesenskem času najbarvitejši. Pod namita leži zračna Vipavska dolina in Primorska, preko Krasa pa seže pogled vse do Jadranskega morja.

Zahtevnost: Gozdna cesta, vršno pobočje Kucelja je nezahtevna markirana steza.

Oprema: Običajna pohodniška, v zimskem času primerna zimska oprema, če je ledeno in pomrzjeno, tudi cepin in dereze (za vršno pobočje Kucelja).

Nadmorska višina: 1237 m

Višina izhodišča: 985 m

Višinska razlika: 252 m

Izhodišče: Lovska koča v Krnici (Trnovski gozd), kamor se pripeljemo iz Trnovega nad Novo Gorico skozi naselje Rijavci do lovske kočice in piknik prostora v Krnici, kjer parkiramo (WGS84: 45,943957, 13,785355).

Koča: Koča Antona Bavčerja na Čavnu, 1242 m, telefon 040 413 392. Do nje vodi kar nekaj krajših in daljših pristopov, možen je tudi dostop z avtomobilom.

Časi:

Lovska koča v Krnici–Kucelj 2 uri

Sestop 1.30 ure

Skupaj 3.30 ure

Sezona: Primerno v vseh letnih časih.

Zemljevid: Izletniška karta Goriška, 1 : 50.000.

Kucelj FOTO: OLGA KOLENC

Mrzovec, 1410 m

Mrzovec je v osrčju Trnovske planote. Zaradi poraslega planotastega vrha skoraj brez razgleda so na njem zgradili le nekaj metrov visok stolp, ki omogoči razgled po bližnji in daljni okolici. Kot na dlani imamo bližnji vasi Lokve in Nemci, pogled pa nam

seže do Jadranskega morja na jugu vse do Julijskih Alp na severu. Ponovno začutimo moč in lepoto Trnovskega gozda, razčlenjeni kraški svet z zaprtimi globelmi, kucelji in brezni pa pokrajini tudi na tem koncu dodaja svojstven pridih.

Zahtevnost: Lahka označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, priporočam uporabo pohodniških palic. V zimskem času primerna zimska oprema, če je ledeno in pomrzjeno, tudi cepin in dereze (za vršno pobočje Mrzovca).

Nadmorska višina: 1410 m

Višina izhodišča: 946 m

Višinska razlika: 464 m

Izhodišče: Lokve (Poncala) (WGS84: 46,002322, 13,800667).

Časi:

Lokve (Poncala)–Mrzovec 2 uri

Sestop 1 ura

Skupaj 3 ure

Sezona: Primerno v vseh letnih časih.

Zemljevid: Izletniška karta Goriška, 1 : 50.000.

Mrzovec FOTO: OLGA KOLENC

Opis: Gremo po gozdni cesti, ki nas v številnih zavojih, manjših vzponih in spustih popelje v osrčje gozda. Nadaljujemo mimo gozdarske kočice Selovec vse do vzhodnega Kuclja, kjer se gozd razredči. Na južni strani zagledamo travnato pobočje Kuclja. Kmalu nas steza usmeri desno, do vrha je še približno 20 minut. Turo lahko podaljšamo z vzponom do kočice Antona Bavčerja na Čavnu ter na Veliki Modrasovec, tako da po sestopu s Kuclja hodimo po gozdni cesti, ki nas po slabi uri hoje pripelje do kočice na Čavnu. Ob koči sledimo smerokazu za Modrasovec in Golake, pot nas vodi desno. Sledimo stezi, ki se najprej dvigne, nato pa v zračnem bukovem gozdu skoraj položi. Že smo pri razcepu, oznaka na drevesu nas usmeri levo proti (Velikemu) Modrasovcu. Sledi še manjši vzpon in že smo na gozdnatem grebenu. Ko stopimo iz grmovja, pred seboj zagledamo ostanke vojaške postojanke, ki stojijo na nerazglednem vrhu. Če želimo videti razgled od Golakov do Julijskih Alp, se moramo povzpeti na ruševine. Od kočice do vrha je 20 minut.

Sestop: Sestopimo v smeri prihoda nazaj do gozdne ceste. Če bomo obiskali kočico in Veliki Modrasovec, se skupni čas hoje podaljša za približno dve uri. Če nismo vezani na lasten prevoz, pa lahko od kočice sestopimo v dobro uro hoda oddaljeno Predmejo.

Olga Kolenc

planinskiVESTNIK · NOVEMBER 2010

Opis: Parkiramo ob koncu vasi (Poncala) tik ob gozdu. Označen in markiran kolovoz nas usmeri desno, čez ograjen pašnik. Pot se vzpenja skozi gozd in čez približno pol ure prispemo na Bolo do ceste Lokve–Predmeja. Smerokaz nas usmeri desno, začetna strmina kmalu popusti in v zavojih dosežemo dokaj položno gozdno cesto. Sledimo ji nekaj sto metrov, nato nas označena steza usmeri na levo. V cikcaku nadaljujemo čez precej strm in poraščen teren, ki nas pripelje na še eno, že malce zaraslo cesto. Od vrha nas loči le še nekaj minut. Držimo se desne, nato pa znova levo po stezi navzgor. Pred nami se odpre okrogla jasa, ob njenem robu pa zagledamo kamnit razgledni stolp.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Olga Kolenc

Vsakemu gorniku se ob pogledu na Tri Cine vzbudi želja, da bi se enkrat povzpeli nanje. Ker je Velika Cina najvišja, je deležna tudi največ obiska. Skoraj neverjetno je, da se vzpona po normalni smeri v lepem vremenu ne bi lotila nobena naveza. V visoki sezoni lahko

plezanje zaradi čakanja na varovališčih zato traja tudi do dvakrat dlje, prav tako sestop zaradi številnih spustov po vrvi. Z vrha ob lepem vremenu uživamo v razgledu na dolomitske velikane, na Visoke Ture v Avstriji in na skupino Ortlerja, pogled pa seže tudi do naših Julijcev.

Zahtevnost: Vzpon na Veliko Cino je plezalna tura težavnosti III+/II–III, ki zahteva osnovno alpinistično znanje. Orientacija je v megli otežena, še posebej pri sestopu. Zaradi gneče je nevarnost padajočega kamena, potrebujemo tudi nekaj strpnosti pri čakanju.

Oprema: Osnovna gorniška in plezalna oprema, čelada. V zgodnji sezoni nas lahko v grapah presenetijo snežišča.

Nadmorska višina: 2999 m

Višina izhodišča: 2320 m

Višinska razlika: približno 700 m

Izhodišče: Izhodišče je parkirišče pri koči Auronzo, dostopno z avtom po eni od treh možnosti, ki so opisane v reportaži (WGS84: 46,612577, 12,295187).

Koči: Rifugio Auronzo, 2320 m, telefon 0039 043 53 90 02, in Rifugio Lavaredo, 2344 m, telefon 0039 349 602 86 75.

Časi:

Koča Auronzo – vrh 4 ure

Sestop 3 ure

Skupaj 7 ur

Sezona: Od junija do začetka oktobra.

Vodniki:

Andrej Mašera: Čudovite Alpe. PZS, 2006.

Andrej Mašera: Dolomiti, sanjske gore. PZS, 2009.

Erik Švab, Giovanni Renzi: Tre Cime, Classic and modern routes. Versante Sud, 2009.

Tine Mihelič: Tri Cine. Alpinistični razgledi, 1987.

Zemljevid: Dolomiti di Sesto/ Sextener Dolomiten, Tabacco 010, 1 : 25.000.

Plezanje v spodnjem delu normalnega pristopa na Veliko Cino FOTO: BOR ŠUMRADA

Zahodna Cina/Cima Ovest, 2973 m, normalni pristop

Kljub temu da je Zahodna Cina nekaj metrov nižja od Velike Cine, ni videti prav nič manj mogočna. Njena severna stena je ob spodnjem strehastem delu še bolj odbijajoča kot severna stena Velike Cine. Vzpon na Zahodno Cino pa je bistveno manj obljuden in kaj lahko se zgodi, da bomo tudi v lepem vremenu na celotni turi sami, medtem

ko se bodo na vrhu Velike Cine gnetle množice gornikov. Po težavnosti kot po karakteristiki sta oba normalna pristopa na najvišji izmed Treh Cin dokaj podobna. V celoti gledano pa se mi zdi vzpon na Zahodno Cino slikovitejši. Razgled z vrha je izredno privlačen, veličasten je predvsem pogled na vertikalno Velike Cine.

Zahtevnost: Normalni pristop na Zahodno Cino je plezalna smer z oceno III+/II–III. Veliko je hoje po gruščnatih pobočjih, plezalni deli pa imajo zadovoljivo skalo. Orientacija zaradi oranžnih puščic, ki so že malce zbledele, ni tako zahtevna. Pri sestopu se je čez strme odstavke treba spustiti po vrvi.

Oprema: Osnovna gorniška in plezalna oprema, čelada. V zgodnji sezoni nas lahko v grapah presenetijo snežišča.

Nadmorska višina: 2973 m

Višina izhodišča: 2320 m

Višinska razlika: približno 600 m

Izhodišče: Izhodišče je parkirišče pri koči Auronzo, dostopno z avtom po eni od treh možnosti, ki so opisane v reportaži (WGS84: 46,612577, 12,295187).

Koči: Rifugio Auronzo, 2320 m, telefon 0039 043 53 90 02, in Rifugio Lavaredo, 2344 m, telefon 0039 349 602 86 75.

Časi:

Koča Auronzo – vrh 2–2.30 ure

Sestop 2 ure

Skupaj 4–5 ur

Sezona: Od junija do začetka oktobra.

Vodnika:

Erik Švab, Giovanni Renzi: Tre Cime, Classic and modern routes, Versante Sud, 2009.

Tine Mihelič: Tri Cine, Alpinistični razgledi, 1987.

Zemljevid: Dolomiti di Sesto/ Sextener Dolomiten, Tabacco 010, 1 : 25.000.

Zahodna (levo) in Velika Cina z juga FOTO: MOJCA STRITAR

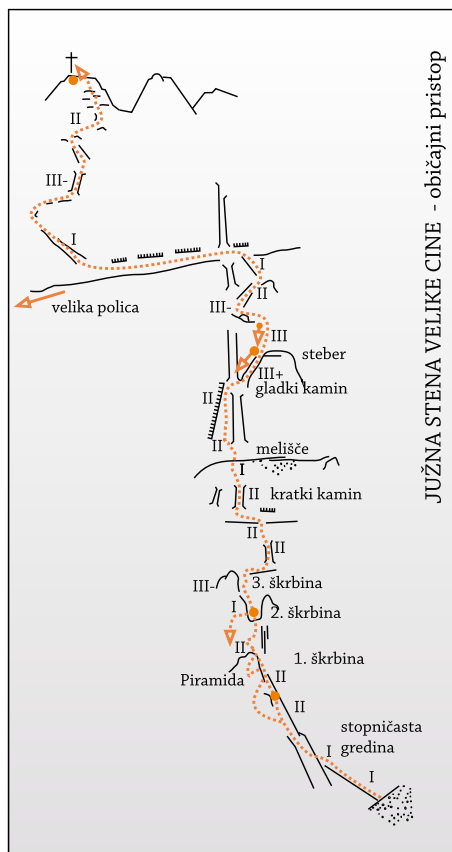

Opis: Od kočice Auronzo gremo po makadamski promeni pod Cinami. Po dobrih sto metrih zavijemo levo v strma melišča, kjer si vzpon do škrbine med Zahodno in Veliko Cino poskušamo olajšati z vzpenjanjem po sledeh poti. Ko po slabi uri prisopihamo na škrbino, nas približno dvajset metrov pod vrhom škrbine na levi pričaka prva oranžna puščica. Začnemo se vzpenjati po globoki grapi, ki se zarija med stenami Zahodne Cine in Crode degli Alpini, 2885 m. Ko se globoka gruščnata grapa, prekinjena z lažjimi skoki, razcepi v dva kraka, sledimo levemu do nekakšnega grebena. Po njem se ob lažjem plezanju vzpenjamo po levi strani glavne grape do prvih strmejših delov. Zdaj nas čaka prvi plezalni del, kjer v treh raztežajih počasi prečimo nazaj v glavno grapo. Sledi petdeset metrov vzpenjanja po grapi, nato pa po desni strani preko 20-metrskega skoka (III+) splezamo na veliko polico, ki obkroža vršno glavo. Sledimo ji na zahodno stran in mimo velikega belega balvana iščemo prehode proti vrhu. V treh raztežajih dosežemo ozko škrbino. Sledi še 10 metrov (III+) navpičnega plezanja na večjo polico. Od tod prečimo med vršnimi stolpi po izpostavljenih policah do strmega in prepadnega vrha.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Sidrišča za spust po vrvi so urejena.

Bor Šumrada

JUŽNA STENA VELIKE CINE - običajni pristop

SKICA BARBARA ŽIŽIČ

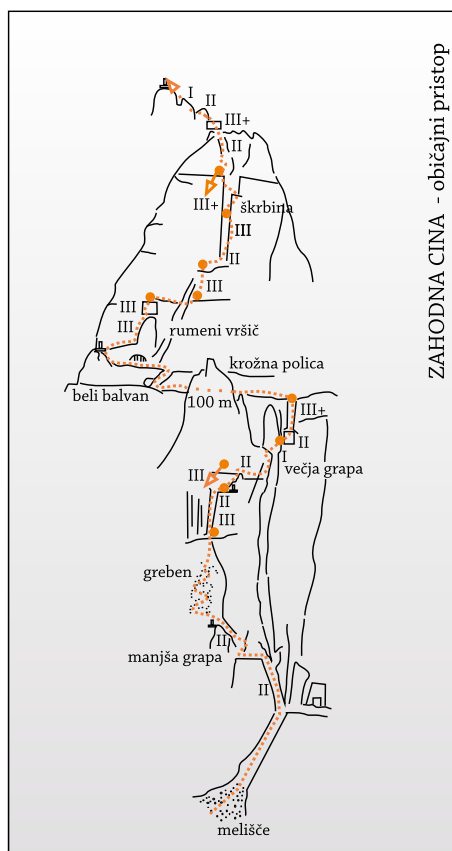
Zahodna Cina/Cima Ovest, 2973 m, normalni pristop

Opis: Od kočice Auronzo gremo po makadamski promenadi pod Cinami. Po dobrih sto metrih zavijemo levo v strma melišča, kjer si vzpon do škrbine med Zahodno in Veliko Cino poskušamo olajšati z vzpenjanjem po sledeh poti. Ko po slabi uri prisopihamo na škrbino, nas približno dvajset metrov pod vrhom škrbine na levi pričaka prva oranžna puščica. Začnemo se vzpenjati po globoki grapi, ki se zarija med stenami Zahodne Cine in Crode degli Alpini, 2885 m. Ko se globoka gruščnata grapa, prekinjena z lažjimi skoki, razcepi v dva kraka, sledimo levemu do nekakšnega grebena. Po njem se ob lažjem plezanju vzpenjamo po levi strani glavne grape do prvih strmejših delov. Zdaj nas čaka prvi plezalni del, kjer v treh raztežajih počasi prečimo nazaj v glavno grapo. Sledi petdeset metrov vzpenjanja po grapi, nato pa po desni strani preko 20-metrskega skoka (III+) splezamo na veliko polico, ki obkroža vršno glavo. Sledimo ji na zahodno stran in mimo velikega belega balvana iščemo prehode proti vrhu. V treh raztežajih dosežemo ozko škrbino. Sledi še 10 metrov (III+) navpičnega plezanja na večjo polico. Od tod prečimo med vršnimi stolpi po izpostavljenih policah do strmega in prepadnega vrha.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Sidrišča za spust po vrvi so urejena.

Bor Šumrada

ZAHODNA CINA - običajni pristop

SKICA BARBARA ŽIŽIČ

Pot okoli Treh Cin je lepa alternativa tako gornikom kot plezalcem, ko si ob večdnevnu plezanju ali potepanju po Dolomitih zaželjajo dneva počitka. Je prijetna z nekaj krajšimi vzponi in spusti ter izredno slikovita. Tri Cine ponujajo pogled na res prvovrstno skalno atrakcijo. Številni previsi, strehe, stolpi,

grape in mnoge druge skalne tvorbe nas popolnoma prevzamejo. Prav tako se nam lep razgled ponuja tudi na vse druge strani, kjer občudujemo dolomitske velikane. Ob lepem vremenu bomo v stenah opazovali lepo število plezalcev, predvsem v severnih stenah, kjer je vse videti res veličastno.

Zahtevnost: Lahka markirana pot brez tehničnih težav.

Oprema: Običajna gorniška oprema.

Nadmorska višina: 2454 m

Višina izhodišča: 2320 m

Višinska razlika: približno 400 m

Izhodišče: Izhodišče je parkirišče pri koči Auronzo, dostopno z avtom po eni od treh možnosti, ki so opisane v reportaži (WGS84: 46,612577, 12,295187).

Koče: Rifugio Auronzo, 2320 m, telefon 0039 043 53 90 02, Rifugio Lavaredo, 2344 m, telefon 0039 349 602 86 75, in Rifugio Tre Cime Antonio Locatelli, 2438 m, telefon 0039 047 497 20 02.

Časi: Od treh ur navzgor.

Sezona: Od maja do začetka novembra.

Vodnik: Andrej Mašera: Dolomiti, sanjske gore, PZS, 2009.

Zemljevid: Dolomiti di Sesto/Sextener Dolomiten, Tabacco 010, 1 : 25.000.

Jezero pod Zahodno Cino ob poti okoli Treh Cin FOTO: BOR ŠUMRADA

Monte Paterno/Paternokofel, 2744 m, po ferati De Luca-Innerkofler

Monte Paterno leži severovzhodno v Sekstenskih Dolomitih v neposredni bližini Treh Cin in nanje nudi čudovit razgled. Tvorijo ga trije glavni grebeni, po katerih peljejo markirane poti. Na njegovih pobočjih in stenah je vse polno rovov, utrdb in drugih ostankov iz prve svetovne vojne. Opisana pot vodi po severnem grebenu, od kočice Locatelli, 2438 m, po ferati De Luca-In-

nerkofler, imenovani po znanih gorskih vodnikih, ki sta na tem območju padla med vojno. Je izredno slikovita, saj med drugim poteka tudi skozi 600 metrov dolg predor, kjer je obvezna uporaba čelne svetilke. Za sestop sem opisal pot po južnem grebenu, po katerem se spustimo do sedla Lavaredo, 2454 m, ki ločuje Tri Cine in Monte Paterno.

Zahtevnost: Zavarovana plezalna pot De Luca-Innerkofler je dobro opremljena, zmerno težka ferata, kjer je samovarovalna oprema priporočljiva. Ker je pot kar priljubljena, bodimo pozorni na padajoče kamenje. V predoru je nujna čelna svetilka.

Oprema: Običajna gorniška oprema, čelada, samovarovalni komplet in čelna svetilka.

Nadmorska višina: 2744 m

Višina izhodišča: 2320 m

Višinska razlika: približno 500 m

Izhodišče: Izhodišče je parkirišče pri koči Auronzo, dostopno z avtom po eni od treh možnosti, ki so opisane v reportaži (WGS84: 46,612577, 12,295187).

Koče: Rifugio Auronzo, 2320 m, telefon 0039 043 53 90 02, Rifugio Lavaredo, 2344 m, telefon 0039 349 602 86 75, in Rifugio Tre Cime Antonio Locatelli, 2438 m, telefon 0039 047 497 20 02.

Časi: Koča Auronzo—koča Locatelli 1.30 ure
Koča Locatelli—Monte Paterno 1.30 ure
Sestop 1.30 ure
Skupaj 4.30 ure

Sezona: Od junija do začetka oktobra.

Vodnika: Andrej Mašera: Čudovite Alpe, PZS, 2006.

Andrej Mašera: Dolomiti, sanjske gore, PZS, 2009.

Zemljevid: Dolomiti di Sesto/Sextener Dolomiten, Tabacco 010, 1 : 25.000.

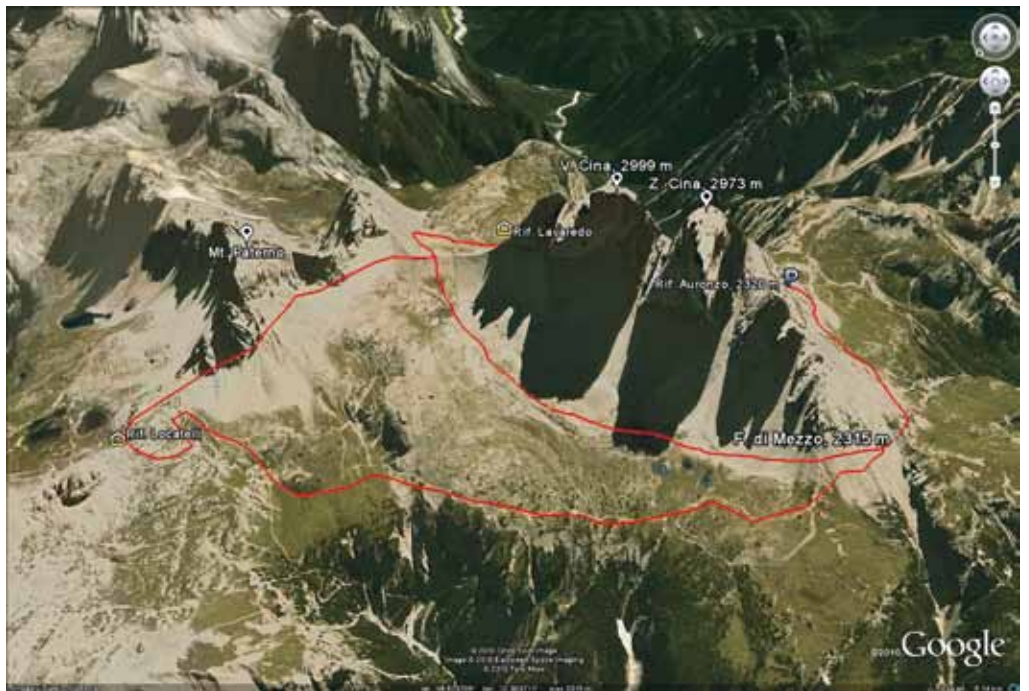
Koča Locatelli in Monte Paterno v ozadju FOTO: BOR ŠUMRADA

Opis: Od parkirišča pri koči Auronzo gremo po makadamski cesti pod južnimi pobočji Treh Cin mimo koče Lavaredo, od koder se vzpnemo do sedla Forcella Lavaredo, 2454 m. Med vzponom na sedlo lahko občudujemo Rumeni raz v Mali Cini, ki je eden najslikovitějšíh v vseh Dolomitih. Za nadaljevanje s sedla imamo dve možnosti. Nekoliko napornejša, a krajša je pot po širnih meliščih pod severnimi stenami Cin, kjer res od blizu občudujemo vertikalno. Druga, lažnejša in nogam prijetnejša, pa je markirana pot do koče Locatelli in nato naprej okoli treh Cin po travah in skalah ter v vznožju melišč. Obe varianti se združita na travnatem slemenu, tik preden pot zavije za rob na zahodno stran, od koder dosežemo sedlo Forcella del Col di Mezzo, 2324 m. Od tam v blagem spustu kmalu dosežemo parkirišče pod kočo Auronzo.

Bor Šumrada

planinskiVESTNIK · NOVEMBER 2010

Monte Paterno/Paternokofel, 2744 m, po ferati De Luca-Innerkofler

Opis: Od parkirišča pri koči Auronzo gremo po makadamski cesti pod južnimi pobočji Treh Cin mimo koče Lavaredo, od koder se vzpnemo do sedla Forcella Lavaredo, 2454 m. Od tod nadaljujemo pod zahodnimi ostenji Monte Paterna v lahkem spustu proti koči Locatelli, kjer nas tik pred kočo čaka krajši vzpon. Sledimo poti proti začetku severnega grebena Monte Paterna v bližini grebenschkih stolpov Salsiccia. Pot se nadaljuje pod grebenom in po njem, kmalu pa vstopimo v znameniti 600-metrski rov, imenovan Galleria Paterna. Prižgemo svetilko in se dobrih sto višinskih metrov strmo vzpenjamo skozenj ob pomoči jeklenic. Ko pridemo iz rova, preplezamo nekaj krajših, dobro zavarovanih skalnih pragov in se po grapi povzpemo na ozko grebensko škrbino Forcella del Camoscio, 2600 m. Smo vzhodno pod vrhom, od katerega nas ločita še vzpon preko strme in izpostavljene stene, ki jo premagamo s pomočjo jeklenic, ter krajše skrotasto pobočje do križa na vrhu.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona do škrbine Forcella del Camoscio. Od tod se usmerimo proti jugu do manjše krnice. Pot nas nato vodi po skorajda

vodoravni polici vse do škrbine Forcella Passaporto, 2379 m. Za njo nas preseneti še en nizek rov, skozi katerega kmalu stopimo na gruščnata pobočja

nad sedlom Forcella Lavaredo, kjer se priključimo poti vzpona.

Bor Šumrada

GOLAKI

Golaki so del obsežne Trnovske planote in njen najvišji masiv, Smrekova draga pa je največja globel, ki je znano mrazišče s toplotnim in rastlinskim obratom. Na tablah najdemo pomembne informacije, hkrati pa tudi prošnjo, da ne zapuščamo markiranih poti. Naravni rezervat je zavarovan z Odlokom o razglasitvi kulturnih in zgodovinskih spomenikov ter naravnih znamenitosti na območju Občine Ajdovščina. Večji del je od leta 1981 zavarovan tudi kot gozdni rezervat.

Smrekova draga FOTO: OLGA KOLENC

Razgled z Golakov na zimske Julijce FOTO: BOŠTJAN LIKAR

Iztokova koča pod Golaki FOTO: VID POGAČNIK

Najvišji vrh Golakov: Mali Golak FOTO: ANKA VONČINA

Ognjica (*Telekia speciosa*) FOTO: OLGA KOLENC

Precej strmi vzponi z južne strani so vselej nagrajani z nepozabnimi razgledi: obsežni Trnovski gozd in Otliška planota s Predmejo, kjer je toliko izjemnih naravnih znamenitosti, da si zaslužijo samostojno pripoved. Naš pogled potuje naprej do Nanosa, Snežnika, naselij v Vipavski dolini, pa preko Vremščice čez Kras do Tržaškega zaliva. Preko spodnjega dela Vipavske doline nam ob lepem vremenu sega pogled na goriško stran vse do Furlanske nižine in Karnijskih Alp.

Hoja po makadamski lokalni poti iz Trnovega ali iz smeri Male Lazne je povsem druga zgodba kot pravkar navedene. Objameta nas hlad, svežina gozdov. Kako lepo je poslušati pod podplati "hrustanje" peska, opazovati razgibani, s skalami posuti teren in poslušati ptičje petje!

V GREBENU JUŽNEGA ROBA ČAVNA ...

... po obliki izstopa le Kucelj. Ta najrazglednejši stožčasti vrh je mali raj za botanike. Iz zavetja gozdov se povzpne na male, v obdobju vegetacije s cvetjem posute zaobljene gričke. Svet se pred nami odpre, pogled nam na severu seže prek gozdov, na jug pa daleč, do morja.

Bližja okolica vabi: bivak Črna peč, Mala gora, Sveti Pavel nad Vrtovinom. Le nekaj več hoje nas loči od samega vrha Čavna, koče Antona Bavčerja, Velikega in Malega Modrasovca, Velikega roba in drugih. Zanimive skalne formacije, upognjena debla črnega in rdečega bora, ki kljubujejo burji, dodajo pokrajini svojstven pridih. Visoke, nedostopne skalnate stene so dom številnih ogroženih ptic, med katerimi je tudi naš največji sokol selec. Beloglavi jastreb, poletni gost, je le ena izmed velikih ujed, ki na grebenih postane na poti svoje selitve. Tod domujeta planinski orel in največja evropska sova velika uharica. Razpon njenih kril meri kar sto šestdeset centimetrov. ◉

Taborska cerkev sv. Marije iz 14. stoletja nad Vitovljami FOTO: ZVONE KOSOVELJ

Hladnikovka (*Hladnikia pastinacifolia*) FOTO: FLORIJAN POLJŠAK

Botanik slovenskega rodu Franc Hladnik je leta 1819 na Čavnu prvič našel Rebrinčevolisto hladnikovko ali hladnikijo (*Hladnikia pastinacifolia*), ki je edini endemični rod slovenske flore.

Južni rob Čavna – pogled na Kucelj z Velikega roba FOTO: ZVONE KOSOVELJ

Skalna rebra južnega roba Čavna FOTO: ZVONE KOSOVELJ

Na vrhu Kucja FOTO: ZVONE KOSOVELJ

Skupina Treh Cin

Simbol Dolomitov

✍ Bor Šumrada

Tri Cine so brez dvoma najznamenitejša gorska skupina v Dolomitih, poleg Matterhorna pa tudi najbolj znani in fotogenični vrhovi v celotnih Alpah. V poletnih mesecih so deležne velikega obiska, saj množice planincev, gornikov, kolesarjev, plezalcev in ostalih navdušencev pohajkujejo po njihovih pobočjih, stenah ali le občudujejo in fotografirajo čudovito izklesane monolitne stebre. Kot rečeno, so Cine fantastični simboli neštetihi skalnih tvorb, kot so neizprosna vertikalna, previsi in ogromne strehe. Najbolj tipično podobo kažejo proti severu, kjer se dvigajo strme stene, in ob lepih dnevih jih množice kot obsedene fotografirajo med sprehajanjem po udobnih kolovozih in poteh z vseh strani.

Od konca gorske ceste, ki pripelje z zahoda od jezera Misurina (Lago di Misurina) vse do kočice Auronzo (Rifugio Auronzo) na višini 2320 metrov, je po udobni poti do sedla Lavaredo (Forcella Lavaredo), 2454 m, le pol ure hoda pod južnimi pobočji in stenami, kjer nam ob pogledu na temnačne severne stene prvič zastane dih. Zaradi lahkega in hitrega

Velika (levo) in Zahodna Cina od jezera Landro FOTO: MIRAN HLADNIK

dostopa je ob lepih koncih tedna na parkiriščih okoli kočice Auronzo parkiranih tudi do tisoč avtomobilov. Večina je le sprehajalcev, turistov ali nedeljskih izletnikov, ki izkoristijo lep dan visoko nad dolinami. Ostali so bodisi gorniki, ki se po normalnih dostopih vzpenjajo na vrhove Treh Cin, bodisi alpinisti in plezalci, ki uživajo v strminah mnogih smeri v tamkajšnjih stenah. Najlepši, pravzaprav bi lahko rekli klasični pogled, ki ga vidimo na mnogih razglednicah, v revijah in knjigah, je od kočice Locatelli (Rifugio Tre Cime A. Locatelli), 2405 m, na severni strani. Dosežemo jo lahko z že omenjenega sedla Lavaredo, od kočice pa se lahko napotimo po lepih travnatih planotah mimo jezerc ves čas pod severnimi stenami preko sedla Col di Mezzo, 2324 m, nazaj do parkirišč pri kočici Auronzo.

PREGLED OBMOČJA IN GLAVNI VRHOVI

Tri Cine (Tre Cime di Lavaredo, Drei Zinnen) so, kljub temu da so svetovno znane, majhna gorska skupina na obrobju precej večjih Sekstenskih Dolomitov in se kot stolpnice pnejo

Monte Paterno z Velike Cine FOTO: BOR ŠUMRADA

v nebo. Čeprav so najopaznejši predvsem trije glavni vrhovi, ki se od zahoda proti vzhodu vrstijo Zahodna Cina (Cima Ovest), 2973 m, najvišja v skupini Velika Cina (Cima Grande), 2999 m, in najnižja Mala Cina (Cima Piccola), 2857 m, je v skupini še veliko drugih manjših stolpov in vrhov. Na zahodu jo obrobja sedlo Mezzo, na vzhodu pa sedlo Lavaredo. Ostale vrhove omenim za lažjo preglednost in orientacijo, saj so s poti težje določljivi. V skrajnem zahodnem delu pred mogočno Zahodno Cino je dvoje nižjih, manj pomembnih sten: Croda del Rifugio in Croda di Mezzo, 2733 m, ki se dvigata direktno za kočjo Auronzo. Spadata h gmoti višjega, samostojnega vrha Sasso di Landro, 2763 m, ki je od Zahodne Cine ločen z ozko škrbino Forcella Alta di Longeres. Omeniti velja še stolpa, ki obrobjata Sasso di Landro, in sicer na severozahodu Torre Lavaredo, 2536 m, na vzhodu pa Torre Comici, 2780 m, ki se že navezuje na Zahodno Cino. Jugozahodno in južno od Zahodne Cine se dvigujeta še stebra Il Mulo, 2800 m, in višji Croda degli Alpini, 2885 m.

Sledi Zahodna Cina, ki se dviguje nad vsemi prej omenjenimi vrhovi. Na južno stran so njena pobočja razsuta in preprejena z globokimi grapami, delno pokrita z gruščem, nad vsem tem pa se dvigujejo nižje stene in ostri skalni stolpi. Popolno nasprotje je njena severna stran, ogromna skalna gmota, visoka dobrih 500 metrov. Na levi in desni strani jo obrobjata strma raza, v sredini je v spodnjem delu spodjedena tako, da se njene strehe raztezajo daleč nad melišča, zgornji del pa je vertikalni skoraj do ostrega vrha. Med Zahodno in Veliko Cino se zarezuje globoka škrbina Forcella Grande. Tudi Velika Cina na sever prepada z navpično in previsno severno steno, obrobjena z dvema ostrima razoma, in tudi njena južna stran je občutno manj strma ter razčlenjena z dvema velikima policama. Zadnja skalna gmota je od Velike Cine prav tako ločena z globoko škrbino Forcella Piccola. Najvišji vrh oziroma stolp je vitka Mala Cina (Cima Piccola), 2857 m, ki na vse strani pada z navpičnimi stenami. Še bolj proti vzhodu je z njo povezan vrh Punta di Frida, 2792

Koča Locatelli in Tri Cine v ozadju FOTO: OTON NAGLOST

m. Sledita globoka in temačna škrbina ter še zadnji stolp, Najmanjša Cina (Cima Piccolissima), 2700 m. Zanj je zaslediti tudi ime Torre Preuss po znanem alpinistu, ki je prvi stopil na ošiljeni vrh.

Ker je med opise uvrščen tudi pristop na Monte Paterno (Paternkofel), 2744 m, naj omenim, da je ta nad sedlom Lavaredo v nadaljevanju grebena in ponuja čudovit razgled na Tri Cine ter dobro alternativo gornikom, ki so jim ljubše markirane zavarovane poti kot pa plezalni vzponi.

ZGODOVINA OSVAJANJA VRHOV IN STEN

Zgodovina osvajanja vrhov in sten se v Cinah piše že več kot 140 let, kolikor je minilo od prvega vzpona na Veliko Cino. Posamezni podvigi v teh stenah se vedno znova uvrščajo v sam vrh svetovnih alpinističnih dosežkov, saj so se tukaj vedno preizkušala in se še zmeraj preizkušajo največja alpinistična imena, ki so skozi zgodovino premikala meje nemogočega vedno višje. Morda se bo navajanje suhoparnih letnic in smeri slišalo nezanimivo, vendar vsakega gornika ter plezalca ob dosežkih, ki so se vrstili skozi dolgo dobo osvajanja, pritegne bolj, kot bi si mislili. To velja tako za prve vzpone kot za res vrhunska in omembe vredna dejanja v današnji moderni dobi.

Prvi pomembni vzpon se je zgodil daljnega leta 1869. Slavni prvopristopnik na številne vrhove Dolomitov, Dunajčan Paul Grohmann, je z vodnikoma Franzem Innerkoflerjem in Petrom Salcherjem v še za današnje razmere rekordnem času opravil prvi vzpon na Veliko Cino. Tako je v enem letu prvenstvenima vzponoma na Punto dei Tre Scarperi, 3152 m, in Sassolungo, 3181 m, dodal še en pomemben dolomitski vrh. Povzpeli so se po južni strani, po smeri današnjega normalnega in najlažjega pristopa, kar je bilo za tisti čas vrhunsko dejanje. Točno deset let kasneje je prišel čas za prvi vzpon na Zahodno Cino. Prvopristopnika po smeri današnjega normalnega pristopa sta bila Michael Innerkofler in Georg Ploner. Dve leti kasneje, leta 1881, je bil opravljen prvi vzpon na Punto di Frido in nekaj dni kasneje še na Malo Cino, ki je v današnjem času normalni pristop IV. težavnostne stopnje.

Leta 1908 se je R. Eller sam prvi vzpel po znamenitem severovzhodnem razu Velike Cine, vendar je ta vzpon malo znan, zato se danes verjetno najbolj plezana smer v Treh Cinah imenuje Dibonov raz po Angelu Diboni, ki jo je preplezal leto kasneje. Leta 1911 je sledil prvi vzpon Paula Preussa na Najmanjšo Cino po kaminu v severovzhodni steni. S soplezalcem sta ves čas plezala nevarovana, kar je bilo v skladu s

Kamin, najtežje mesto med vzponom na Veliko Cino FOTO: BOR ŠUMRADA

Pogled na mogočno severno steno Velike Cine z vrha Zahodne Cine FOTO: BOR ŠUMRADA

Preussovimi načeli glede plezanja. Leta 1913 je Hans Dülfer opravil legendarni vzpon po globokem kaminu v zahodni steni Velike Cine, ki je bil za tisti čas ena najzahtevnejših smeri v Dolomitih.

Nadaljnji razvoj je sledil leta 1933, ko so prvič preplezali severovzhodni raz Zahodne Cine, ki se danes imenuje po enem od prvopristopnikov Demuthov raz. Slab mesec kasneje je prišlo do enega od prelomnih trenutkov v zgodovini plezanja. Emilio Comici je v družbi bratov Dimai kot prvi preplezal severno steno Velike Cine. V desnem delu so potegnili smer, ki je danes ena od najbolj plezanih klasik v steni s prosto oceno VII. težavnostne stopnje. Isto leto je Comici v družbi še dveh soplezalcev preplezal znameniti, povsem navpični Rumeni raz (Spigolo Giallo) v Mali Cini, ki je verjetno eden najlepše oblikovanih in fotogeničnih razov v Dolomitih. Še en zgodovinski mejnik se je zgodil leta 1935, ko je bila rešena uganka severne stene Zahodne Cine. Po dolgotrajni borbi je vzpon skoraj uspel dvema Nemcema, ki sta zaradi slabega vremena sestopila. Nameravala sta nadaljevati naslednji dan, vendar jima je z zgodnjim startom slavo speljal znameniti Riccardo Cassin, ki se je v družbi Vittoria Rattija po njunih sledih preko dolge izpostavljene prečnice v treh dneh vzpel do vrha. Nemcema je dan kasneje pripadla prva ponovitev smeri. Tudi ta smer je danes ena od najbolj plezanih in zelenih klasik v Treh Cinah in pri prosti ponovitvi se težavnost giblje do VIII. težavnostne stopnje.

Naslednje pomembno obdobje je prišlo po letu 1958. To je bil čas tehničnega plezanja z uporabo svedrovcev in tako so ena za drugo nastajale znamenite *diretissime*. Prva pomembna smer takšnega tipa je bila v osrednjem delu Velike Cine. Ob pomoči več kot 200 klinov in svedrovcev so štirje Nemci v štirih dneh potegnili *diretissimo*, ki se danes imenuje smer Hasse-Brandler. Leto kasneje so v Zahodni Cini nastale še štiri smeri: Francoska smer – Spominska smer Jeana Couzyja, Švicarska in Italijanska smer ter znameniti Raz vereric. V nadaljnjih desetih letih so v Veliki Cini mojstri takratnega plezanja dodali še Spominsko smer Camillotta Pellisiera in Špansko smer. Vse so bile v tistem času preplezane s pomočjo tehnike, njihova težavnost pa sega v najvišje razrede. Danes je bila večina že prosto ponovljena in predstavlja cilj le vrhunskim plezalcem. Težave se gibljejo od VIII. pa vse do X. težavnostne stopnje.

SODOBNA PLEZALNA MEKA TEŽKEGA PROSTEGA PLEZANJA

V zadnjih dvajsetih letih je stil plezanja v Treh Cinah sledil sodobnim trendom in ostal na najvišjem nivoju. Kot že omenjeno, se prosto ponavljajo starejše tehnične smeri, vse več pa je novejših, sodobno opremljenih smeri najvišje težavnosti. Imena, kot so brata Huber, Kurt Astner, Christoph Hainz in Dušan Stoupa Janak, so se za vedno zapisala v zgodovino težkega prostega plezanja v stenah Treh Cin. Vsako leto nastane kakšna nova smer. Najnovejši pridobitvi leta 2010 sta v Zahodni (Pressknödel, 7c, Hainz, Astner) in Veliki Cini

Na izpostavljenih policah poti na Monte Paterno FOTO: BOR ŠUMRADA

(Super Erectissima, 8a+, Janak, Vašava ...). Preplezati katero od sodobnih smeri, kot so Das Phantom der Zinne (7c+), Alpenliebe (7c), Bellavista (8c), Pan Aroma (8c), Akut (8a), je na seznamu želja vsakega modernega plezalca.

SLOVENCİ IN TRI CINE

Slovenci smo s Tremi Cinami zelo tesno povezani. Legendarni Franček Knez je tudi tukaj pustil svoj pečat in leta 1990 je z različnimi soplezalci splezal štiri izredno težke smeri. Pred kratkim sta svojo prvo ponovitev doživeli smeri Killer (VIII+) in Vrata modrosti (VII+) v Najmanjši Cini, Zlata zajeda (VII+) v Mali Cini in Moč duha (IX) v Veliki Cini pa vse do danes še nimata ponovitve. Te smeri sodijo med psihično in fizično najzahtevnejše, za povrh pa so v slabši skali, kar jim še dviguje resnost. Franček je vse splezal tradicionalno brez uporabe svetrovca. Slovenci smo na te dosežke lahko upravičeno ponosni. V današnjem času je plezalcem, kot so Grmovšek, Lukič, Švab, Kranjc in Lindič, uspelo prosto ponoviti tudi večino najtežjih smeri.

FERATE, KOLESARSKÉ TURE ALI LE SPREHOD POD MOGOČNIMI STENAMI

Komur alpinistične smeri ne dišijo, se lahko v spremstvu vodnika po normalnih pristopih vzpne na vse Tri Cine ali pa se odpravi na tri ure trajajočo krožno pot okoli njih. Normalna pristopa na Veliko in Zahodno Cino sta opisana v rubriki Na turo, prav tako krožna pot okoli Cin. Ker na vrhove ne vodi nobena markirana pot oziroma ferata, lahko gorniki, ki so jim ljube takšne poti, svoje zadoščenje dobijo na bližnjem Monte Paternu. Zavarovane plezalne poti nas bodo vodile po ostankih iz prve svetovne vojne, saj je na tem hribu potekala krvava bitka. Z vrha bomo občudovali čudovit razgled na Tri Cine, pogled pa nam bo segel tudi na ostale dolomitske velikane.

Če se odpravimo v te konce za dalj časa in imamo s seboj tudi kolo, se nam ponujajo mnogi prelazi v okolici bodisi po asfaltiranih bodisi po makadamskih cestah. V primeru slabega vremena lahko obiščemo bližnjo Cortino d' Ampezzo, mondno turistično mesto, kjer se bomo izgubljali v številnih trgovinah. ◻

Spušcanje po vrvi z Velike Cine, v ozadju koč Auronzo FOTO: BOR ŠUMRADA

Informacije

Dostop: Najhitrejša je pot po italijanskih avtocestah mimo Portogruara, Vittoria Veneta in Belluna ter nato po dolini reke Piave proti severu, kjer pri vasi Auronzo di Cadore zavijemo v dolino Val d'Ansei, skozi katero kmalu pridemo do jezera Misurina. Od tam zavijemo po gorski, odlično asfaltirani cesti, za katero je treba plačati cestnino, strmo navzgor vse do koč Auronzo.

Po kilometrih najkrajši je dostop od meje pri Ratečah preko Trbiža, Tolmezza in številnih vasic v dolini Tagliamenta ter čez prelaz Passo di Mauria do doline Val d'Ansei. Cesta

je zelo vijugasta in časovno daljša od prve variante.

Mogoč je tudi pristop preko Avstrije. Skozi karavanški predor gremo po avtocesti do Spittala in se nato po dravski dolini peljemo mimo Lienza vse do Silliana in Innichena (San Candido), kjer vstopimo v Italijo. Naprej gremo do Toblacha (Dobbiaco), kjer zavijemo proti jugu, v dolino Valle di Landro. Peljemo se do kraja Carbonin, kjer zavijemo levo v smeri Misurine in nato po gorski cesti do koč Auronzo.

Planinske koč: V okolici Treh Cin so tri planinske koč. Najpomembnejša je koč Auronzo, 2320 m, na koncu ceste iz Misurine. Pod znamenitim Rumenim razom na južni strani leži manjša zasebna koč Lavaredo, 2344 m. Od parkirišča je dostopna v slabe pol ure. Zadnja koč z znamenitim pogledom na Tri Cine je koč Locatelli, 2438 m, na severovzhodni strani Treh Cin, od koč Auronzo oddaljena uro in pol. Vse skupaj imajo veliko ležišč, ki pa so ob lepih dnevih tudi popolnoma zasedena, tako da je treba prenočišča rezervirati. Vse informacije in telefonske številke so

dostopne preko interneta, saj ima vsaka koč tudi svojo spletno stran.

Literatura: Andrej Mašera: Čudovite Alpe. PZS, 2006.

Andrej Mašera: Dolomiti, sanjske gore. PZS, 2009.

Erik Švab, Giovanni Renzi: Tre Cime, Classic and modern routes. Versante Sud, 2009.

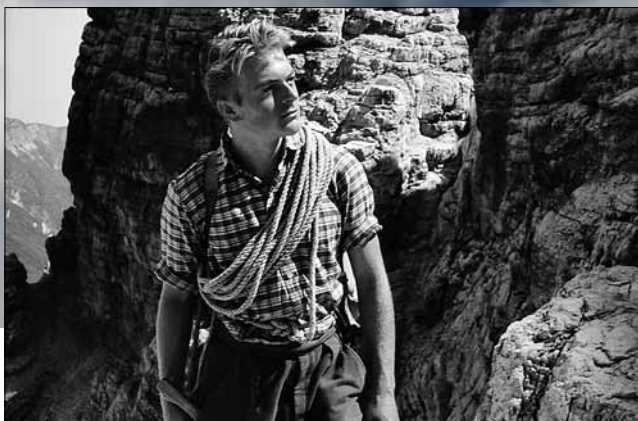
Tine Mihelič: Tri Cine. AR, Ljubljana, 1987.

Obstaja še mnogo drugih plezalnih vodnikov v različnih jezikih.

Zemljevidi: Dolomiti di Sesto/Sextener Dolomiten, Tabacco 010, 1 : 25.000.

Pred šestimi leti je zaspal v naročju svojih gora

✍ Mitja Košir

Tine Mihelič

Triglav nad oblaki v začetku letošnjega oktobra FOTO: JOŽE MIHELIČ

Greš gor pod Pihavec, na rob strmih trav in melišč, pod južne skalne pragove in poiščeš ozek kamin, ki te prek gladkega, zagozdenega balvana popelje na zgornja melišča. Prečiš jih tja do grebena, ki sem pripelje čez Vrh nad Kamnom s sosednjega Bovškega Gamsovca. Na grebenski rezi si, s katere ti pogled objame široke Kriške pode z jezerci, in se kar takoj oprimeš varoval na poti, ki pripelje s severa, od Pogačnikovega doma. Brezpotja, ki si se ga lotil visoko nad Luknjo, je zdaj konec, do vrha Pihavca pa drže le še zanesljive markacije.

Ko tako greš, v mislih hodiš z njim, zdaj že šestič od takrat, ko je tam zgoraj, visoko pod vrhom obstal, zaspal in odšel od nas, se vrnil v večno začenjanje, v večno bivanje nepozabni Tine Mihelič, alpinistični rapsod, gorniški erudit, romantik in estetski perfekcionista, prisluškovalac utripanju narave – konec koncev je bil z

glasbo življenjsko povezan – človek, učitelj, prijatelj. Da, bil je vse to in veliko, veliko več, kar vedo predvsem tisti, ki so z njim hodili po najrazličnejših potih skozi skrivnosti življenja.

Zdaj nanj tam zgoraj, visoko pod vrhom Pihavca, spominja skromno obeležje, ki pravi, da se je bogata življenjska pot končala 2. oktobra 2004, pot človeka, ki je še kako vedel, kaj je imel v mislih avtor znamenitih Izpovedi (Avguštin), ko je zapisal, da "ljudje potujejo in se čudijo gorskim velikanom, gromozanskim valovom morja, širokim rekam, neskončnemu oceanu, gibanju zvezd, le vase bolj malokdo pogleda". Da, Tine je vedel, da mora vsak hip zreti tudi v samega sebe, kajti le tako bo lahko tudi dajal. In je dajal, dajal več, kot bi kdorkoli, naj bo še tako zahteven, lahko pričakoval od njega.

Najdragocenejše pa je prav gotovo njegovo odkritosrčno razkritje svojega

povsem izvirnega odnosa do lastnega početja v naravi, predvsem v gorah.

"Gore imam rad", zapiše v svojih gorniških izpovedih in dodaja, da je "iz tega preprostega dejstva razbrati ves smisel mojega gornišstva, alpinizma, andinizma ...". Zaljubljen v gore od najstniških let pozneje, v zrelih letih ugotavlja, da je že takrat vzpostavil "najtrajnejše ljubezensko razmerje svojega življenja". In ves čas, ko je pisal ali govoril, je poudarjal, da v tem njegovem odnosu ni nikakršne filozofije, ne: "njegov edini namen je poklon večno lepim goram". V njem je vsakdo, ki ga je kolikor toliko poznal, prepoznaval premočrtno človeško naravo, ki je sledila neustavljivi sili. In to silo je imenoval – klic gora.

Sledil mu je dolga, bogata desetletja, do tistega lepega jesenskega dne pred šestimi leti, ko je bilo iskanje dopolnjeno in klic uslišan. ◉

FOTO: BOJAN POLLAK

Dušan Podbevšek – Dule

✍ Kamniški gorski reševalci

Vejica sleča Dušamu Podbevšku – Duletu v slovo

Bil je čisto navaden dan, vsaj videti je bilo tako. Potem pa naenkrat in nenadoma: "Dušana ni več med nami. Padel je z zma-jem." Misli so nam vsem zastale, zastali so nam koraki in onemeli smo ... Zbrali smo se, pozdravili smo se tiho, kaj več pa ni bil sposoben nihče med nami. Nihče ni govoril, tišina je povedala vse. Čeprav Dušana ni bilo več, je bil vendar z nami.

Z njim smo izgubili tretjega od odličnih alpinistov in gorskih reševalcev iz Mekinji pri Kamniku, predvsem pa velikega prijatelja brez primere. Bil je srčen in srečen človek, alpinist, gorski reševalec in zmajar. Običaj-no ni veliko govoril. Bil je predvsem človek dejanj, ki pa jih nikdar ni izpostavljaj, čeprav so bila velika in jih ni bilo malo ... V alpinizmu, med gorskim reševanjem, med doma-čimi in med nami. Ko je kdaj spregovoril, je vedno skromno poudaril: "Mi ...", "Mi smo, mi bomo ...", "Tako imamo, kot smo hoteli.", "Imeli bomo tako, kot se bomo dogovorili." Teh njegovih preprostih in resničnih besed ne bomo pozabili.

Starši so ga že v najmlajših letih prvič peljali v visoke gore in to doživetje mu je ostalo za vedno. Na vrsto so prišli taborniki, smučanje, boks in druge zanimive dejavnosti. Prišlo je leto 1975, ko je začel plezati pri kamniškem alpinističnem odseku. Leto zatem se je že podal v najbolj strme stene in z Janezom Plevelom - Pubijem preplezal skrajno težavno Direktno smer v Štruci in Centralni steber v Rzeniku, z Janezom Benkovičem - Benijem pa Kamniško smer v Rze-niku. Leta 1977 je z Benkovičem prvi pozimi ponovil Bobnarjevo grapo v zahodni steni Brane, z Ireno Markuševu pa sta prva pozimi preplezala Pripravnisko grapo v zahodni Planjavi in Miškino grapo v Kalški gori. Junija tistega leta je v vzhodnem ozebniku Drujev v skupini Mont Blanca v Franciji, potem ko je zaradi izčrpanosti in boleznii umrl

Cene Kramar, Dušan z veliko srčnostjo pre-vzel vodstvo naveze in s tretjim soplezalcem uspel izplezati iz stene. Pozimi leta 1978 je s soplezalci plezal prvenstvene smeri v Zeleniških špicah, poleti je z njimi ponovil Kamniško smer v Koglu, Akademsko smer v Vežici in smer Šimenc-Škarja v Dolgem hrb-tu. S Plevelom sta preplezala prvenstveno Mekinjsko smer v Stolpu Skute, z Dušanom Kregarjem pa sta v severni steni Rzenika po-tegnila direktni izstop iz Jakove smeri.

Bil je med prvimi pri nas, ki se je skupaj s Plevelom lotil plezanja zaledenelih slapov. Predvsem je znan njun prvenstveni vzpon čez Sinji slap pod Češko kočo januarja 1979, ki je še danes med najbolj priljubljenimi in spoštovanimi zaledenelimi slapovi. Plezalci za njim so potrebovali precej časa, da so ponovili njegovo Vročo poč v Vrščih, ki jo je preplezal med treningom za himalajsko odpravo na Everest. Na tej odpravi leta 1979 je s soplezalcem prišel skoraj tik pod najvišji vrh sveta; pa vendar je bila pri tem velikem uspehu k sreči najvažnejša odločitev, da je bolje obrniti kot tvegati in ostati na gori. Bil je med prvimi ekstremnimi smučarji in je med drugim prvi smučal po severnem po-bočju Brane, čemur smo se vsi čudili.

Kot alpinistični inštruktor je s svojim zna-njem in zgledom pomagal pri vzgoji mladih kamniških alpinistov. Želel je pomagati še bolj, zato se je leta 1978 pridružil postaji kamniške gorske reševalne službe. Leta 1981 je opravil izpit za gorskega reševalca in v postaji aktivno deloval tudi kot gospodar opreme skoraj do zadnjega. Skupaj z drugimi reševalci je opravil številna reše-vanja. Bil je veliko v gorah in vedno pri roki za reševanje, tudi v tujini. Na izletu kamni-ških reševalcev v Dolomite leta 1984 je pod vrhom Civette pomagal pri reševanju hudo poškodovane in nezavestne nemške planin-ke. Takrat je deloval najbolj umirjeno med nami, kar je bilo odločilno za našo pomoč. Bil je ključni mož tudi pri zelo zahtevnih in nevarnih reševanjih. Junija 1989 se je med reševanjem spustil z jeklenico več kot 150

metrov globoko v južno steno Planjave po ponesrečenega alpinista Romana Kordiša. Med nevarnim nihanjem je preprečil, da bi se reševanje končalo z nesrečo. Sodeloval je pri najnapornejših reševanjih, na primer pri celonočni nošnji obolelega gorskega vodnika z vrha Grintovca v dolino v nape-tem osamosvojitvenem poletju 1991, in pri orientacijsko zapletenih akcijah – na primer novembra 1994, ko je v gosti megli našel ponesrečenega Tineta Turnška v Zeleniških špicah.

Posebej smo ga občudovali kot enega pr-vih zmajarjev v Kamniku. Z velikim veseljem je skupaj z drugimi kamniškimi reševalci opravil tudi radioamaterski tečaj. To znanje je potem odlično uporabil med osamosvo-jitveno vojno. Veteransko združenje Sever mu je zato podelilo srebrni znak osamosvo-jitve, prav tako je dobil tudi srebrno prizna-nje Ministrstva za notranje zadeve Republi-ke Slovenije.

Spomnimo se, da je bil z nami tudi 17. januarja 1996, ko se je med reševanjem na Brani ponoči in v nemogočih razmerah smrtno ponesrečil naš reševalec Janez Ple-vel - Pubi. Takrat je izgubil svojega najbolj-šega prijatelja in soplezalca. Pa vendar je bil prav on eden tistih, ki so nam s svojimi izkušnjami in dobro besedo pomagali, da smo počasi prebrodili hud udarec. Oglasil se je vedno ob pravem trenutku, s kratko in preprosto besedo in prijaznim nasmehom. Vedno je bil preudaren, miren in nič ga ni spravilo iz tira; reševal je z velikim veseljem in je bil vsem za zgled. Mnogo dobrega od vsega, kar je storil za številne planince, alpi-niste, reševalce in druge prijatelje, verjetno ne bomo nikoli izvedeli.

Kako dragocena je bila njegova pomoč, se zavedamo šele sedaj, ko ga ni več. Odšel je v svoje višave, ki jih z besedami ni mogo-če doseči, prav tako, kot je z besedami težko opisati njegova dejanja, ki nam jih je zapu-stil. Ostal pa je spomin, ki nikdar ne umre, in v tem spominu bo Dušan vedno z nami.

Slava njegovemu spominu! ●

Dušan Podbevšek

✍ Tone Škarja

Dušan in Irena na spominski turi Everest 2009 ...

Alpinist, reševalec, letalec, zmajar, padalec ... bil je vse mo-goče. A sam ga imam najbolj vtisnjenega v treh slikah, dogodkih, dobah.

PRIPRAVNIK

Na vsakem sestanku AO Kamnik tam v prvi polovici sedemdesetih let smo obravnavali prekrške mladega pripravnika Dušana Podbevška. Ne samo, da je kot pripravnik plezal smeri, ki so vsaj za stopnjo presežale dovoljene. Plezal je z neko sošolko, ki sploh še ni bila posvečena v alpinistično znanost. Vse je dobila le od Dušana. Le kaj ji more dati neuki pripravnik drugega kot nevarnost! Dušan je z napol začudenim, še bolj pa z ravnodušnim obrazom preživljal to pranje glave; vedel je, kot smo vedeli vsi, da bo prizor na naslednjem sestanku enak in rezultat tudi. Če ne bi bili tisti časi tako ateistični, bi ga ob koncu vedno priporočili angelom. A verjetno je bila že Irena, kot je bilo ime sošolki, dovolj za varnost. Na nekem skupnem vzponu alpinistične šole, ko je bila že tudi ona pripravnica, sem ju slikal prav ob sončnem vzhodu. Bila sta prelep par v rojstvu zimskega dneva. Vedel sem, zakaj se Dušan ni nič opravičeval: ljubezni se nikoli ni treba opravičiti.

EVEREST '79

Bil je najmlajši član odprave, benjamin, a že z vrhunskimi vzponi in preizkušnjami za seboj. Bojan Pollak ga je ocenil za enega najbolj nadarjenih plezalcev, kar jih je šlo – teh je bilo res veliko – skozi njegove roke, hkrati pa za posebnega, ker se teh svojih darov kot da ne bi zavedal ali jih vsaj polno izkoriščal. Jih je, a le, kadar je šlo zares, kadar so okoliščine to zahtevale. Morda ga je ta lastnost stala vrha Everesta, ko se je raje prepustil vodenju kot voditeljstvu naveze. Vseeno sta z Romanom Robasom 12. maja 1979 dosegla Koto, 8296 m, na Zahodnem grebenu, doslej najvišji vrh, ki smo ga prvi dosegli Slovenci.

EVEREST – 30 LET POZNEJE (2009)

Na spominsko odpravo sta se z Ireno prijavila le kot trekerja. Bolj ambicioznim članom načrtovani Pumori ni uspel, kar nekaj skromnejših pa je trekingu dodalo še Imdža Tse (Island Peak, 6189 m), med njimi tudi Dušan in Irena. Na vrh sta prišla v enem

... in na eni skupni turi AO Kamnik nekoč ob sončnem vzhodu FOTO: TONE ŠKARJA

zamahu iz Čukunga. Irena, izmučena in nekoliko jezeč se na tega ..., Dušan pa tak kot vedno, z istim mirnim obrazom kot iz tretjino stoletja starih prizorov. In bila sta enako lep in usklajen par kot zdavnaj nekoč na zimskem grebenu Grintovca ... in najbrž vsa leta vmes.

Kaj reči tovarišem, bratoma, sinovoma in predvsem Ireni? Izguba je nenadomestljiva. Nič manj pa niso dragocena in nenadomestljiva vsa leta z njim, vse življenje. Dušan je bil posebljena tiha moč in zanesljivost. Tisti, ki jim je največ pomenil, pa vedo, da je "brez ljubezni vse le brneč bron". Hvala, da si bil, da si obogatil življenje mnogim. ◦

Praznovanje abrahama navdušene planinke

✍ Franc Temelj

Obris Lubnika FOTO: OSKAR KAREL DOLENC

Bila je lepa pomladanska nedelja, zato sva se z Martino odločila, da greva na Javorov vrh, in to mimo kočice Čemšenik. To turo sva že dalj časa načrtovala in na koncu se je izkazalo, da ne zaman, kajti izbrala sva nadvse primeren čas in pristop. Povzpela sva se iz doline Kokre čez Slaparjevo goro in sestopila nazaj mimo kočice. V dolini se je že kazala pomlad, na vrhovih pa so bile še čisto zimske razmere.

"Lepšega darila za dan žena ne bi mogla dobiti," je po turi izjavila Martina, ko sva si v prijetni gostilni omislila kosilo. To je bila očitna potrditev pregovora, da tudi slepa kura zrno najde. Saj ne, da bi čisto pozabil na ta praznik, toda vedno se spomnim na to, da ga je sodelavec v časih "sindikalnih" praznovanj imenoval babji pust. Da bi ji popestril abrahamovo leto, sem predlagal, da do martinovega, ko jih bo dopolnila petdeset, obiščeva še devetinštirideset tisočakov.

"Zakaj pa ne dvatisočakov, da bi si obenem povečala še svojo zbirko?" Ker sem pričakoval nekaj podobnega, sem imel odgovor že pripravljen: "Predvsem zato, ker pri petdesetih človek ni več dvajset let star. In če hočeva pod streho spraviti še Ortler, morje in kakšen deževen konec tedna lenarjenja, potem bodo tisočaki nadvse primerni. Tudi radodarnost letošnje zime s snegom nam je, navadnim "šodrovcem", sezono dvatisočakov precej skrčila." Čas je napravil svoje in čez nekaj dni mi je rekla: "Pametno si se odločil!"

NAJprej je bil na vrsti Blegoš. Kako tudi ne, saj izhajava vsak iz enega konca Poljanske doline, katere rodovna gora je Blegoš, kakor ga je pred časom imenoval prijatelj Miha. Skupaj s še tremi prijatelji smo se odpravili nanj ob prvi polni luni. Ko smo do polnoči sedeli v toplo zakurjeni jedilnici kočice, smo jo komajda videli, kajti snega je bilo skoraj do vrha okna. Kljub temu je bila ena izmed dveh prijetnih nočnih tur, ki sva ju opravila v sklopu obiskovanja tisočakov.

NAJnižja je bila s točno tisoč metri nadmorske višine Rjavka. Priznam: če se ne bi odločila za tisočake, gotovo nikoli ne bi vedel, da sploh obstaja vrh s tem imenom,

čeprav sem se že mnogokrat peljal pod njegovim vznožjem. Dviga se namreč nad zaselkom Črni Gozd, tik nad Ljubeljsko cesto. Kljub temu da nanj ne vodi nobena steza, je po severovzhodnem grebenu lahko dostopen.

NAJbližji je bil Lubnik, škofjeloška hišna gora. Ker stoji eden do najinih domov pred njegovim pragom, sva nanj, kot že velikokrat prej, po obilnem velikonočnem kosilu skočila na pivo.

NAJbolj mokra tura je bila na Sivko, ki je bil obenem tudi NAJmanj razgleden vrh. Pod njo živim že skoraj celo življenje, vendar če po pravici povem, sem bil tokrat drugič na njenem vrhu, na sosednjem Mrzlem vrhu, ki je od nje oddaljen slabih deset minut, pa nešteto krat. Z njega je namreč ob lepem vremenu razgled, ki mu ni para, medtem, ko je sam vrh Sivke na gosto zaraščen s smrekami. Zato sva se odpravila od doma, kljub temu da je rahlo deževalo. Vseeno sva upala, da bo ponehalo, toda upanje je kmalu izgubilo smisel, kajti začeli so se pravi nalive in domov sva se vrnila mokra kot miši.

NAJbolj množična tura je bila na Slemenovo špico. Obiskala sva jo skupaj z medvoškimi planinci, ki so se nanjo povzpeli ob občinskem prazniku. Avtobus nas je pripeljal na Vršič, nato pa se nas je dvainpetdeset podalo čez Slemenovo špico v Tamar, kjer je sledila pogostitev s kratkim kulturnim programom.

NAJvečjo višinsko razliko, ki je znašala 1140 m, sva premagala, ko sva se povzpela na Grlovec. To je bil eden izmed treh naših vrhov, zaradi katerih sva žal morala prestopiti državno mejo, če sva se hotela povzpeti na njegov vrh. No, vsaj prečkanje le-te je v zadnjih letih postalo takšno, kakršno se za normalne sosede spodobi.

NAJbolj oddaljen je bil Ledinekov kogel, ki s svojim radarskim očesom budno čuva severovzhodni del naše domovine. Ker pa sva se do Mariborske kočice pripeljala z avtomobilom, sva za vzpon na njegov vrh

premagala NAJmanjšo višinsko razliko, ki je znašala zgolj okoli sto metrov.

NAJdaljša tura je bila na Pasjo ravan, saj sva spotoma stopila še na ogled škofjeloškega pasijona. Oziroma, če hočem biti čisto pošten, smo se člani društva ŠmaR odločili, da gremo na ogled škofjeloškega pasijona peš iz Žirov in nazaj. In ker nas je pot vodila mimo Pasje ravni, nas je nekaj skočilo še na vrh. Tako je čiste hoje nanesele za trinajst ur, saj smo krenili zgodaj zjutraj in se vrnili šele sredi noči.

NAJvišji je bil Vrh Korena, ki mu do dvatisočaka manjka zgolj en meter. Ker nama je bil pristop s Krvavca že dobro poznan, sva se določila, da se povzpneva nanj iz doline Kokre. Čeprav sva se do Robleka peljala, je bil to vseeno eden izmed štirih vrhov, pri katerih sva "prehodila" čez tisoč metrov višinske razlike.

Zadnjo soboto pred martinovim sva najinih petdeset tur, na katerih sva napravila 30.950 višinskih metrov in porabila 179 ur hoje, zaključila na Potoški gori, sosednjem vrhu od tistega, na katerem sva začela. Pri tem se nama je tisočakov nabralo še celo več kot petdeset, kajti nekaj je bilo takih, kot npr. Olševa, ki sva jo štela kot en vrh, čeprav so v bistvu trije. Zato so nama včasih hodili že malce odveč in da ne bi tudi vam, sem omenil samo tiste NAJ, čeprav sva na številnih brezpotjih doživela marsikaj: od tega, da naju je malo pod vrhom Špičastega vrha domačinka vprašala, če sva slučajno srečala medvedko z mladičem, zaradi katerih je ona opustila vsakodnevno obiskovanje vrha, do tega, da sva na Lisec izbrala čisto svoj pot preko komaj prehodnega ruševja.

Morje nama je abraham res odtočil, toda spoznala sva mnogo nama neznanih kotičkov našega sredogorja in tudi pogled ob sončnem vremenu z vrha Ortlerja sva kljub vsemu občudovala. In po vsem tem je Martina modro, kot se za abrahamova leta spodobi, izjavila: "Vedno sem hrepenela po tujih gorstvih, sedaj pa sem začela spoznavati, kakšni 'cukrčki' me še čakajo pred domačim pragom." ◉

Sperlonga

Novoletno plezanje
na jugu Italije

✍ Vesna Pavlovič

FOTO: VESNA PAVLOVIČ

Po dobrih osmih urah vožnje smo prispeli v mestece Fondi, kjer smo se nastanili v veliki štirinadstropni hiši v starem mestnem jedru. Sprva smo bili rahlo zaskrbljeni, kje bomo puščali avto, saj so do hiše vodile le ozke tlakovane ulice, vsa parkiriča naokoli pa so bila, kakor se za središče mesta spodobi, plačljiva. A kmalu smo se navadili na vsakodnevno prenašanje plezalne opreme do parkirišča nedaleč stran, kjer nas je na srečo avto vsak dan počakal brez kazenskega listka ali liscic na kolesih. Tudi hladna in vlažna hiša je kmalu postala prav prijetno bivališče in začel se je popoln odklop ter uživaške plezalne počitnice na jugu Italije v okolici Sperlonge, natančneje nekje na sredi med Rimom in Neapljem. Po izboru bralcev spletne strani www.8a.nu Sperlonga spada med najboljša evropska zimska plezališča.

TU NISO PROBLEM OPRIMKI, TEMVEČ GRAVITACIJA

Še isto popoldne smo se odpravili pogledat, kje sploh so plezališča. Le nekaj kilometrov naprej od Fondija je Sperlonga, popularno italijansko obmorsko letovišče. Čeprav se po njem imenuje le eno od plezališč, se je to ime prijelo kar celotnega plezalnega območja tod okoli. Cesta nas je vodila tik ob morju. Občudovali smo prostrane plaže in ogromne valove, ki so pljuskali na obalo. Na drugi strani smo kmalu opazili številne stene. "To bo to!" smo se strinjali v en glas in začeli brskati po vodničku. Na pobočju nad cesto je mrgolelo velikih skalnih gmot in ugotovili smo, da je prav vsaka od njih posamezni sektor. Zapeljali smo se še do izhodišča za *jamo* Grotta dell' Arenauta, za katero so nam prijatelji zatrdili, da je nikakor ne smemo izpustiti s svojega plezalnega urnika. Gre za ogromno luknjo tik ob plaži, ki je posejana s previsnimi smermi, za katere avtor plezalnega vodnička pravi: "Tu niso problem oprimki, temveč gravitacija!" Do plaže vodi več kakor dvesto petdeset stopnic, zato smo se odločili, da je zaenkrat dovolj, da vemo vsaj, kje pustiti avto.

Naslednji dan je bilo vreme neobetavno. V upanju, da bodo sivi oblaki nad nami čim dlje zadrževali dež, smo se povzpeli navkreber proti nemu od sektorjev plezališča Sperlonga. V vseh sektorjih prevladujejo smeri v navpičnih ploščah od lažjih do zmernih težavnosti. Ni nam uspelo splezati več kakor dveh smeri, ker je začelo kapljati. Pospravili smo in se začeli vračati po blatni poti. Dež je medtem ponehal in ustavili smo se v enem od spodnjih sektor-

jev, a smo tudi tu zlezli le eno smer, nato pa morali v vse močnejšem dežju prav pohiteti. "Mogoče bi morali pa danes kar v jamo?" smo se spraševali, a nihče od nas se ni želel že takoj prvi dan preveč *naviti*. Ker do sedaj še nismo srečali prav veliko plezalcev, smo zavili v bar Dal Guido, zbirališče plezalcev, v katerem je mogoče kupiti plezalni vodniček in dobiti informacije o vremenski napovedi. Ob srkanju čaja smo opazovali naliv zunaj in razburkano morje ter se tolažili, da je po gostilničarjevih besedah vremenska napoved malo boljša, kakor so nam poročali iz Slovenije. Pozneje se je izkazalo, da smo lahko plezali prav vsak dan od naših osemdnevnih počitnic tukaj. Seveda brez 'jame' ne bi šlo.

JAMA

Ker je bil konec decembra, so bile plaže prazne, restavracije ob obali večinoma zaprte in če si kje srečal koga, je bil to zagotovo plezalec, saj je ozračje v tem času idealno za plezanje. Temperature čez dan narastejo tudi do dvajset stopinj, tako da v soncu in brezveterju postane že prav vroče. Prste smo si še en dan ogrevali v ploščah Sperlonge, nato pa smo jo mahnili v jamo. "Ne moremo je hraniti za slabo vreme, kaj pa če bo vse dni lepo in se bomo vrnili domov brez nje!" smo se šalili.

"Pa saj te stopnice sploh niso tako grozne," sem si mislila, ko smo hodili navzdol. Seveda je bila nazaj grede čisto druga pesem: ni in ni jih hotelo biti konec. Ampak so vredne tistega, kar te čaka spodaj. Na peščeni plaži najprej zbegano gledaš in iščeš ogromno jamo, nato pa v mivki opaziš shojeno potko navzgor proti velikim kaktusom, od koder se ti odpre pogled na ogromno jamo, posejano s kapniki. "Uauuu!" Bili smo zgodnji, zato smo se lahko v miru ogreli v lažjih smereh na desni strani. Pozneje so se namreč uresničila naša pričakovanja o gneči. Bilo je kakor v telovadnici, kjer moraš imeti srečo, da je smer, ki jo želiš plezati, prosta. A se je vseeno dalo zelo dobro naplezati. Smeri so res lepe, tekoče speljane in sploh ne tako zglajene, kakor smo pričakovali. Res je, da prevladujejo težje smeri, vendar se najde tudi kar nekaj lažjih smeri z ocenami 6a in 6b. Ne vem, ali zaradi neverjetno atraktivnega plezanja, ki ga lahko vsak trenutek opazuješ in sam doživljaš, ali zaradi česa drugega, ampak ko si v jami, dobesedno pozabiš na vreme in dogajanje zunaj. En dan je tako lilo kot iz škafa, vmes je padala celo sodra in morje na obali je naraslo čisto do roba, kjer je bil dostop do jame. A nas to ni motilo: v var-

nem zavetju previsov smo lahko uživali v plezanju. Nekateri, ki so sicer taborili zunaj na obali, so si šotore prestavili kar v jamo. Na isti obali je še plezališče (Ultima spiaggia) s krajšimi navpičnimi do bolj ali manj previsnimi smermi. Tu je več smeri nižjih ocen, tako da na svoj račun pridejo tudi tisti, ki jim previsi velike jame ne ustrezajo preveč. Mi smo en dan začeli poplezavati tukaj, a nas je vlažna skala hitro spet prestavila v jamo.

NASLEDNJIČ V VEČRAZTEŽAJNE SMERI

Ko smo ugotovili, da je treba naše bicepse malo razbremeniti, smo spet izbrali nekoliko manj previsno plezališče. Prijetno sta nas presenetila El Pueblo in Monte Moneta. Sploh slednji se lahko pohvali z res odličnimi smermi, morda nekoliko težjimi za svojo oceno, pa vendarle takimi, ki te kar potegnejo vase, tako da plezaš, plezaš in uživaš. Ob tem pa se ti ponuja še čudovit razgled na okolico in širno morje daleč spodaj.

Medtem ko smo si eni vzeli dan počitka in se odpravili pogledat Pompeje in Vezuv, drugi so se z vlakom odpeljali v Rim, so tretji obiskali še večraztežajne smeri v bližini mesta Gaeta. Skoraj dvesto metrov visoka stena se strmo spušča naravnost v morje, zato se do vstopa v vse smeri najprej spustiš po vrvi. Pravijo, da so smeri res lepe, z dobrimi oprimki v kakovostni skali. Upam, da bo kdaj v prihodnje priložnost tudi za kaj takega.

Kakovostna plezarija, nasadi pomaranč in mandarin ter okus po mozzareli, ki se ti kar stopi v ustih, so spomini, ki smo jih puščali za seboj, ko smo se v novem letu vračali nazaj v zasneženo Ljubljano. ◻

Sperlonga

Kako do tja: Z avtom po avtocesti mimo Benetk, Bologne, Firenc, Rima in še približno 150 km naprej do Sperlonge. Vožnja traja dobrih 8 ur (WGS84: 41,259029, 13,434074).

Prenočišča: V okoliških mestecih (Sperlonga, Terracina, Fondi, Gaeta) je na voljo veliko apartmajskih hiš po relativno ugodnih cenah. Od pomladi do jeseni je odprtih tudi kar nekaj kampov (npr.: www.campingnordsud.it).

Vodniček: Ledda Piero: In cerca di guai, Tremila itinerari di arrampicata sportiva nel Lazio (e non solo); Seconda edizione, 2006. Vodniček se lahko kupi v baru Dal Guido ob cesti pod sektorjem Sperlonga.

Tadej Golob FOTO: MIRE STEINBUCH

Ampak kdo je potem spil tisto kavo?

Zanimivosti in mnenja Tadeja Goloba

✍ Mire Steinbuch

Čeprav glavnemu junaku Janiju Bevku ne uspe, Tadeju pa je z romanom uspelo. Eden od motivov za pisanje je bil tudi ta, da je želel ljudi malo razjeziti. Vendar se ni nič zgodilo, kresnik je šel neopazno mimo. Čeprav je zmagal na državnem prvenstvu v pisanju romanov 2010, ga niso povabili Ljubljano, svetovno prestolnico knjige 2010. Čestital mu ni niti predsednik društva slovenskih pisateljev.

Napisal je nov mladinski roman *Zlati zob*. Inspiracija zanj je bila ravno Bratovščina Sinjega galeba. Gre za alpinistično-plezalsko-kriminalno pustolovski roman.

Med čakanjem na založnikove pripombe piše kratke zgodbe o otrocih. Idejo je dobil kar pri svojih dveh, Lovru in Brini, ko ju je nekega dne prišel iskat po šoli in ju povabil na kremšnite. Mala dva sta se sprla in stepla, kam naj bi šli. Rekel jima je, naj nehata, nehvaležneža, ker se počuti kot Cankarjeva mati. Šestletnega Lovra je zanimalo, kaj je bilo s Cankarjevo materjo. Povedal jima je zgodbo o skodelici kave. Na zadnjem sedežu je nekaj časa vladala tišina, nato pa se je oglasila osemletna Brina: "Tati?" "Kaj je?" "A lahko nekaj vprašam?" "Daj, vprašaj." "Mene pa zanima, kdo je potem spil tisto kavo?" je vprašala in za trenutek postala zvezda večera.

ALPINIST JE LAHKO LAČEN, PISATELJ PA NE

Njegov pogled na Slovenijo se oblikuje tudi na cesti, kjer preživi veliko časa (60.000 km na leto). O Slovencih nima prav lepega mnenja. Način vožnje je lahko simptom hude bolezni. Smo zelo agresiven narod, naša majhnost ni prednost. Majhni so običajno malce preplašeni in mi smo prestrašen narod. Po osamosvojitvi je verjel v naš kapitalizem, vendar je spoznal, da je pri nas to šport brezobzirnih ljudi, uspe le najbolj brezobzirnim. Po drugi strani pa je med intervjuji ugotovil, da v naši deželi biva veliko pozitivnih ljudi. Na primer Tomo Križnar, o katerem je imel prej mešano mnenje, nato pa je spoznal, da je izjemno topla in prijetna oseba, prepričana v tisto, kar počne. In takih je še veliko. Kljub temu, da nas je za en München brez predmestij, dosegamo neverjetne rezultate v različnih panogah. Je patriot, ko sliši slovensko himno, ima solze v očeh. Ko naši košarkarji izgubijo, je pogreb.

Naslednje leto bodo minila tri leta od njegovega zadnjega obiska Nepala, zato bo zagotovo kmalu odšel na odpravo. Na alpinizem ima veliko čudovitih spominov, kljub temu da je umrlo dosti njegovih prijateljev. Meni, da so sicer imeli nekaj smole, vendar so bili tudi preveč pogumni. V alpinizmu se naučiš vzdržljivosti, ker ne smeš odnehati. Tudi pisanje je napor, ko ure in ure sedi za mizo in razmišljaš. Toda medtem ko lahko v alpinizmu dolgo zdrži brez hrane, lačen ne more pisati. ◉

V skednju Škrabčeve domačije v Hrovači pri Ribnici je bil 23. septembra 2010 literarni večer, kjer je Viki Grošel postavljala vprašanja, na katera je duhovito in lucidno odgovarjal Tadej Golob. Osnovna tema pogovora, Tadejev z literarno nagrado kresnik nagrajeni roman *Svinjske nogice*, se je prepletala z alpinizmom, z utrinki iz njegovega družinskega življenja, s pisanjem biografij in z novinarskim delom pri reviji *Playboy*. Njegova specialiteta so intervjuji, ki so zanj najbolj zanimiv novinarski žanr, tako da je odmerjena ura v prijetnem vzdušju kar prehitro minila.

Tadej Golob se je rodil v Lenartu v Slovenskih goricah, kjer ni niti ene skale. Kadar so šli na izlet, je hotel zlesti na vsako skalo, ki jo je videl. Želel je postati nogometaš ali gasilec. Potegnilo ga je v Ljubljano, kjer se je vpisal na Fakulteto za družbene vede. Hotel je študirati politologijo, ker pa je zgrešil učilnico, je pristal na novinarstvu. V prvem letniku je bil med najbolj marljivimi, končal ga je med prvimi. Nato je spoznal alpinizem in bil kar naprej v hribih. Ko je moral izbirati med izpitom na fakulteti in plezanjem neke nepomembne smeri v Koglu, je zmagalo plezanje. Kmalu je postalo jasno, da s šolo ne bo nič. Začele so se odprave.

LJUDI JE ŽELEL MALCE RAZJEZITI

Ogromno je bral že v osnovni šoli. Še preden je začel hoditi v prvi razred, je prebral *Bratovščino Sinjega galeba*. Knjigo o Everestu je napisal samo zato, ker je pred odpravo podpisal pogodbo. Končal jo je v osemnajstih dneh in glede na čas, ki ga je imel na razpolago, pravi, da je še kar dobra. Če ne bi uspel pregovoriti svojega tedanjega šefa, naj finančno podpre odpravo na Everest, katerega je Davo Karničar kot prvi presmučal, je sploh ne bi bilo.

Alpinist – pisatelj. Doslej je bil iz alpinističnih krogov samo Igor Škamperle nominiran za kresnika. Po Tadejevem mnenju kasta profesionalnih pisateljev ne obstaja. Brez nekkih življenjskih izkušenj ne moreš pisati. Pisateljske scene ne pozna, kot nominiranec se je družil z njimi samo na Rožniku. V *Svinjskih nogicah* piše o nerealiziranem umetniku z avtobiografskimi prvinami,

pdk

plezalni dnevi kranja
2010

Finale
državnega
prvenstva
v balvanih
in predzadnja
tekma
v težavnosti.

Kranj,
športna dvorana Zlato polje,
26., 27. in 28. nov. 2010

VSTOPNINE NI !

Več na spletni strani

<http://pdk.aokranj.com>

AOK
KRANJ

razstava fotografij, predavanje za ljubitelje narave in plezanja, otroški kotiček, ...

dobro jutro

Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija

www.gore-ljudje.net

DOŽIVETJA NARAVE

Vsak petek ob 17h
Radio/Ognjišče

<http://oddaje.ognisce.si/dozivetja>

Program za harmonično, čustveno in razumno izraževanje
poslušalke & poslušalec

Severni del Lj.: 91,4 MHz
Ljubljana: 103,3 MHz
Notranjska: 104,1 MHz
Gorenjska: 107,4 MHz

Spimo, ne vstopaj!

Prezimovanje netopirjev v jamah

✍ Dušan Klenovšek*

Veliki podkovnjak (*Rhinolophus ferrumequinum*), pogosta vrsta naših jam FOTO: DUŠAN KLENOVŠEK

Med živalskimi vrstami na območju Slovenije je tudi 28 opazovanih vrst netopirjev, kar nas uvršča med bogatejše netopirske države. Marsikomu neupravičeno vzbujajo strah, saj ne samo da nas v ničemer ne ogrožajo, celo *koristni* so nam. O preučevanju in popularizaciji si lahko največ informacij pridobimo na spletni strani Slovenskega društva za proučevanje in varstvo netopirjev (<http://www.sd-pvn-drustvo.si/index.html>) ali na kateri od njihovih prireditev (na primer med vsakoletno evropsko nočjo netopirjev).

Da so netopirji, ti naši edini pravi letéči sesalci, ogroženi, se zavedamo že dolgo časa. Zato tudi ni presenetljivo, da so vse pri nas živeče vrste zavarovane. Ogroženi so tudi v evropskem in svetovnem merilu, zato so življenjska okolja nekaterih najbolj ogroženih vrst vključena tudi v omrežje območij Nature 2000. Tokratni prispevek ni namenjen različnim predsodkom, temveč potencialnemu ogrožanju v zimskem času. V toplejših obdobjih leta lahko preko dneva netopirje srečamo marsikje (jame, podstrešja stanovanjskih hiš ali cerkva, drevesna dupla ...), a v zimskem času se večina vrst preseli v jame. Zanimivo pri tem je, da vrste, ki jih poleti najdemo v določeni jami, zimo prežive v drugi. Kamninska podlaga na slovenskem je pretežno karbonatna, kar je eden poglavitnih vzrokov za veliko število jam (znanih je že preko 8000). Mnoge med njimi netopirjem v poletnem ali zimskem času (mnoge pa celo leto) nudijo primerno zatočišče.

Zaradi stabilnih razmer (temperatura, vlaga, gibanje zraka) se tradicionalno zadržujejo na istih, njim najbolj odgovarjajočih jamskih mikrolokacijah. Med zimskim spanjem (otrplost) se jim upočasnijo dihanje, hitrost srčnega utripa in presnova ter zniža telesna temperatura. Za razliko od polhov si pred zimskim spanjem ne pripravijo velike zaloge telesnih maščob, zato je njihovo preživetje precej pogojeno s čim manjšo porabo energije v tem času. Naše vstopanje v jamo, kjer prezimujejo, lahko tudi ob krajšem zadrževanju povzroči, da se zbudijo. To pomeni, da pospešijo utrip srca, dihanje ter dvignejo telesno temperaturo. Ob daljšem zadrževanju ali celo fotografiranju lahko celo povzročimo, da odletijo v drug predel jame. To pa pomeni veliko izgubo energije in verjetnost, da skromne telesne zaloge ne bodo zadoščale do pomladnega prebujenja. Mnogih jam, v katerih so znana prezimovališča netopirjev, zato v tem času ne smemo obiskovati. V nekatere nam vhod preprečujejo rešetke, vrata ali le obešenka z napisom "Ne moti", ki jo je postavilo že omenjeno društvo.

Naj zaključim z mislijo, ki naj bo vsem osnovno vodilo (poleg skrbi za lastno varnost) ob vstopanju v jame – vstopam v enkratni svet, a le do tam, kjer moja prisotnost ne bo škodovala njegovim prebivalcem. Pogosto to pomeni le do vhoda! ◉

Vir:

Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah, Ur. list RS (46/04, 109/04, 84/05, 115/07 in 96/08).

Lepo vreme, lepemu vremenu, lepo vreme, pri lepem vremenu, z lepim vremenom, saj res, manjka še rodilniška oblika – ni lepega vremena. In še manj babjega poretja – na oboje smo čakali vso prvo polovico meteorološke jeseni, ki je hkrati tudi vsakoletni vrhunec planinske sezone. Saj veste, dnevi so še dovolj dolgi oziroma ravno prav dolgo svetli, razgled se zbistri, vročina popusti in še vetrovi se prehodno nekoliko umirijo, ustavijo seveda ne. Seveda ni bilo letos nič od tega, saj smo preživel dva sorazmerno (pre)hladna meseca in enega izjemno mokrega. Zato se ne čudimo, da je bilo septembra in oktobra le nekaj koncev tedna, ko je bilo vreme primerno za obisk visokogorja. Povrhu vsega pa smo imeli tam zgoraj že na začetku druge polovice oktobra od trideset do štirideset centimetrov snega. Če kje, potem bi lahko prav v reviji, ki je pred vami, letošnjo jesen objavili mali oglas: Iščejo lepo vreme na južni strani Alp, ponudbe pod "nismo še obupali, a tako ne gre več naprej"! Več o jesenski vremenski statistiki, ko bo prišel čas obračuna oziroma po koncu jesenskega meteorološkega trimesečja september–november. Na dlani je, da smo jo preživel predvsem v iskanju lepega vremena in ob vodnem (pre)obilju.

Poleg poplav, marsikje v vzpetem svetu smo lahko opazovali začasna jezerca, ali pa prav zaradi njih, je bila letos jesen v znamenju gob. Ponekod smo morali pri hoji skozi gozd, in to ne le nižinski, temveč v vseh višinskih pasovih vse do zgornje gozde meje, dobesedno paziti, kod hodimo, da ne bi stopili na katero od njih. Že res, da večine ne poznamo, a je bilo vmes veliko užitnih, zato so se košare in cekarji šibili tudi na krajših sprehodih. Zato pa je bilo toliko lepše, ko se je po vsakokratnem padavinskem obdobju vreme izboljšalo in se nam je zdelo, da nas je Sonce prav posebej počastilo. Še posebej ko so v naravi vzplamtele jesenske barve, menda so vsaj te še vedno take, kot so bile nekoč. Tudi za letošnji vinski letnik pravijo, da bo bolj kot ne "poplaven", sicer pa ga lahko v teh dneh že preverjate v živo ter *in situ*. Hladen začetek jeseni pa še ne pomeni, da bi se lahko letos v večjem delu Alp izognili nadaljnjim posledicam podnebnih sprememb, gre le za to, da se te vsako leto pokažejo na nov način oziroma s posledicami, ki jih do sedaj nismo bili vajeni. Da se tukajšnji ledeniki v zadnjih desetletjih pospešeno talijo, je že vsesplošno znano in potrjeno, izjemi nista seveda niti domači ledeniški krpi pod Triglavom in Skuto (proti koncu letošnje talilne dobe sredi septembra 2010 sta ledenika merila 2,5 in 1,8 ha). Čeprav sta se v zadnjih snežnih sezonah obe precej popravili oziroma se je zaustavilo krčenje ledeniškega površja, pa gre tovrstno dogajanje predvsem na račun nadpovprečno snežnih zim. Kaj lahko pa se zgodi, da bo že po naslednji podpovprečni zimi in pretoplem poletju ves prirastek hipoma izginil.

* Zavod RS za varstvo narave.

Ledeniška znamenja podnebnih sprememb

✍ Miha Pavšek

Začasno visokogorsko črpališče na ledeniku Tete Rousse nad Saint Gervaisom so postavili na koncu poletja 2010. FOTO: KLEMEN GRIČAR

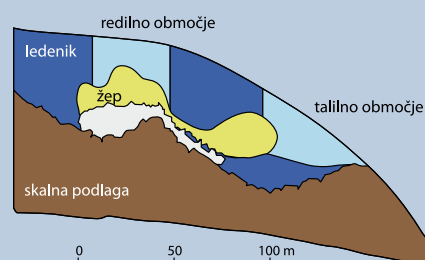
A vrtno se k taljenju, prevladujočemu procesu na alpskih ledenikih, pa čeprav bo prav to lahko povzročilo, da bosta v naslednjem desetletju ali dveh izginila tudi oba slovenska, najverjetneje v tako imenovani mali ledeni dobi (od sredine 15. do konca 19. stoletja) nastala ledenika. Torej lahko na lastne oči in kar pred domačim visokogorskim pragom, tako rekoč v živo (čudno, da se ni še nihče spomnil na spremljanje v realnem času oziroma *online*), spremljamo izginjanje obeh. Vendar pa vsi tovrstni procesi niso "neboleči". Nerodno je, kadar nepredvidljiva narava poskrbi, da ledeniška voda ne more neovirano odtekati. Splet različnih naravnih procesov lahko namreč povzroči, da se v ledeniku ali pod njim ustvarijo nekakšni ledeniški vodni žepi, v katerih zastajajo ogromne količine vode. Namesto da bi ta sproti odtekala, se to zgodi šele takrat, ko se skriti vodni balon razpoči. Slednje se seveda ne zgodi neopazno, temveč seže tovrsten poplavni val daleč navzdol vse do poseljenega dela dolin. In zakaj tak dolg uvod? Bo pridlo kaj nad Mojstrano iz Vrat ali po Ravenski Kočni nad Jezerjane? Že možno, če bi segala tamkajšnja ledenika pod Steno oziroma Žrelo. Se pa bojijo tega blizu svetovno znanega Chamonixa v Franciji.

Podoben vodni žep je namreč nastal v letošnji talilni dobi pod ledenikom Tête Rousse blizu strehe Evrope, 4810 metrov visokega Mont Blanca. Po ocenah sodelavcev francoskega Državnega centra za znanstveno raziskovanje (CNRS) naj bi bilo v "žepnem" podledeniškem jezer(c)u kar okrog 65.000 kubičnih metrov vode, ki čaka na "odhod" oziroma odprtje poti proti dolini. Zdaj poskušajo to uravnavati s pomočjo

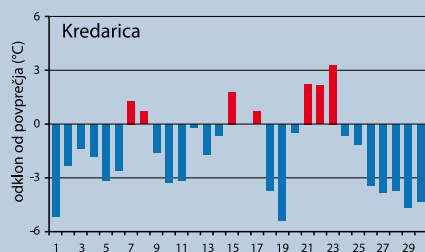
posebnih črpalk, s katerimi naj bi preprečili hipno sproščanje ledeniške vode in posledice tega. Podobna nesreča se je namreč že zgodila konec 19. stoletja, natančneje v noči z 11. na 12. julij 1892. Silne poplave, do katerih je prišlo ob sprostitvi ogromnih količin vode, so takrat poleg velike škode odnesle tudi 175 življenj v Saint Gervaisu in okolici. Na več kot 3100 metrih nadmorske višine počen vodni balon je pobral na svoji, več kot dva višinska kilometra dolgi poti druge ledeniške primesi, kot so kosi ledu, skale, kamenje, grušč, blato in drugo. Vse skupaj je nato pridrvelo prek "velikega brata" – Bionnassayskega ledenika – naravnost v dolino. Nastajanje vodnega žepa pod površjem ledenika so odkrili med letošnjimi rednimi meritvami na tamkajšnjih ledenikih. Zato so že konec poletja prepovedali gibanje na širšem območju ledenika in preventivno zaprli zadnjo postajo priljubljene montblanske gorske železnice Nid d' Aigle, ki je med drugim tudi izhodišče za vzpon na kočjo Gouter. Nepredvidljiva narava ledenikov je tako znova pokazala svojo, za človeka včasih tudi manj prijetno plat, ki pa je sestavni del naravnega ravnovesja. Sicer krhkega, a že stoletja in tisočletja vzpostavljenega vedno znova in znova. Čas je že, da se kaj od tega prime tudi dolinskega človeka, da se mu ne bo v prihodnje zgodil še kakšen podoben "žep". Medtem pa se lahko ljubitelji tamkajšnjih gora čudimo strojem in napravam na in ob ledeniku Tete Rousse, ki naj bi preprečili vnovično nesrečo.

DODATEK: Ob zaključku redakcije smo izvedeli, da se je vse skupaj pred kratkim, po izčrpanih skoraj 50.000 litrih ledeniške vode,

končalo s svojevrstnim francoskim "happy endom". Natančneje s 75-metrskim spustom v izpraznjen podledeniški prostor oziroma nekdanji vodni žep. Ob tem sta domača fotograf in TV-snemalec poskrbela za to (<http://www.gore-ljudje.net/objava/60390/>), da spust v globne ledenika ni ostal neopazen in nam odkrila še eno od skrivnostnih tančic izginjajočega podledeniškega sveta v Alpah. ○

Poenostavljena skica dogajanja pod površjem ledenika Tete Rousse (vir: Futura-Sciences.com, priredil Miha Pavšek)

Odklon povprečne dnevne temperature na Kredarici septembra 2010 od povprečja 1961–1990 (vir: ARSO)

Začetna znanja orientiranja v gorah

✍ Blaž Grapar

FOTO: MILOŠ MOKOTAR

Samostojni gorniki morajo poleg ostalih hribovskih veščin in znanj obvladati vsaj osnovno orientacijo. Izhodišč hribovskih tur ponavadi ni težko najti, potem pa je treba izbrati še pravo in primerno zahtevno pot. Bolje se lahko pripravimo na turo, če vemo, koliko višinskih metrov nas čaka in kolikšen je predviden čas hoje. Nekatere poti so slabo označene, preseneti nas lahko slaba vidljivost – skratka, mnogo je situacij v gorah, ko se znanje orientacije izkaže za nujno.

V nadaljevanju bom poskušal čim bolj praktično predstaviti veščine, potrebne za učinkovito orientiranje v gorah. V prihodnjih številkah Planinskega vestnika bosta predstavljena še dva prispevka. Skupaj bodo tvorili osnovno znanje o orientaciji, ki ga od nas zahtevajo gorski tereni. Seveda pa bo treba praktična znanja pridobiti v naravi, za kaj več teorije pa pogledati v ustrezno literaturo.

POMEN KLASIČNIH VEŠČIN ORIENTIRANJA

Dandanes nam lahko elektronski pripomočki precej olajšajo gibanje v naravi. GPS je postal dostopen praktično vsakomur, natančnost in mobilnost teh naprav pa sta se povečali, tako da že povsem ustrezajo amaterski uporabi. Nekatere naprave in računalniške aplikacije nam celo same predlagajo idealno pot, po kateri naj bi se gibali, če jim le povemo, kam želimo. Vendar nikoli ne bodo nadomestile človeške sposobnosti selektivnega odločanja in prilagajanja različnim okoliščinam. Zato je še vedno zelo pomembno, da obvladamo klasična znanja in tehnike orientiranja. Še posebno v gorah, sej so včasih nepredvidljive, njihov teren

pa lahko tudi nevaren, če se nepripravljene znajdemo na napačnem kraju.

ZNAČILNOSTI ORIENTACIJE V GORAH

Gore so same po sebi praviloma enostavne za orientiranje, saj je teren zelo izrazit. Doline so globoke in jasno razvidne, vrhovi izstopajo in so največkrat jasno določljivi. Vegetacija je redka. Čez gore so speljane označene poti.

Težavnost orientiranja se poveča, kadar zapustimo markirane poti, kadar teren postane manj izrazit in se njegova nagibanost zmanjša. Takšne so gorske planote, na primer Komna in Pokljuka. Najbolj pa orientiranje oteži slaba vidljivost. Gosta vegetacija, še posebej pa megla, lahko omeji vidljivost terena in kaj hitro se lahko zgodi, da se izgubimo. Pozimi se vsemu naštetemu pridruži sneg, ki zakrije poti in označevalne table ter upočasni hojo. V kombinaciji z meglo lahko izgubimo tudi občutek za nagib terena in se znajdemo v razmerah, ki so zelo težavne za orientiranje.

TEHNIČNI PRIPOMOČKI

Najpomembnejši kos opreme pri orientaciji je **karta**. Brez nje težko hodimo po neznanem terenu. Izurjeni orientacisti si sicer lahko precejšen del terena zapomnijo ob predhodnem študiju, vendar karta še vedno nosi preveč informacij, da bi jih lahko vse držali v spominu. Poleg tega ni težka in ne zasede veliko prostora, zato jo imejmo vedno s seboj.

Drugi pomembni del opreme je **kompas**. Ta naj bo čim bolj preprost, zanesljiv in

vzdržljiv. Orientacija je za izkušene seveda povsem mogoča tudi brez kompasa, a le dokler je teren izrazit, vidljivost dobra in se lahko orientiramo glede na položaj objektov v naravi.

Velikokrat si lahko dokaj uspešno pomagamo tudi z **barometričnim višinomrom**, pazljivi pa moramo biti na hitre spremembe vremena, ki precej vplivajo na njegovo točnost.

GPS ima lahko vgrajeno karto, kompas in višinomrom, vendar ne more nadomestiti preglednosti tiskane karte in hitrosti ter enostavnosti kompasa. Lahko pa je zelo dober višinomrom, če višino barometrično izračunava. Če že uporabljamo GPS, ga vedno uporabljajmo v kombinaciji s tiskano karto. Zavedajmo pa se, da je naprava odvisna od električnih baterij in da se v strmih soteskah ter stenah njena natančnost zaradi omejene vidljivosti satelitov precej zmanjša.

V nadaljevanju se z GPS-om ne bomo več ukvarjali, saj je to le naprava za orientiranje, ki ne more nadomestiti našega znanja orientacije. Omenimo le, da je lahko zelo koristna v slabi vidljivosti.

PLANINSKE KARTE

Za orientiranje v gorah so najprimernejše posebne planinske karte, izdelane na podlagi topografskih kart in posebej dopolnjene s planinsko vsebino (planinske kočice, markirane poti itd.). V Sloveniji jih imamo večinoma v merilu 1 : 25.000 in 1 : 50.000. Primernejše so prve, saj so bolj natančne in primernejše za "pohodno" orientacijo, še posebno če se gibljemo po brezpotju, kjer potrebujemo natančnejši prikaz tere-

FOTO: BLAŽ GRAPAR

pravimo tudi topografski znaki. Njihov pomen si lahko pogledamo v legendi.

Relief – razgibanost terena je na planinskih kartah prikazana s plastnicami. To so navidezne črte, ki so prikazane na karti in povezujejo točke na zemeljskem površju, ki ležijo na enaki nadmorski višini. Izredno strmi predeli (stene) so prikazani s črtkanjem. Podrobnost prikaza je določena z ekvidistanco. Bolj kot so plastnice skupaj, strmejši je teren.

Na večini modernih planinskih kart je oblika terena poudarjena tudi s senčenjem. Plastnice so praviloma rjave ali sive barve, na novjših kartah so plastnice rjave, skalnati predeli pa črtkani s sivo barvo. V ledeniških predelih so plastnice prikazane z modro barvo.

Sposobnost branja oziroma predstave reliefa je ena najkoristnejših orientacijskih veščin. Z nekaj truda in vaje bomo sčasoma razvili občutek, kje teren pada, kje se dviga in kakšna je njegova oblika.

Hidrografija – vsi vodotoki in vodni objekti so prikazani z modro. Ponavadi je ob vodotoku napisano tudi njegovo ime. Vodotoki so zelo koristni orientirji, saj dopolnjujejo predstavo o reliefu (vedno tečejo po dnu dolin) in so linijski orientirji.

Vegetacija je prikazana z odtenki zelene barve, vendar je najmanj zanesljiva, saj se najhitreje spreminja. Zaraščeno brezpotje je praviloma težje prehodno, zato se je včasih smiselno tem območjem izogniti, predvsem kadar gre za rušje.

Pod **komunikacije** spadajo poti, ceste, žičnice, daljnovodi, hiše, naselja itd., torej vse antropogene danosti. Prav tako so s črno barvo izpisana krajevna imena in nadmorske višine ob kotah.

Posebna planinska tematika – markirane poti so natisnjene z rdečo barvo, njihov prikaz pa je odvisen od težavnosti poti. Planinske postojanke so obkrožene z rdečim krogom. ○

na. Omenjene karte izdaja Planinska zveza Slovenije in jih dobimo na njenih prodajnih mestih, v specializiranih gorniških trgovinah in še kje.

Karta sodi v roke in ne le v nahrbtnik, zato jo imejmo spravljeno tako, da je takoj pri roki in zaščitena pred mokroto. Kadar nismo prepričani o nameravani poti ali položaju, raje pogledimo na karto, preden sprejmemo odločitev, in ne takrat, ko se že izgubimo. Tako si bomo prihranili marsikateri nepotrebn korak.

Pod izrazom **oprema karte** mislimo na vse tisto, kar ni prikaz terena. Torej legenda, razna pojasnila, matematični elementi karte, mreža koordinatnega sistema itd.

Merilo je najpomembnejši podatek na karti. To je razmerje med razdaljami v naravi in na karti. Pri merilu 1 : 25.000 je 1 centimeter na karti enakovreden 250 metrom v naravi. Vedno si merilo preračunajmo v razumljivo vrednost in si jo zapomnimo, da si bomo lažje predstavljali in preračunavali razdalje.

Ekvidistanca je višinska razlika med dvema plastnicama. Na naših planinskih zemljevidih ta največkrat znaša 20 metrov. Manjša kot je ekvidistanca, podrobneje bo prikazan relief.

Legenda je seznam pogosto uporabljanih topografskih znakov, opisan z besedami. Včasih je tudi ni, če se uporabljajo uveljavljeni znaki.

Stanje karte je pomemben podatek, saj nam pove, iz katerega leta so prikazani podatki. Vsi vemo, da se s časom teren spreminja. Nadelujejo se nove poti, planine se zaraščajo, naselja se širijo, potresi in plazovi spreminjajo teren itd. Zato preverimo sta-

rost podatkov in vedno uporabljajmo naj-novejše karte.

Koordinatna mreža za klasično orientacijo ni pomembna. Uporablja se predvsem za vrisovanje položaja, na primer pri prenosu GPS-koordinat na zemljevid. Če to počnemo, bodimo pozorni, v katerem koordinatnem sistemu je karta prikazana, in se o tem podrobneje podučimo. Koordinatne mreže, projekcije itd. so kompleksna tema in prese-gajo obseg tega prispevka.

Vsebina planinskih kart – teren je na kartah prikazan s pogojnimi znaki, ki jim

ORIENTIRANJE KARTE

Orientiranje karte je najosnovnejša veščina, ki jo moramo obvladati. Pravilno orientirana karta nam pomaga, da si lažje predstavljamo, v katero smer gledati, ko iščemo nek objekt, ki je narisana na karti, in obratno.

Orientirati karto pomeni, da sever v naravi poravnamo s severom na karti oziroma da karto usmerimo tako, da so smeri med objekti v naravi in istimi objekti na karti vzporedne. Sever je na karti praviloma na vrhu, razen če ni označeno drugače.

Karto lahko orientiramo na dva načina: glede na položaj objektov v naravi ali s kompasom. To pomeni, da zemljevid vrtimo okoli vertikalne osi, dokler se smeri na karti in v naravi ne ujemajo. Primer: če stojimo na grebenu, mora biti naš greben na karti enako usmerjen kot greben v naravi. Pri tem pazimo, da karte pomotoma ne obrnemo za 180 stopinj.

S kompasom orientiramo karto tako, da ga postavimo ob vzhodni ali zahodni rob zemljevida, nato pa vse skupaj vrtimo okoli vertikalne osi, dokler magnetna igla in rob karte nista vzporedna. Zopet pazimo, da ne zamenjamo severa in juga. Na večini kompasov je del magnetne igle, ki kaže na sever, obarvan z rdečo.

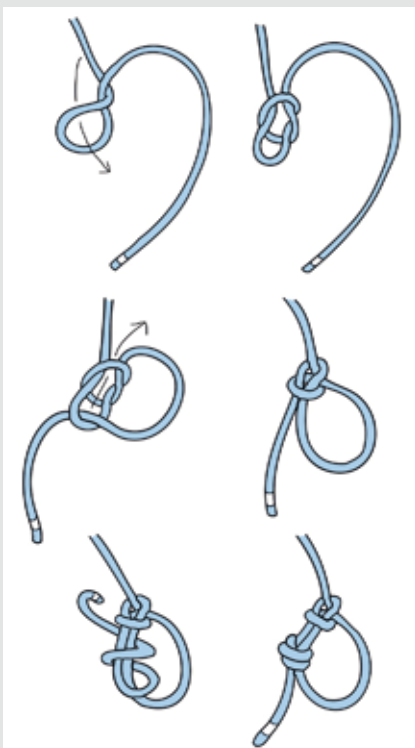
Nekaj besed o vozlih

✍ Aljaž Anderle, Tadej Debevec

Uporaba vrvi je tesno povezana z vozli. Brez njih nam vrv bolj malo koristi, saj omogočajo varovanje, pritrjevanje, navezovanje, varno gibanje naveze v steni in so sestavni del vseh plezalnih aktivnosti. Enaki vozli nam služijo tako za izvajanje osnovnih kot tudi najbolj kompleksnih postopkov vrvene tehnike. V prispevku se bomo dotaknili osnovnih vozlov, s katerimi se srečujemo pri aktivnostih v gorah. Poimenovanje vozlov v tem članku je skladno z veljavno gorniško terminologijo. V nekaterih drugih dejavnostih lahko enaki vozli seveda nosijo drugačna imena. Slikovno bodo predstavljeni predvsem manj uporabljani vozli, klasični pa so na voljo v vseh plezalnih priročnikih oziroma so že bili predstavljeni v preteklih prispevkih rubrike Alpinistična tehnika v Planinskem vestniku.

NAVEZOVANJE NA VRV

Osnova varnega plezanja, najsi bo to v gorah ali v plezališčih, temelji na ustrezni navezavi na vrv. Pri tem najpogosteje uporabljamo vpleteni vozle **osmico**. Ta se je uveljavil kot standard za navezovanje predvsem zaradi majhne možnosti napak in enostavne kontrole pravilnosti vozla. Za navezovanje je precej priljubljen tudi **najlonski vozle** (slika 1), katerega pa se je zaradi nesreč, povezanih z njim, oprijel bolj slab sloves. Treba je poudariti, da je nesrečam skoraj izključno botrovala nepravilna uporaba ali površna izdelava vozla. Posebej pomembna je izdelava dvojnega varovalnega vozla, saj se lahko sicer glavni vozle razrahlja in razveže. Bistvena prednost najlonskega vozla je, da se pri obremenitvi ne zategne tako kot osmica, zato je še posebej priljubljen med športnimi plezalc, kjer so padci pogostejši.

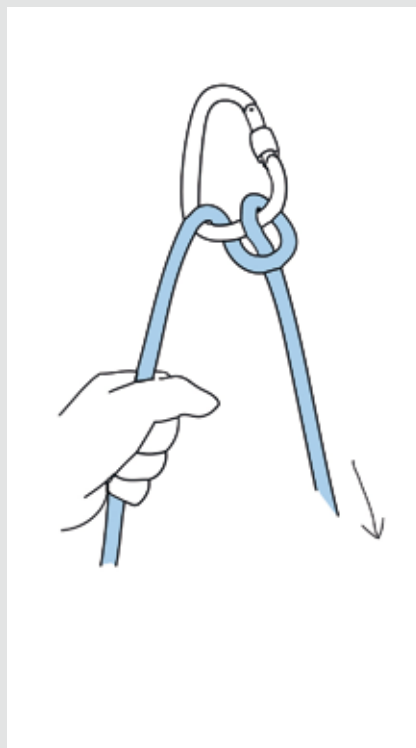

Slika 1: Izdelava najlonskega vozla

VAROVANJE IN PRITRJEVANJE

Za varovanje in pritrjevanje pri plezanju v gorah sta zelo priročna vozla iz družine bičev.

Polbičev vozle služi za varovanje v kombinaciji s hruškasto (HMS) vponko, kadar nimamo na voljo novejših varovalnih pripomočkov. Glede na splošno razširjeno mnenje, da ta vozle zelo krotoviči vrvi, je treba poudariti, da se to zgodi predvsem pri uporabi vozla pod obremenitvijo (spuščanje bremena, spust po vrvi ...). Če pa vrv skozi vozle samo povzemamo in podajamo, ni tako hudo. Pri njegovi uporabi moramo biti pozorni na orientacijo vratc vponke z matico, ki

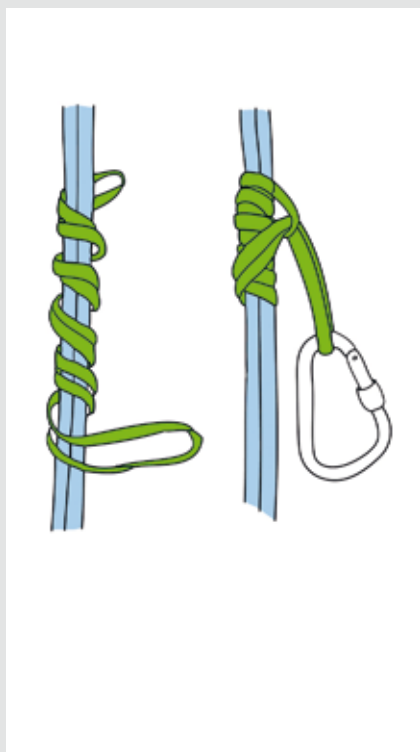
Slika 2: Polbičev vozle – pravilno vpetje v vponko z matico

mora biti nujno na drugi strani kot varovalni pramen vrvi, s katero reguliramo trenje (slika 2).

Bičev vozle najpogosteje uporabljamo za pritrditev naše vrvi na sidrišče in ima ob očitni prednosti, da lahko dolžino vrvi enostavno reguliramo, tudi to dobro lastnost, da ga je moč brez težav razrahljati. Za pritrjevanje se večkrat uporablja tudi **kavbojski vozle**, pri tem pa velja opozoriti, da le-tega nikoli ne smemo uporabljati za fiksacijo vrvi, ampak ga uporabljamo le za fiksacijo vrvic in trakov v fiksne točke, vponke in drugo. Kavbojski vozle namreč ni fiksni in se lahko ob obremenitvi enega pramena premakne.

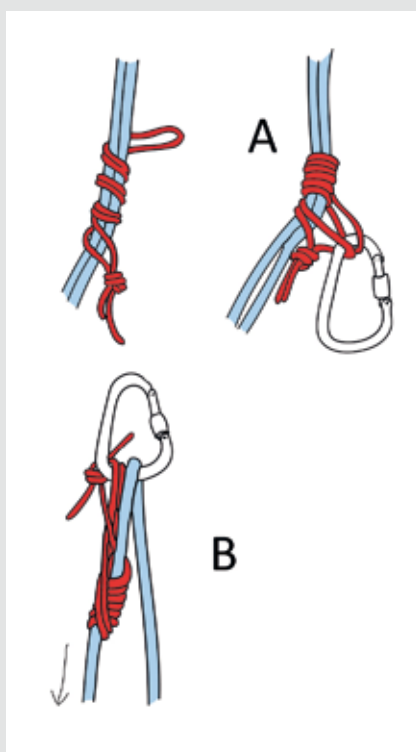
Prispevki Alpinistična tehnika so namenjeni poznavalcem in niso vseobsegajoči. Obstaja več variant in postopkov, tu so predstavljeni le osnovni. Pravilna uporaba predstavljene tehnike zahteva ustrezno predznanje, razumevanje postopkov, varovanja in uporabe opreme. Vse to si lahko varno pridobite v različnih programih izobraževanja v okviru PZS, FŠ in pri gorskih vodnikih ZGVS. Za morebitno napačno interpretacijo in posledice avtorji ne prevzemajo nikakršne odgovornosti.

Slika 3: Francoski vozel

POVEZOVANJE VRVI IN TRAKOV

Vozel šestica ima mnogo možnosti uporabe, najpogosteje pa ga uporabljamo za povezovanje dveh glavnih vrvi pri spustu (glej PV 5/2010, str. 62–63). Pod drugim imenom ga uporabljamo za izdelavo **varovalnega vozla**. Glede na svojo enostavnost je ta vozel res zelo uporaben, njegova bistvena slaba lastnost pa je, da se pod obremenitvijo močno zadrigne in ga nato zelo težko razvežemo. Kljub temu da nimata posebnih prednosti pred drugimi vozli, naj omenimo še **podaljševalni vozel**, ki služi povezovanju dveh (lahko tudi različno debelih) vrvi, in **krvatni vo-**

Slika 4: Machardov vozel: a – osnovno vpetje
b – avtoblokirno vpetje

zel, ki je pravzaprav vpletena šestica in se uporablja za povezovanje najlonskih trakov.

VOZLI REŠEVALNIH MANEVROV

Večjo skupino predstavljajo tudi vozli, ki jih uporabljamo za pomoč soplezalca v stiski pri reševalnih manevrih in vzpenjanju po vrvi. Kljub množični uporabi varoval, ki omogočajo samozatezno varovanje drugega v navezi, je potrebno še vedno poznati **vozel garda**, ki nam ob uporabi dveh vponk omogoči dviganje soplezalca. Njegova glavna slaba lastnost je težavno popuščanje pod obremenitvijo, zato ga uporabljamo takrat, kadar

nimamo na voljo boljšega pripomočka. Za vzpenjanje po vrvi sta pri nas že dolgo časa najbolj uveljavljena **Prusikov** za vzpenjanje s pomočjo vrvic in **francoski vozel** (ENSA) za vzpenjanje s trakovi. Dobra lastnost prvega je, da dobro drži obremenitev v obe smeri, slaba pa, da ga je po zadrgnitvi težko ponovno sprostiti. Francoski vozel zanesljivo drži le v eno smer (smer, v katero izhaja prosti konec), se pa popolnoma enostavno sprosti (**slika 3**). V zadnjem času tudi pri nas njuno uporabo močno izpodriva **Machardov vozel**, ki združuje dobre lastnosti obeh – enostavno ga je izdelati, drži v obe smeri, se enostavno razrahlja in zelo dobro drsi po glavni vrvi (**slika 4a**). Za njegovo izdelavo je potrebna v zanko zavezana pomožna vrstica debeline ca. 6 milimetrov in dolžine ca. 20 centimetrov. Uporabljamo ga lahko za vzpenjanje po vrvi in samovarovanje pri spustu, zanimiva in inovativna pa je tudi njegova uporaba kot nadomestka samozateznega sistema oziroma garde (**slika 4b**). Pri tem je potrebno paziti, da glavna vrv poteka skozi vponko. V primeru prevelikega trenja vrvice ob vrvi je le-to potrebno napeljati skozi drugo vponko.

IZDELAVO VOZLOV MORAMO DOBRO OBVLADATI

Pri uporabi vozlov je potrebno biti natančen in dosleden. Napačno in površno izdelani vozli so že videti čudni, zato je vizualni pregled (tudi našega soplezalca) zelo pomemben. Ob tem velja poudariti, da je treba izdelavo vseh vozlov do potankosti obvladati, še preden jih začnemo uporabljati pri plezanju in varovanju. Za njihovo uporabo se odločamo na podlagi situacije in poznavanja njihovih lastnosti. ◉

Kdaj plačamo reševanje v gorah?

✍️ Odgovore je zbral Vladimir Habjan

V zadnjem mesecu se je v medijih pojavilo več vprašanj v zvezi z reševanjem v gorah in o primerih, ko rešeni za reševanje prejme račun. Za dodatna pojasnila smo se pozanimali pri pristojnih in pred vami je nekaj odgovorov. Odgovor Planinske zveze je bolj načelen, odgovor Gorske reševalne zveze in Uprave RS za zaščito in reševanje pa se nanaša na letošnji primer reševanja v Skuti.

VARNOST V GORAH

Ker je Planinska zveza Slovenije najmnogičnejša planinska organizacija v Sloveniji, ki združuje okoli 60.000 ljubiteljev gora, želimo zainteresirani javnosti predstaviti naša stališča v zvezi s to problematiko.

Ob vsakem obisku gorskega sveta se je potrebno zavedati, da je določena mera tveganja vedno prisotna. Takrat, ko pri obisku slovenskih gora ne gre vse po načrtih, država državljanom krije stroške reševanja preko utečenega sistema reševanja (prometne nesreče, nesreče na morju in jezerih, nesreče v jamah ipd.). Zato je mnenje Planinske zveze Slovenije, da je morebitna uvedba plačila stroškov reševanja samo za eno zvrst nesreč diskriminatorna za vse obiskovalce in ljubitelje gora. V kolikor bi država javno objavila stroške, ki jih ima zdravstvena zavarovalnica z zdravljenjem poškodb, nastalih v prostem času, bi po našem prepričanju verjetno hitro ugotovili, da problem plačevanja reševanja v gorah le ni tako velik, kot ga želijo nekateri prikazati.

Planinstvo je več kot le prostočasna oblika rekreacije, saj smo planinci poleg športa aktivni tudi na področju turizma, varovanja narave, izobraževanja, gospodarstva, kulture ipd., kjer smo z množičnostjo, dolgo tradicijo delovanja in kakovostjo našega dela že neštetokrat dokazali, da je planinska dejavnost v splošno javno dobro in v dobrobit zdravstvenega stanja posameznikov. Zaradi tega nam je še toliko bolj nerazumljiv predlog državnih organov, da se planinstvo uvrsti med nevarne športe. V kolikor bi se ta predlog uresničil, bi bili vsi ljubitelji gora ob morebitni nesreči v neenakovrednem položaju v primerjavi z ostalimi poškodovanci v drugih nesrečah, predvsem na področju plačila dela zdravljenja in deleža bolniškega nadomestila. Glede na to, da je planinstvo v vseh izraznih oblikah dostopno širokega krogu državljanov Slovenije, ki s tem ohranjajo tudi dobro zdravstveno stanje, bi uvedba takšnega zakonskega določila

zagotovo povzročila, da bi se državljani in državljanke še manj gibali v naravi in bi se tem dolgoročno poslabšalo splošno zdravstveno stanje.

Čeprav stroške reševanja v slovenskih gorah za svoje državljane krije država, pa to še ne pomeni, da se lahko v gorah obnašamo neodgovorno in da smo neustrezno usposobljeni in opremljeni. Zato morajo biti s strani države jasno določena merila, po katerih se presoja upravičenost plačila morebitnega reševanja v "spornih" primerih. Z razvojem tehnologije, posebno še telekomunikacij, se je v zadnjih letih med obiskovalci gora močno povečal lažni občutek varnosti, ker lahko v primeru nesreče ali druge nepredvidene situacije preko mobilnega telefona pokličejo na pomoč gorske reševalce. Zaradi tega se je s strani posameznih obiskovalcev gora povečala tudi stopnja pripravljenosti za tveganje. Zato v Planinski zvezi Slovenije priporočamo, da se že pred odhodom temeljito pripravimo na obisk gora in izberemo turo, ki je primerna naši usposobljenosti. Pomembna je ustrezna psihofizična priprava, ustrezen izbor opreme ter natančno poznavanje razmer na območju, kamor se odpravljamo. V kolikor smo to opravili, smo na zelo dobri poti, da bo naš obisk gora varen in poln prijetnih doživetij.

Seveda pa ne smemo vseh primerov, ko obiskovalci gora nepoškodovani pokličejo na pomoč, primerjati z izkoriščanjem tehnologije ter dobrega in predvsem brezplačnega sistema reševanja v gorah. Gore so kljub dobri predhodni pripravi lahko zelo nepredvidljive in to je verjetno izkusil že skoraj vsak obiskovalec gorskega sveta. Zato moramo tovrstne primere ocenjevati tudi z vidika morebitnih posledic, lahko tudi zelo hudih, ko se nekdo zgolj zaradi grožnje po plačilu reševanja odloči, da kljub veliki stiski ne bo prosil za pomoč za to usposobljenih reševalcev. Presoja teh primerov zagotovo ne more biti plod pavšalnih ocen, posebne še, če te ocene niso podane s strani strokovnjakov. Zavedati se moramo, da večina nesreč izvira iz človeka samega, zato so vsa zunanja presojanja ravnatelj preveč enostavna in prepovršna, pa čeprav so dobronamerna.

Glede na to, da je v Sloveniji reševanje v gorah za državljane Slovenije zagotovljeno in krito s strani države, ni potrebe, da bi bili člani planinske organizacije zavarovani tudi za

primer reševanja v naših gorah. So pa vsi člani planinske organizacije zavarovani za primer reševanja v tujih gorstvih, kjer je višina zavarovalnega kritja stroškov reševanja od 2.712 EUR do skoraj 8.000 EUR. Kritje je seveda odvisno tudi od višine članarine, ki je za posamezno kategorijo članstva različna. Članarina v planinski organizaciji poleg zavarovanja za primer reševanja vključuje tudi nezgodno zavarovanje in zavarovanje odgovornosti.

Paketi ugodnosti za člane planinskih organizacij pri nas in v državah Alpskega loka so med sabo težko primerljivi, saj ponujajo različne ugodnosti, prilagojene posameznim ciljnim skupinam. Ocenjujemo, da za vrednost plačane članarine v Sloveniji vsak član prejme ugodnosti, ki so primerljive s ponudbo iz tujine. Seveda je vedno možno stvari še izboljšati, zato se bomo v Planinski zvezi Slovenije v prihajajočem zimskem času posvetili temeljiti analizi primerljivosti članarin in zavarovanj za člane planinskih organizacij z območja Alp. V osrednji planinski organizaciji smo že pričeli s pripravo prenove sistema članarine, ki bo stopil v veljavo leta 2012, hkrati pa bomo v sodelovanju z našo zavarovalnico že za leto 2011 poskušali članom ponuditi še ugodnejše pogoje pri zavarovanjih.

Na našem trgu je možno najti širok spekter zavarovanj za različne namene. Nekateri zavarovalnice ponujajo zavarovanja s področja planinstva in alpinizma tudi za individualne osebe, a so tovrstna zavarovanja tudi zaradi majhnosti našega trga manj ugodna, kot so primerljiva zavarovanja v sosednjih državah. Zato priporočamo vsem obiskovalcem domačih in tujih gora, da se včlanijo v planinsko organizacijo, kjer bodo poleg obsežnih zavarovanj prejeli še številne ugodnosti, kot so popusti pri spanju v planinskih kočah v Alpah in Pirenejih, popusti pri nakupu planinske opreme in planinskih edicij, v nekaterih primerih pa tudi naročnino na osrednjo planinsko revijo Planinski vestnik.

V zaključku naj omenimo, da bosta Planinska zveza Slovenije in Gorska reševalna zveza Slovenije še v letošnjem letu podpisali dogovor o sodelovanju in da bosta ustanovili skupen odbor Gore in varnost, ki bo obravnaval in pripravil skupne usmeritve na področju preventive in reševanja v gorah. S tem bosta organizaciji tako na formalni kot na vsebinski ravni močno povečali stopnjo sodelovanja in s tem skupaj zagotavljali ugodnejše pogoje za večjo varnost obiskovalcev gorskega sveta.

Bojan Rotovnik, predsednik PZS

POJASNILO GORSKE REŠEVALNE ZVEZE SLOVENIJE

V mesecu oktobru, ko je bil za stroške reševanja v Skuti izstavljen račun, se je pojavilo veliko ugibanj in komentarjev na to temo. Z namenom, da bodo obiskovalci gora korektno informirani, da ne bo ugibanja, kdo izstavlja račune za reševanje v gorah, predvsem pa z namenom, da ne bi prišlo do

PEOPLE / PRODUCT / PLANET™

Kolekcijo Marmot lahko najdete v trgovini Annapurna, Krakovski nasip 4, Ljubljana

www.annapurna.siwww.marmot.eu

tega, da kdo, ki je v situaciji, ko je ogroženo njegovo zdravje ali življenje, ne bi upal zaradi strahu pred izdanim računom poklicati na pomoč, dajemo naslednje pojasnilo.

1. Omenjenega računa ni izdala Gorska reševalna zveza Slovenije.

2. Gorski reševalci smo in bomo prostovoljci, ki svoje delo opravljamo humanitarno in brezplačno.

3. Na Upravo Republike Slovenije za zaščito in reševanje smo naslovili dopis, s katerim smo zaprosili za pojasnilo, zakaj je bil za omenjeno reševanje izdan račun in kdo ga je izdal. Ko dobimo odgovor, bomo z njim seznanili tudi obiskovalce gora.

4. Vsem obiskovalcem gora svetujemo, da kadar zaidejo v situacijo, ko je ogroženo njihovo zdravje ali življenje, nemudoma pokličejo na pomoč.

Podlaga za delovanje Gorske reševalne zveze Slovenije je Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki med drugim vsem državljanom zagotavlja pravico do pomoči, ko zaidejo v situacijo, ko je ogroženo njihovo zdravje ali življenje. Omenjeni zakon in Doktrina zaščite reševanja in pomoči zagotavljata državljanom reševanje brezplačno – stroški so kriti iz proračuna, razen kadar oseba namenoma ali iz velike malomarnosti povzroči ogroženost oziroma stanje, zaradi katerega je bilo potrebno reševanje. V tem primeru država lahko zahteva povrnitev stroškov reševanja. Predstavnike vlade smo že večkrat zaprosili, naj vlada zavzame jasna merila, kdaj bo ogroženemu ali poškodovanemu v gorah za reševanje izstavljen račun, in naj s temi merili seznanijo obiskovalce gora.

*Franc Miš, podpredsednik
Gorske reševalne zveze Slovenije*

PROBLEMATIKA PLAČILA GORSKEGA REŠEVANJA

V Republiki Sloveniji se reševanje v visokogorju s helikopterji izvaja v okviru sistema nujne medicinske pomoči, pri tem je glavni namen oskrba bolnikov in poškodovancev ter njihov prevoz v bolnišnico s pomočjo helikopterja. Odločitev o uporabi helikopterja v konkretnem primeru torej vsekakor ni vprašanje stroškov ali vzrokov za nesrečo, temveč temelji izključno na strokovnih vidikih reševanja. Vzroki, ki so privedli do ogrožanja ali do nesreče, se ocenjujejo šele med reševanjem oz. po njem in nikakor ne predstavljajo razloga za to, da se za reševanje nujna sredstva, vključno s helikopterjem, ne bi uporabila takrat, ko vodja intervencije ocenjuje, da so potrebna.

Glede na to, da je večina reševalnih intervencij v visokogorju zdravstveno indicirana, stroške reševalne intervencije, vključno s stroški uporabe helikopterja, krije zdravstveno zavarovanje. To velja tudi v primerih, ko je treba zaradi reševanja s helikopterjem prepeljati reševalne ekipe ali opremo, reševanje samo pa je nato glede na okoliščine primera lahko izvedeno tudi brez njegove

uporabe. V primerih, ko je bilo reševanje potrebno zaradi drugih razlogov, ki niso medicinske narave (npr. nepoškodovanih posameznikov), gredo stroški reševalne intervencije v breme proračuna države.

V izjemnih primerih Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (v nadaljevanju URSZR) kot resorno pristojni organ na podlagi poročil pristojnih organov in podatkov o reševalni intervenciji ob upoštevanju splošnih načel glede civilne odgovornosti za škodo oceni, ali so v konkretnem primeru podani razlogi, ki kažejo na to, da je posameznik povzročil ogroženost namenoma ali iz hude malomarnosti in v tem primeru izda povzročitelju tudi račun za kritje stroškov reševalne intervencije.

Prvi odstavek 118. člena Zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (ZVNDN) (Ur. l. RS, št. 64/1994, 33/2000 Odl. US: U-I-313/98, 87/2001-ZMatD, 41/2004-ZVO-1 in 28/2006) namreč med drugim določa, da mora fizična ali pravna oseba, ki je namenoma ali iz velike malomarnosti povzročila ogroženost, zaradi katere so nastali stroški nujnega ukrepanja, oziroma povzročila nesrečo, pokriti stroške zaščitnih in reševalnih intervencij.

V primeru reševalnih intervencij v gorah je URSZR doslej posameznikom izstavljala račune na podlagi 118. člena ZVNDN izjemoma v primerih t. i. reševanja z medicinsko indikacijo - v primeru nepoškodovanih posameznikov, ko je potreba po reševanju nastala zaradi precenjene fizične pripravljenosti posameznika ali podcenjevanja zahtevnosti vzpona, neustrezne opremljenosti in podobnih razlogov. V letu 2010 smo doslej tako izdali račune za kritje stroškov intervencije petim osebam. Žal ugotavljamo, da število takšnih primerov malomarnega ravnanja narašča in posledično bo naraščalo tudi število primerov, ko bo Uprava RS za zaščito in reševanje (URSZR) terjala kritje stroškov od povzročiteljev. Menimo, da solidarnostno načelo ne sme in ne more biti podlaga za kritje vsakršnega ravnanja, tudi malomarnega, ko posamezniki s svojim ravnanjem povzročajo ogroženost ali nesreče in spravljajo v nevarnost sebe in druge. Pri tem URSZR uveljavlja zgolj neposredne stroške reševalne intervencije, ki jih uveljavljajo gorske reševalne službe, in stroške helikopterskega reševanja po veljavnem ceniku, ki ga je potrdila Vlada Republike Slovenije.

Posameznik, ki takšen račun prejme, pa ima v skladu z veljavnimi predpisi možnost uporabe pravnih sredstev. Za vprašanja v zvezi z zavarovalnim kritjem za stroške reševanja v okviru Planinske zveze Slovenije ali drugih organizacij in združenj pa URSZR sicer ni pristojna, se pa zavzemamo za to, da bi se ustrezno uredilo zavarovanje stroškov reševalnih intervencij v državi.

*Boris Balant, generalni direktor
Uprave RS za zaščito in reševanje*

NOVICE IZ VERTIKALE

Jerebica

V sredo, 22. septembra, sta Peter Juvan (Akademski AO) in Roman Strmšek (AO Rašica) preplezala smer **Tupilak** (VII-/V, 450 m) v Jerebici. Prva sta smer preplezala Peter Podgornik in Janko Humar leta 1984 z nihajno prečko v šestem raztežaju. Dve leti kasneje sta prosto ponovitev opravila Ivan Rejc in Viktor Golja, ki sta se nihajni prečki ognila s plezanjem bolj direktne variante po zajedi in ta raztežaj ocenila z VII-. Zajeda je menda res lepa, a resna. Peter celo pravi, da bi ji lahko pripisal precej višjo oceno VII+. Najprej je treba zajeti sapo in preplezati deset metrov brez varovanja, višje pa se da varovanje odlično urediti z metulji. Presenetil ju je še naslednji, sedmi raztežaj, ocenjen s VI, ki se jima je tudi zdel težak. Vremenski pogoji so bili idealni, stena pa začuda prazna.

Nad Korošico

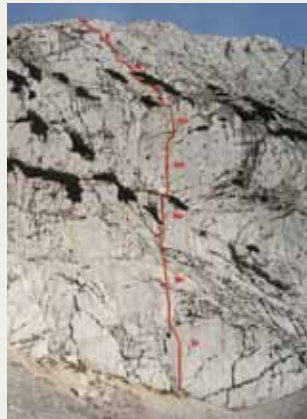
Člani Posavskega AK so lep konec tedna 9. in 10. oktobra izkoristili za športne aktivnosti nad Korošico, čudovit jesenski cilj. Mladino so poslali v bližnja plezališča, ta stari pa so se lotili višjih sten. V Dedcu so plezali **Lukovo, Grapo dolgočasja, Šarovo poč, Pintarjevo, Palčkov steber** ter nekaj smeri v Vršičih. Nejc Pozvek je z Nadjo Korinšek obiskal redko plezan, sto metrov visoki Palčkov steber. Nejc ga je splezal prosto in doma poskusil najti podatke o prosti ponovitvi smeri, originalno ocenjeni s IV, A1. V vodniku za Repov kot in Kamniško Belo iz leta 1993 tega podatka ni. V prvi izdaji vodnika iz leta 1987 pa je na skici smeri ocena V+. Nejc predlaga oceno VI+ ali VII-.

Planja

Zelo zanimiv vzpon je v nedeljo 10. oktobra opravila trojna naveza iz AO Rašica – Tina Leskošek, Simon Rakovec in Blaž Grapar. Preplezali so **Zajedo hrepenjenja** (VII, 200 m) v južni steni Planje. Verjetno najbolj strma in gladka stena pri nas je bila v devetdesetih pogosto obiskan plezalni cilj, danes pa se je izgubila nekje vmes. Pretežka za 90 odstotkov plezajoče populacije in premalo cenjena za tistih nekaj odstotkov, ki bi jo zmogli. Za osmice pa že ne bodo hodili tako daleč, so kake tudi bližje cesti. A vsak, ki se vseeno spravi iz doline Zadnjice, se bo izleta še dolgo spomnil. Smeri niso lahke in tudi kako zveneče ime si je že uspelo obrusiti zobe v monolitni črni steni. Zajeda hre-

penjenja poteka po desnem vogalu osrednje stene in je tokratne ponavljalce navdušila prav toliko, kot jih je prevzela cela stena. Blaž je dejal, da so ocene sicer po stari šoli iz osemdesetih, zategnjene, a to jim užitka ni skvarilo. Smer so zmogli v štirih raztežajih, sestopili pa preko vrha Planje.

Mali Grintavec

Velikega metulja smer v Malem Grintavcu
FOTO: JURE LAHARNAR

V sredo, 13. oktobra, sta Boris Sedej in Jure Laharnar (oba AO Idrija) plezala v vzhodni steni Malega (Bavškega) Grintavca. Za ogrevanje sta opravila najverjetneje prvo ponovitev smeri **Avrikelj**, oziroma sta v zgornjem delu, kjer smer zavije levo po rampi, nadaljevala navzgor po plošči do raza in nato po njem do roba stene (III).

Med malico sta si ogledovala steno, si zamislila novo linijo proti vrhu in jo tudi preplezala. Vstop je le nekaj metrov bolj desno od prej omenjene. V spodnjem delu poteka po škrapljastih ploščah direktno navzgor, na polici malenkost v desno in spet navzgor do manjše zajede (desno od velike zajede). Nekaj časa sledi zajedi, dokler se vrv ne izteče. Tukaj sta naslednjim rodovom nehote pustila Titanov klin. V nadaljevanju smer zavije nekoliko v desno, pa spet direktno navzgor in proti vrhu plošče v levo do gručnate police tik pod borovjem. Sledi prečenje pod grmičevjem v levo, nato pa po razu še dva in pol raztežaja do vrha. Skala je vsesokoli odlična, a posebno po robovih žlebičev kar ostra. Smer sta poimenovala po metulju – **frendu**, ki ga najprej sploh nista nameravala vzeti s seboj, nato pa sta prav tega največkrat uporabila. Ime smeri je torej **Velikega metulja smer** (IV+, 220 m).

Novice je pripravil Tomaž Jakofčič.

NOVICE IZ TUJINE

Umrli Kurt Albert, oče rdeče pike

V ponedeljek, 28. septembra, je za posledicami padca s ferate v Bavarskih Alpah umrl Kurt Albert (56 let), legenda prostega plezanja ne samo v Nemčiji, temveč po vsem svetu.

Plezati je začel pri 14 letih in kaj kmalu opravil z Walkerjevim stebrom in severno steno Eigerja. Hitro se je posvetil prestavljanju mej pri prostem plezanju, še posebej v plezališčih. Bil je nosilec filozofije prostega plezanja v Nemčiji. Ko je neko smer preplezal prosto, je na vstopu narisal rdečo piko. Kasneje jo je še natančneje opredelil (zanjo je bil potreben študij gibov) in tako postal utemeljitelj načina proste ponovitve, ki se je kot blisk razširil po vsem svetu. Meje prostega plezanja ni dvigoval samo v svoji rodni Frankovski Juri (npr. legendarne smeri, kot sta Sautanz (IX-) in Magnet (IX)) ampak tudi v Bavarskih Alpah in Dolomitih, kjer je prvi prosto preplezal tehnični klasiki Hasse-Brandler v Veliki in Švicarsko smer v Zahodni Cini. Naslednji korak naprej je naredil skupaj z zelo dobrim prijateljem in soplezalcem Wolfgangom Guellichom, ko sta najprej prosto ponovila Jugoslovansko smer v Trangu (1988), leto kasneje pa dodala danes zelo priljubljeno Eternal Flame. Kurta Alberta je plezalska pot nato zanesla v Patagonijo. Nekdanji učitelj fizike in matematike (menda je bil znan po tem, da ni hotel ocenjevati učencev, ker se mu je to zdelo brez veze in je zaradi spora v tej zadevi tudi pustil pedagoški poklic) je s svojimi prijatelji (Guellich, Beatz, itd.) v skupini Paine preplezal novo smer z imenom Riders on the storm (IX, A2, 1300 m) in postavil nov mejnik plezanja v tem delu sveta. V Patagonijo se je vrnil še enkrat in v Fitz

Royu s soplezalci preplezal še eno mojstrovino, in sicer Royal Flush (IX, A2, 44 raztežajev).

Vse več je plezal s Stefanom Glowaczem in skupaj sta se lotila čistega načina poteka odprave – brez uporabe motornih prevoznih sredstev (motorne sani, člani ali letalo) pri dostopu do gore in na vrnitvi. Tako je Albert opravil nekaj pustolovskih in težkih vzponov na Baffinovem otoku in drugod v Kanadi. Smer Odissey 2000 v steni Polar Bear Spire, do katere so člani odprave sami prinesli vso opremo in hrano in pri tem premagali 400 kilometrov po divjem, mrzlem in nasploh zelo negostoljubnem terenu, je med temi podvigi še posebej izstopala. V zadnjih letih je Kurt Albert začel odkrivati tudi velike stene v tropskih pragozdovih, kjer je posebej v Venezueli nanizal nekaj odmevnih prvenstvenih vzponov, seveda brez uporabe svedrovcev. Kurt Albert je bil brez dvoma osebnost, ki je izjemno vplivala na razvoj prostega plezanja in plezalske miselnosti po vsem svetu.

Adam Ondra na Madagaskarju

Potem ko je opravil prvi vzpon v znani smeri Silbergeier v švicarskem Wendenstocku in kot prvi sploh prosto preplezal smer WoGü (opremil jo je Beat Kammerlander, a je ni zmogel povsem prosto) v Raetikonu in za nameček *posajtal* še Hotel Supramonte (8b) na Sardiniji, se je Adam Ondra odpravil na Madagaskar v steno Karambony, kjer je kar nekaj smeri, ki so mu predstavljale prvovrsten izziv. Prva med njimi je bila gotovo Tough Enough, v kateri so poskušali že drugi odlični plezalci, kot sta Francoza Arneaud Petit in Syilvain Millet, a je noben še ni zmogel prosto v enem zamahu, kaj šele v enem dnevu. To je veljalo do prihoda Adama Ondre, ki si je smer najprej ogledal, nato pa jo v enem dnevu tudi preplezal. Deset raztežajev dolga smer (380 m) ima najtežji raztežaj ocenjen z 8c, trije so ocenjeni z 8b+, dva z 8a+, pod 7b+ pa težave sploh ne padejo.

Nato je nadaljeval s tamkajšnjo klasiko Bravo les Filles (8b), ki sta jo pred njim prosto ponovila že Baska, brata Pou. Toda to je bil le *intermezzo* pred novim odličnim vzponom. Desetega oktobra je kakopak v enem dnevu kot prvi prosto preplezal smer Mora Mora, ki sta jo s pomočjo tehnike prva preplezala Španca Francisco Blanco in Toti Vales že leta

1999. 700-metrski smer je pri prostem vzponu sedaj ocenjena z 8c. Za uspešen vzpon Ondra ni potreboval prav veliko časa. Čeprav je računal na dvodnevni študij in potem še sklenjen vzpon, je smer uspel preplezati že takoj prvi dan.

Novice je pripravil Urban Golob.

LITERATURA

Pisana preproga gora

Vlado Ravnik: *Alpsko cvetje Slovenije in izbor nekaterih drugih gorskih rastlin*. Kranj. Narava, 2010. 232 str.

V ozadju se dviga Storžič, pred njim pa preproga iz treh gorskih rož – triglavsko roža, enocvetna smiljka in froelichov svišč. Skromne cvetlice, komaj za ped jih je, pa vendarle zaljšajo podobo naših gora. Tako je naslovnica knjige akvarelov gorskega cvetja in nekaterih drugih gorskih rastlin. In podobno lepa je sama vsebina, kar 202 rastlini sta

našli mesto v njej. Vlado Ravnik je znano ime botanike, še posebej, ker združuje strokovnost z likovnim talentom. S svojimi ilustracijami cvetja se je pojavil v tiskanih izdajah že pred petdesetimi leti (Poznate strupene rastline, 1961, Cvetje naših gora, 1966 in 1969). Zares razkošna pa je bila knjiga *Rastlinstvo naših gora* (1999 in 2004, slednjo smo predstavili tudi v PV 4/2004). Tokratna zbirka rastlinskih akvarelov je posebna že zato, ker gre za žepni format in je knjigo mogoče odnesti s seboj na botaniziranje. Določanje rastlin je z akvareli mnogo lažje kot na podlagi fotografij, saj botanik in slikar v eni osebi lahko zares poudari vse tiste podrobnosti rastline, ki so za njeno prepoznavanje odločilnega pomena. Sprašujem se, koliko dela je potrebnega in kakšne vse spretnosti mora avtor imeti, da uspe rastlino upodobiti v akvarelni tehniki tako verno. A po mojem skromnem mnenju avtorju delo lepo uspeva, zato se bodo najznačilnejše cvetlice in rastline našega gorskega sveta obiskovalcem kar težko prikriale. Besedni opisi so sicer sila skromni in zgolj dopolnjujejo sliko rastline v akvarelni tehniki. Poleg ilustracije rastline je še legenda, ki kaže čas cvetenja, prav tako pa označuje velikost rastline in višinski pas, kjer jo najdemo – žal pa so ti podatki grafično nekoliko preveč izraziti in osnovni sliki ukradejo del sporočilne moči.

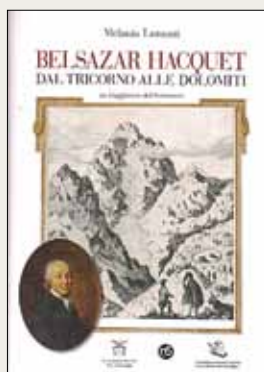
Če primerjamo Ravnikovo Cvetje naših gora izpred šestih let s tokratno izdajo *Alpskega cvetja Slovenije* (primerjavi se ni mogoče izogniti, saj je še uvod domala enak), vidimo pomembno razliko – rastline so urejene po barvi cvetov. Iskanje je na ta način močno olajšano, k temu pa pripomore še barvni odtonek pri številčenju strani ob robu listov. Dodatna prednost, morda premalo poudarjena, je ime rastline, ki poleg slovenskega (z oznako družine) in latinskega vsebuje še angleški, nemški, italijanski in francoski prevod. To je za obiskovalce Alp (in za splošno razgledanost!) izrednega pomena. Seveda pa so najlepši in najpomembnejši akvareli sami – pisano cvetje se prepleta z zelenjem, najmanjša podrobnost na še tako skromni cvetki, kot je triglavsko neboglasnica (cvetni odtonek modre je, morda tudi zaradi tiska, nekoliko premočan), je primerno poudarjena. Predvsem pa je to knjiga za gledanje, opazovanje, razmišljanje ...

Mar ni imenitno, ko ugotoviš, da le dober streljaj vsaksebi rastejo drobcene cvetke in orjaške rože. Nekje v skalovju rumena zoisova vijolica (le 8 cm visoko zraste), na travnem pobočju nekoliko nižje pa bratinski rumeni svišč (do 140 cm). Tam na travni blazinici brezstebelna lepnicica (komaj 3 cm), v bujnem zelenju ob zapuščenem stanu na planini pa ozkolistno ciprje (kar 150 cm visoko se požene). In tako listamo in gledamo naprej. Pridite in se čudite – tudi s pomočjo te knjige.

Marjan Bradeško

O velikem naravoslovcu v italijansčini

Melania Lunazzi: *Belsazar Hacquet, dal Tricorno alle Dolomiti*. Falcade, Nuovi Sentieri, 2010. 237 str.

kljub temu da je v svojih raziskovalnih potovanjih Belsazar Hacquet redno obiskoval zahodni del Julijskih Alp, Karnijske Alpe in vzhodni del Dolomitov, je v italijanskem zgodovinskem pisju zabeleženih izredno malo podatkov o njem. Prav zaradi tega so se v goriškem klubu Club Alpino Italiano odločili, da bodo 125. obletnico ustanovitve sekcije (2008) proslavili tudi z monografsko publikacijo o tem mnogostranskem liku, ki je med drugim eden od predhodnikov modernega pojmovanja alpinizma. Pomanjkanje gradiva v italijanskem jeziku je prisililo umetnostno zgodovinarko, častnikarko in alpinistko Melanio Lunazzi, ki je knjigo uredila, k iskanju in preučevanju virov predvsem v slovenskem, francoskem in nemškem jeziku.

Publikacija, ki nosi naslov *Belsazar Hacquet, dal Tricorno alle Dolomiti* (Belsazar Hacquet, od Triglava do Dolomitov), je izšla pri založbi Nuovi Sentieri v mesecu juliju in je razdeljena na tri dele. V prvem urednica prikaže dosedanje raziskave o Hacquetu

v Italiji in tujini, njegov življenjepis in osebnost, njegove stike s takratnimi najvplivnejšimi raziskovalci in znanstveniki na področju mineralogije, geologije in botanike ter njegovo alpinistično dejavnost, ki se ji je posvečal predvsem v času, ko je služboval v Idriji kot zdravnik in kasneje v Ljubljani kot profesor medicine. V drugem delu so zbrani prevodi odlomkov nekaterih Hacquetovih spisov z avtobiografsko, znanstveno-raziskovalno in topografsko-alpinistično tematiko ter njegov kratek priročnik za gibanje v gorskem svetu. Zadnji del sestavljajo seznam dokumentov, ki jih hrani Državna knjižnica v Muenchnu, seznam Hacquetovih del, imensko kazalo in bogata bibliografija.

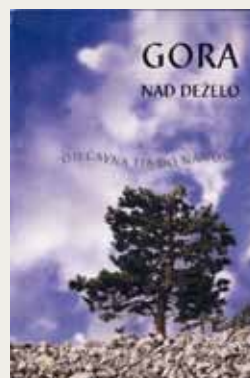
Vsebinska raznolikost knjige nikakor ni ovira za bralca, ki se zanima samo za zgodovino alpinizma, ker je prav ta vidik posebno izčrpno obdelan. Pri tem bi poudaril hipotezo avtorice, da je Hacquet zares stopil na vrh Triglava, ki jo utemeljuje z ugotovitvijo, da je bil zelo izkušen alpinist in je bil fizično, tehnično in psihično pripravljen za tako zahteven podvig. Vzpona pa mu ni nikoli priznal Žiga Zois, s katerim so se prijateljske vezi počasi zrahljale, čeprav verjetno ne samo zaradi tega spora. Tudi Matija Deržaj v svoji študiji *Zgodovina meritve višine Triglava* (1980) mu vzpona ne priznava, toda njegovi zaključki niso popolnoma neizpodbitni.

Že samo iz polemike o Hacquetovem vzponu na Triglav takoj spoznamo, da je bil alpinizem v svojih zametkih zelo podoben sodobnemu.

Marko Humar

Gora nad Deželo, od Čavna tja do Nanosa

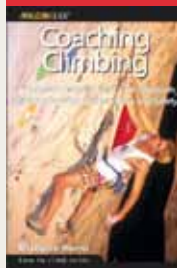
Franc Černigoj: *Gora nad Deželo, od Čavna tja do Nanosa*. Ajdovščina, Občina Ajdovščina, 2009.

Mladinska knjiga Trgovina

Slovenska 29, Ljubljana
T: 01 2410 656,
E: konzorcij@mk-trgovina.si

Pestra izbira knjig s področja gorništv, alpinizma, fotomonografij in potopisov.

Michelle Hurni:

COACHING CLIMBING

A Complete Program for Coaching Youth Climbing for High Performance and Safety

Globe Pequot Press; april 2009
(mehka vezava; 256 strani; cena 15,60 €)

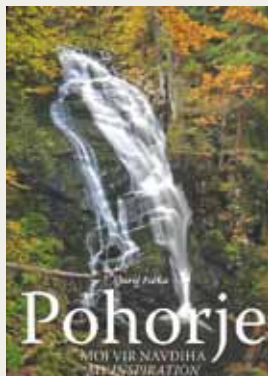
KNJIGARNA KONZORCIJ

Gora je planotast svet nad zgornjo Vipavsko dolino, nad Deželjo, kot pravijo Gorjani. Občina Ajdovščina je s štirimi zglobankami, vloženi v mapo, poskrbela, da smo dobili publikacijo, ki predstavlja celotno med planinci priljubljeno območje od Čavna do Nanosa. Prva zglobanka, ki nas vabi na območje od Čavna do Sinjega vrha, pripoveduje o naravi in ljudeh iz teh krajev. V zglobanki najdemo opisa tematskih poti: Pot po Dolu gor in dol ter Pot po Angelski Gori. Nekaj prostora pa je namenjeno tudi opisu društva Gora. Druga zglobanka nas vabi na pot od Sinjega vrha do Hrušice. Predstavlja naravne in kulturne znamenitosti opisane področja. Avtor pa se ni izneveril objavi nekaterih krajših legend opisanih krajev. Tretja zglobanka se ukvarja najprej s fosili, nato pa nas seznanja z precejšnjim številom podzemnih jam na Gori. Na koncu pa je nekaj besed namenjeno tudi rožam – nekatere imajo na Gori tudi svoje klasično nahajališče. Četrta zglobanka je informativna. Na eni strani je zemljevid območja, na katerem so označene glavne prometnice, planinske in tematske poti, na drugi strani pa najdemo podatke, kaj vse Gora ponuja (gostinska ponudba in namestitve), prireditve ter društva na Gori). Avtor besedila je učitelj, pisatelj in zbiralec ljudskega gradiva Franc Černigoj. Zglobanke bogatijo številne (zaradi omejenega prostora včasih žal premajhne) fotografije. Brezplačne zglobanke je finančno podprla ter založila občina Ajdovščina, dobite pa jih v TIC Ajdovščina in v gostiščih na Gori.

Emil Pevec

Pohorje v podobah

Jurij Pivka: *Pohorje: moj vir navdiha = my inspiration*. Maribor. Kapital, 2009.

Čudoviti slap Šumik v rumenilu jesenskih bukev vabi z naslovnice lepe knjige, nekakšne monografije Pohorja. Avtor, fotograf in pisec besedil Jurij Pivka se loti Pohorja z vzhoda, najprej se nanj ozre z mariborske Piramide, potem pa kaj kmalu zaiđe na pohorsko slemena, med neskončne smrekove gozdove, k obalam prijaznih pohorskih jezer ali v soteske, skozi katere se igrivo podi voda. Vse tja do Kop nad Slovenj Gradcem nas vodi, po slemenu, levo in desno v pobočja, nazadnje tudi k reki Dravi. Pohorje je res vir navdiha, ne le za avtorja, pač pa za vse ljubitelje narave, ne glede na to, da je narava ponekod že poštono spremenjena v turistično-športne namene. Fotograf nam skuša prikazati to sožitje človekovega udejstvovanja v naravi z njenimi tisočletnimi zakoni in to mu dobro uspeva. Ves čas listanja po tej lepi knjigi imamo občutek, da avtor zna najti neo-

krnjeno naravo, da je to njegov navdih in da je to tudi glavno sporočilo knjige: "Poglejte, kako lepo je to Pohorje!" Zato je knjiga gotovo primerna tudi za darilo obiskovalcem, posebej vzhodnega konca naše dežele, kratka besedila so namreč prevedena tudi v angleški jezik.

Avtor nas na Pohorje napoti skozi vinograde v vznožju, posebej južnih pobočij, ne pozabi tudi na pohorsko kulinariko (doda še dva recepta) in na zgodovino glažutarstva. V dravski dolini nas povabi na splav, v krajih na Pohorju pa se ustavljamo tudi v starih hišah (Skomarje) in zanimivih cerkvah (Bolfenk, Areh, Vuzenica), spomni se tudi slavnega Antona Martina Slomška. Z vseh fotografij je vidno, da je Jurij Pivka po izobrazbi biolog, saj se zelo rad približa lepemu cvetu, šotnemu mahu, zamočvirjeni jezerski obali ali razigrani vodi v soteski. Fotoaparata je njegovo glavno izrazno sredstvo, kar je videti tudi iz spremljajočih besedil – bolj ali manj v telegrafskem slogu navede številne informacije, katerih urejenost od nepoznavalca zahteva kar nekaj osredotočenosti. Namen knjige je nedvomno prikazati lepote Pohorja na danes najbolj sprejet in hitro učinkujoč način – v podobici. Tudi zaradi velikosti knjige in izjemnih dvostranskih fotografij na bralca – gledalca knjiga zares učinkuje. Po pregledu vseh 128 strani si večina gotovo reče: "Gor moram! Na zeleno Pohorje, v tišino smrekovih gozdov, med žuborečo vodo, k temnim jezerom! Iskati navdiha!"

Marjan Bradeško

PLANINSKI ZBORNIKI

Tu in tam nam pride v roke publikacija (zbornik), ki jo bodisi planinska društva, alpinistični odseki, klubi ali kdo drug izda ob kakih slovesnih priložnostih oziroma obletnici. Vsekakor gre za hvaljevredno dejavnost, saj ob jubilejih ali slovesnostih za takšne "postranske" zadeve pogosto zmanjka časa, ljudi ali sredstev, pa tudi znanja ni o tem. Volje pa očitno ne zmanjka, saj vsako leto izide kar nekaj tovrstnih izdaj. Zaradi množice raznoraznih publikacij, ki pridejo na naš knjižni trg, imamo v uredništvu določene kriterije, kaj predstavimo in česa ne. Ker je bil v vsej dosedajni zgodovini Planinski vestnik tudi svojevrsten arhiv in dokument časa, je vsekakor smiselno, da na te izdaje s kratko vestjo tudi opozorimo. Zato vse izdajateljce vabimo, da nam pošljete nove izdaje in jih bomo v Vestniku predstavili.

80 let organiziranega planinstva na Dovjem in v Mojstrani

To je naslov kar zajetne knjige (na 160 straneh), ki so jo avgusta 2008 ob 80-letnici izdali v PD Dovje-Mojstrana. Smo torej precej v zamudi, spet pa ne toliko, da publikacije za znanec ne bi na kratko tudi predstavili. Vsebinska je pestra in zanimiva: od pozdravnih govorov, predstavitev zgodovine društva, dela posameznih odsekov, postaje GRS, gorskih vodnikov ... do poobjave posameznih člankov iz raznih revij, predstavitev knjig, prispevkov članov, ki so s svojimi, tudi literarnimi zapisi poglobili včasih suhoparno naštevaje dejstev. Jasno je, da pomemben del zbornika predstavljajo tudi zapisi o muzeju, ki je bil leta 2008 že v gradnji. Ko pride bralec do zadnje strani, ima vsekakor precej izpopolnjeno sliko osemdesetletnega delovanja društva.

Naša prestižna monografija v italijanščini in nemščini

Mednarodni projekt Alpe – kot jih vidijo ptice poteka v organizaciji založbe Pan Alp, d. o. o., pod pokroviteljstvom Unesca ter s sodelovanjem Alpske konvencije. Namen projekta je predstavitev celotne verige Alp od Monaka do Slovenije z novimi fotografijami iz zraka ter preko njih posredovanje informacij o veliki obremenitvi tega enkratnega naravnega prostora.

Leta 2009 je izšla prestižna monografija Alpe – kot jih vidijo ptice v slovenskem in angleškem jeziku, letos pa je v milanski založbi Mondadori izšel italijanski, v založbi Delius Klasing Verlag iz Bielefelda pa nemški prevod monografije.

V knjigi objavljene letalske fotografije, ki jih je v treh letih iz ultralahkega letala posnel Matevž Lenarčič, dopolnjujejo besedila poznavalca Alp Janeza

Bizjaka ter sedemnajstih strokovnjakov iz vseh držav alpskega prostora.

Velika potujoča razstava na prostem, ravno tako poimenovana Alpe – kot jih vidijo ptice, ki je bila lansko leto premierno predstavljena na Jakopičevem sprehajališču v ljubljanskem Tivoliju, je preteklo jesen gostovala v središču Bolzana/Bozna, prejšnji teden pa je bila postavljena v kompleksu Muzeja moderne umetnosti v italijanskem Roveretu. Sto dvometrskih fotografij krasi atrij in fasado muzeja, dvajset velikih panojev pa opozarja obiskovalce na kritično degradacijo alpskega prostora.

PanAlp

Osebnost mi je zelo všeč, da so pisari brez sramežljivosti pisali tudi o težavah, s katerimi so se spopadali v zgodovini. Na primer o tem, kako se je politika dvakrat grdo vmešala v delovanje društva, česar ne ocenjujejo za prav primerno. Pa o primeru, ki so ga reševali na častnem razsodišču, in njegovem razpletu. Kot rečeno, prispevki o posameznih alpinističnih vzponih, vtisih športnega plezanja (Martina Čufar), posameznih težavnih reševanjih, spominih na mnoge prehojene poti (npr. z mladinskim odsekom), kot tudi drugi osebni vtisi (Eli Gradnik o Avgustu Delavcu) in čudoviti zapisi Rade Polajnar dajejo sicer dokumentarni vrednosti izdaje tudi literarni navdih. Posebno uporabno vrednost knjige dajejo tudi skice in vrisane smeri Blažčeve skale, priročnega plezališča Mojstrančanov.

Velik del vsebine predstavljajo poobjave iz drugih publikacij, tako knjižnih kot revijalnih. Ob tem se mi poraja vprašanje, kaj sploh sodi v vsebino zbornika ob jubileju nekega društva. So to res samo pozdravni govori, zgodovina delovanja in odsekov ali tudi kaj več? Kaj vse pa predstavlja delovanje društva? So to na primer tudi predstavitev in zapisi planinskih publikacij, ki so jih izdali njihovi člani? Ali pa članki in revij, ki so jih pisali njihovi člani? Koliko in po kakšnih kriterijih jih objaviti? V kakšno širino naj gre vsebina posameznih tem? Poglavje o gorskih vodnikih na primer predstavlja bolj zgodovino in organizacijo kot pa mojstranske gorske vodnike. Ali iti v širino in s tem bralcem podati več informacij ali pa imeti ožji izbor in se osredotočiti le na kraj ali dogodek? To so gotovo vprašanja za vsakega urednika. Dušan Polajnar, urednik mojstranskega zbornika, je imel tokrat širok kriterij. Kot mi je sam povedal, so zbornik pripravili zelo na hitro, za kar mu/jim lahko samo čestitam.

Všeč mi je tudi zapis (povzet iz PV), kjer je Stanko Klinar iz zaprašenih arhivov potegnil podatek, da je leta 1908 Janez Košir dokumentirano (vzpon Berginca je po Klinarju nedokumentiran) prvi (pred Tumo in Jožetom Komacem - Pavrom leta 1910) preplezal severno steno Triglava, in sicer v predelu Dolge Nemške smeri skupaj z Zimmrom in Jahnom ob priložnosti iskanja pogrešanega Wagnerja, kar ima Košir zabeleženo tudi v vodniški izkaznici.

V obilico gradiva se je prikradlo nekaj malega slovničnih napak, kar pa vrednosti publikacije nikakor ne zmanjša. Naj pa navedem še nekaj, kar me je zbudilo: če je pri vseh poobjavah iz raznih publikacij in revije Zvon zapisano, da je ponatis objavljen z *dovoljenjem izdajatelja in avtorja*, tega pri štirih poobjavah iz Planinskega vestnika ni (piše samo z *dovoljenjem avtorja*). Dovoljenje za objavo da izdajatelj, ne avtor. Seveda pa tega do zdaj nikoli nismo nikomur odrekli.

Vladimir Habjan

Slovenski planinski muzej v zborniku

Slovenski planinski muzej – naveza za vrhove prihodnosti. Publikacija ob odprtju muzeja v Mojstrani 7. avgusta 2010. Uredil Marjan Raztresen. Ljubljana, PZS, 2010. 96 str.

Množico planincev, ki se je 7. avgusta 2010 zgrnila pred muzejem in občudovala njegovo zunanjo in notranjo podobo, je pospremila publikacija na 96 straneh v slovenskem in angleškem jeziku, v kateri je uredniškemu odboru, Marjanu Raztresnu, Božidarju Lavriču, Ireni Lačen Benedičič, Miru Erženu in Tonetu Tomšetu, uspelo zbrati misli politikov, planincev, strokovnih delavcev, znanih osebnosti, ki so tako ali drugače spregovorili o slovenski planinski zgodovini in sedanjosti. Dr. Danilo Türk, predsednik Republike Slovenije, je muzeju napovedal veliko obiskovalcev, ne le zaradi preteklosti, temveč tudi zaradi prihodnosti, s katero je povezana naša obveza do okolja in ohranjanja narave. "Z odprtjem muzeja se lahko ponosno postavimo ob bok drugim alpskim državam," je dodala ministrica za kulturo Majda Širca. Dr. Henrik Gjerkeš, minister brez resorja, odgovoren za lokalno samoupravo in regionalni ra-

zvoj, je opozoril, da ima muzej v Mojstrani priložnost, da postane primer dobre prakse, saj s svojo dejavnostjo lahko tvori jedro črpanja sredstev evropske kohezijske politike v Sloveniji. Tudi minister za okolje in prostor dr. Roko Žarnić je odprtje planinskega hrama pospremil z željo, da najde svojo zgodbo v ohranjanju naravne in kulturne identitete slovenskega prostora. Župan občine Kranjska Gora Jure Žerjav je ocenil muzej v Mojstrani kot pomemben člen v razvoju turizma celotne Zgornjesavske doline. Irena Lačen Benedičič, direktorica Gornjesavskega muzeja v Jesenicah, je opozorila na zanimivo muzejsko pripoved, vzpon na goro, s pomočjo katere lahko obiskovalci prepoznajo zgodovino slovenskega planinstva, znanja in lepih trenutkov, ki spremljajo posameznike na poti vzpona od prvih začetkov pa tja do ekstremnega alpinizma. Muzej ponuja številne aktivnosti, kjer lahko najdejo možnosti izražanja in sodelovanja prav vse generacije, je menila Benedičičeva.

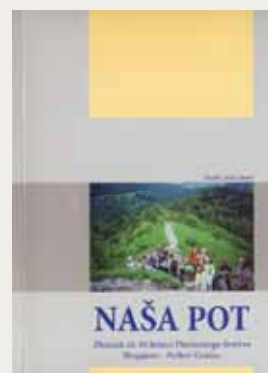
Predsednik PZS Bojan Rotovnik je orisal pot nastajanja vsebinske zasnove muzeja in izpostavil Ustanovo Avgusta Delavca, ki še sedaj zbira sredstva za delovanje muzeja. Z odprtjem muzeja smo dobili možnost, da se na enem mestu poveže celotna planinsko-gorniška, alpinistična, reševalna in vodniška dejavnost. "Slovenski planinski muzej odpira svoja vrata in želimo si, da bi resnično postal prijetno stičišče vseh ljubiteljev gora," je v tekstu Naveza za vrhove prihodnosti dodal Miro Eržen, predsednik PD Dovje-Mojstrana in predsednik uprave Ustanove Avgusta Delavca ter vodja projekta SPM.

Tudi mnogi drugi so dodali svoje prispevke, v katerih osvetlujejo delček planinske zgodovine ali sedanjosti. Nekateri prispevki so poučni, saj nam predstavljajo npr. vreme v gorah, živalski svet, s katerim se srečujemo, rastlinske vrste, drugi nas popeljejo v zgodovino slovenskega planinstva, tretji nas opozarjajo na varovanje gorskega sveta in nevarnosti, ki prežijo na pohodnike. Tudi reševalci življenj v gorah so v zborniku dobili svoje mesto. Na nekaj straneh so predstavljene alpinistične smeri, ki so bile in so še smeri svetovnega slovesa. Da imamo tudi pravljica bitja v tem prelepem gorskem svetu, bodo spoznali najmlajši obiskovalci.

Prav je, da publikacijo zaključuje beseda o Avgustu Delavcu, ki je s svojim delom in navdušenjem bistveno prispeval k nastanku Triglavske muzejske zbirke kot osnove, na kateri se je gradila zamisel o Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani.

Slavica Tovšak

Blagajana po tridesetih letih
Naša pot. Zbornik ob 30-letnici Planinskega društva Blagajana Polhovo Gradec, uredila Milka Bokal. Polhovo Gradec, Planinsko društvo Blagajana, 2010. 160 str.

Od Tošča, Grmade, / čez polja, li-vade / drvijo vetrovi. / Težko sope-nje / budi me iz sna. / Narašča bob-nenje / kot plima morja. / Okno šklepeče. / V šipo udari kaplja de-ža. / Na njej zatrepeče / kot solza sreče. Tako se v pesmi Nesmrtna pomlad Božidarja Pahorja predstavi Polhograjsko hribovje, kjer že trideset let deluje Planinsko društvo Blagajana iz Polhovega Gradca. Svojih aktivnosti, ki jih ni malo, ne obešajo na veliki zvon. Zadolvoljni so, če se družijo na izletih in drugih prireditvah, medse pa radi sprejmejo tudi druge planince iz okoliških krajev. V zborniku po uvodni obsežni kroniki Planinskega društva Blagajana, ki so jo pripravili urednica Milka Bokal, predsednik Stane Dvanajščak in Anica Kavčič, sledi pogovor s predsednikom društva. Nato se predstavi vodniški odsek (vodita ga Jerica in Rajko Škrli), ki s predsednikom in ob sodelovanju Franče in Hermana Rednaka organizira izlete ne le po naših gorah, pač pa tudi v tujini in celo na Klimandžaro. Borut Setničar uspešno vodi markacijski odsek. Nina Bagar je pred nekaj leti pričela s planinskimi krožkom v šoli, sedaj pa je načelnica mladinskega odseka, kjer ji pomagata tudi Simona Planinc in Barbara Rednak Robič. Odsek za varstvo narave vodi Si-

Druga seja upravnega odbora PZS

V četrtek, 28. oktobra, je na Gospodarski zbornici v Ljubljani potekala druga seja upravnega odbora Planinske zveze Slovenije, ki jo je vodil predsednik Bojan Rotovnik. Prisotni so že po pošti prejeli obilico gradiva, ki je bilo vzorno urejeno in speto s priručno mapo, nekaj gradiva pa so dobili tudi pred samo sejo. Dnevni red in predlog sklepov so prisotni lahko videli tudi na velikem ekranu, kar je dobra tehnična izboljšava in gotovo prispeva h kvalitetnejšemu poteku seje. Dnevni red ni dovoljeval preveč dolgih razprav, ki pa so se zaradi mnogih točk zavlekle pozno v večer. Tako kot na prvi seji junija, je bil tudi tokrat na začetku predstavljen primer dobre prakse. To je bil Rudi Rauch, ki je dobil naziv "dobri človek leta 2009". Rauch je namreč zasnoval odlično sodelovanje med Planinskim društvom Tolmin in društvom upokojencev, saj vodniki njihovega društva vse od leta 1998 vsak mesec uspešno vodijo pohode upokojencev, za katere so ti postali praktično nepogrešljivi. Po sprejemu zapisnika prejšnje seje je predsednik predstavil uspešno sodelovanje PZS na več mednarodnih srečanjih, in sicer na sestanku odbora podpisnikov sporazuma o reciprociteti, na skupščini CAA v Münchnu in skupščini UIAA v Bormiu, pri čemer je izpostavil težnje po vzpostavitvi enotne Evropske planinske zveze, ki je trenutno splohni. Pomembna točka dnevnega reda je bila potrditev Dogovora o sodelovanju med PZS in GRZS. Druga tematska obravnava je veljala prenovi akcije Mladi planinec in Ciciban planinec, kjer se je po uvodni predstavitvi predsednika mladinske komisije Uroša Kuzmana razvila pestra razprava. Prenova je dobila podporo upravnega odbora, pri čemer bo MK sprejela še priporočila za izvedbo, kjer bodo vsebine natančneje definirane. Predsednik Odbora za priznanja Jože Melanšek je tako kot že tolikokrat do zdaj opozoril, naj v planinskih društvih vendarle posvečajo pozornost tudi ljudem in jih predlagajo za priznanja. Velik del seje je bil namenjen pripravi izredne skupščine, ki bo 4. decembra letos. Nekaj težav je bilo, ker še ni evidentiranih kandidatov za vse funkcije, in sicer za tožilca in člane častnega sodišča, zato so rok za prijave

še podaljšali. Čas sklica skupščine – december – je primeren za sprejetje programov dela vseh komisij in drugih organov za naslednje leto. Predstavljen je bil tudi osnutek finančnega načrta za leto 2011. Program dela predsedstva prinaša vrsto spodbudnih projektov, ti so med drugimi naslednji: ugodnosti članov, nacionalni program varnosti, trženje, udobje planinskih koč, planinska kultura, prenova informacijskega sistema, razvojni projekti in znanje za prihodnost. Razprava o izhodiščih za spremembo statuta, ki jo je vodstvo PZS septembra in oktobra vodilo tudi po vseh MDO-jih, je bila sicer vsebinsko bogata, še vedno pa je nekaj tem ostalo odprtih. Za dogovarjanje pa bo v prihodnje še dovolj časa, saj bo v zimskih mesecih in javni obravnavi predlog besedila novega statuta. Ob zaključku seje je upravni odbor sprejel vrsto imenovanj, ki jih je predlagal predsednik. Tako sta bila imenovana Odbor za članstvo in odbor Gore in varnost, ki bo skrbel za povezavo med PZS in GRZS. Urednik PV bo ostal dosedanji, novi urednik Obvestil pa bo od 1. januarja 2011 Vladimir Habjan. Dosedanji generalni sekretar bo v prihodnje opravljal naloge strokovnega sodelavca, ki jih je opravljal pred imenovanjem na mesto GS, vršilka dolžnosti generalne sekretarke pa bo do imenovanja novega računovodkinja Vera Šmid.

Vladimir Habjan

Jesen je postregla z množico aktivnosti na vseh področjih

Potekali so izpiti za nove alpiniste, izveden pa je bil tudi seminar za alpinistične inštruktorje, letos pod nekoliko spremenjenimi pogoji. Spremembe so bile po anketi sodeč dobro sprejete, z njimi pa želijo zagotoviti višjo kvaliteto seminarjev in pridobiti več potrebnega znanja na izpiti. Planinska zveza Slovenije se je s svojo dejavnostjo predstavila na jesenskem sejmu Narava-zdravje, kjer je predstavila nekaj novosti na področju založništva ter usposabljanj, športnih aktivnosti in dogodkov v planinskih društvih. Vse naštetto je bilo izvedeno s pomočjo multimedije, tako da so lahko obiskovalci dobili še bolj plastično predstavo. V našem Narodnem muzeju bo še do začetka decembra na ogled razstava z naslovom *Slovenija odkriva Himalajo*. Na njej

mona Planinc, Herman Rednak pa sekcijo veselih planink, katerih izletov se udeležujejo tudi "neveseli" planinci. Polhograjski planinci so najbolj zadovoljni, da jim je uspelo na podarjenem zemljišču na Ravniku postaviti svoj planinski dom, na predlog Jožeta Marolta pa so organizirali Polhograjsko planinsko pot, ki povezuje ljudi in samotne kmetije. Med posebnije polhograjskih planincev sodi Ruža Adamič, ki znanec in prijateljem za okrogle obletnice podarja poslikane skale z naših vrhov. Drugi posebnije je Brane Novak, ki je med člani društva presmučal največ kilometrov. V nadaljevanju sledi nekaj vtisov s potovanj: Nina Bagar priporoča, da na potovanju po Indiji pogosto uporabljamo besedo "julley", ki v indijski pomeni vse hkrati: dober dan, prosim, oprost, hvala, nasvidenje itn. Vesna Škrlj obuja spomine na osvajanje najvišje gore Afrike, Marjan Bradeško pa opeva domačo Goro nad Polhovim Gradcem. O Pavlu Kozjeku, slavnem alpinistu in častnem članu društva, sta pripravila krajše zapise njegov sošolec Stane Vižintin in urednica Zbornika Milka Bokal (po pogovoru s Pavletovo mam). Sledi še nekaj ponatisov nepodpisanih člankov iz Našega časopisa in Planinskega vestnika, zbornik pa krasijo številne fotografije, večina iz arhiva društva.

Ciril Velkovrh

Zbornik 60 let PD Velenje

60 let Planinskega društva Velenje, 1949-2009. Ur. Andrej Kuzman. Velenje, PD Velenje, 2009. 160 str.

PD Velenje je oktobra 2009 ob svoji šestdesetletnici izdalo zbornik, ki na 160 straneh predstavlja delo društva v zadnjem desetletju (1999–2009). Glavno uredniško delo je prevzel Andrej Kuzman, v uredniškem odboru pa so sodelovali še Tone

Žižmond, Jože Melanšek, Irena Brložnik in Franc Maršnjak. Osnovna vsebina se drži vzorcev, ki jih poznamo iz drugih društvenih zbornikov: najprej pozdravni nagovori, nato sledi kronološki pregled dogodkov zadnjega desetletja. Vse pohvale je vredno dejstvo, da društvo izda zbornik podobne vsebine in obsega vsakih deset let. Tako se izognejo preobsežnemu in zato nepreglednemu kronološkemu pregledu. Velenjčani so tako prvič lahko brali o uspehih svojih planincev leta 1979 ob 30-letnici društva. Drugi zbornik je izšel leta 1989, ob 50-letnici leta 1999 pa je izšel vsebinsko in oblikovno najbogatejši zbornik, ki obsega več kot 300 strani. Da, v "življenju" društva se vedno nabere ogromno podatkov, dogodkov in tiskana objava zagotavlja, da se ne bodo sčasoma izgubili.

Pa se vrnimo k zborniku ob 60-letnici. V nadaljevanju najdemo podatke o društvenih predsednikih, odbornikih, prejemnikih priznanj. Ena od značilnosti velenjskega PD je združevanje v sekcijah, ki so ustanovljene po krajevnih skupnostih in raznih podjetjih. Velenjski planinci so se v zborniku dotaknili tudi dveh pomembnih obletic: 55 let Doma na Paškem Kozjaku in 35 let Šaleške planinske poti. Druga polovica zbornika je namenjena opisu društvenih odsekov in njihovega dela (mladinski, za izletništvo in vodništvo, markacijski, za varstvo gorske narave). Iz zapisanega lahko razberemo, da se enemu največjih slovenskih PD ni treba bati za prihodnost. Zbornik zaključuje prispevki, ki ohranjajo spomin na preminule člane, ki so v preteklosti veliko prispevali za razvoj društva. Verjamem, da si v vsakem planinskem društvu želijo svoje obletnice obeležiti tudi z zbornikom. A včasih ne gre – zaradi različnih vzrokov. No, Velenjčanom je lani spet uspelo. In ravno njihovo prej omenjeno dosledno izdajanje zbornikov zasluži najvišjo oceno.

Emil Pevec

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Osemdeset let bajtarstva na Veliki planini

"Tja gor na Veliko planino zahaja mi zdaj korak, zapuščam megleno dolino, vdi-havat grem gorski zrak ... Planina, Velika planina, bodi pozdravljena zdaj, saj tvoje prostrane planjave me vlečejo vedno nazaj!"

Z bajtarsko himno žal že pokojnega avtorja Mira Repiča se je v soboto 2. oktobra 2010 pričel tradicionalni golaž, s katerim je Planinsko društvo Bajtar svečano obeležilo osemdesetletno tradicijo bajtarstva na Veliki planini. Društvo je sicer mlado, ustanovljeno šele leta 1989 z namenom, da se bajtarji tudi formalno organizirajo in registrirajo kot pravna oseba.

Tradicija bajtarstva pa sega daleč v leta pred drugo svetovno vojno. Konec dvajsetih in v tridesetih letih prejšnjega stoletja se je močno razmahnilo smučanje in s tem poseben način preživljanja prostega časa. Velika planina je bila zaradi bližine in razmeroma lahke dostopnosti za Kamničane pa tudi Ljubljance tako rekoč idealna. Koča Slovenskega planinskega društva kmalu ni mogla več nuditi prenočišča vsem narave in smučarskih radosti željnim turistom. Na Planini pa so pozimi pastirske kočice samevale! Mrzle in neudobne, pa vendar. Leta 1930 je Rajko Gregorc iz Kamnika skupaj z bratom čez zimo za 200 dinarjev najel Havtežovo bajto na Veliki planini. V kočico je jeseni na hrbtu prinesel

gašperček in cevi za dimnik, kajti takratne kočice tega niso imele. Dim z ognjišča je uhajal kar skozi vrata in špranje med šinklji. Rajka Gregorc zato štejem za začetnika bajtarstva na Planini. V nekaj letih se je ta navada tako razmahnila, da so skoraj vse kočice imele svoje zimske najemnike. S pojavom bajtarstva so se začele modernizirati, marsikatera je dobila dimnik, štedilnik in okno.

Bajtarjev je bilo vedno več, med seboj so se družili, si pomagali, kdaj pa kdaj tudi ponagajali.

Med drugo svetovno vojno so Nemci s pomočjo domačih izdajalcev požgali vse bajte na Planini razen dveh, prizadevni kmetje pa so jih že do leta 1946 skoraj vse postavili na novo. Že iste jeseni so se vrnili tudi bajtarji. Po vojni je nova oblast želela postaviti velike zadržne hleve in porušiti pastirske kočice, a po zaslugi arhitekta Vlasta Kopača do te katastrofe ni prišlo, ker mu je uspelo, da so sprejeli odlok o razglasitvi celotnega območja Velike planine za narodni park. Bajte so bile rešene. Bajtarstvo se je skozi leta razvijalo in spreminjalo. Število bajtarjev je naraščalo in že dolgo to niso bili več samo smučarji. Leta 1968 so se povezali v Županstvo bajtarjev Velike in Male planine, leta 1989 pa je nastalo Planinsko društvo Bajtar. Razvili in gojili so nekaj tipičnih običajev, ki so se ohranili še do današnjih dni. Več o zgodovini bajtarstva lahko preberete v izredno zanimivi knjigi etnologinje Teje Hlačer (tudi bajtarice) Ko se planina preobleče iz leta 2000.

Novo leto se vedno začne s kolesarstvom, drugi januar pa je rezerviran za društveni občni zbor. Februarja se otroci veselijo pastirčkovih iger, maškar in pustnega smuka. Prvega maja iščemo za plate snega za turni smuk, dame pa se dričajo v lavorju. Konec maja obvezno čistimo planino, junija pa bajte predamo pastirjem in živini. V poletnem času se odpravimo na malo in veliko turo ter na Miholov pohod na Kokrsko sedlo. Naš največji praznik pa je bajtarski golaž, ki se vedno odvija prvo soboto v oktobru. Letošnji je bil še posebno slovesen zaradi naše častitljive obletnice. Predstavniki pašne skupnosti Velika planina Robert Zamljen je predsedniku PD Bajtar oz. županu Milanu Vodlanu izročil velik ključ, ki simbolno odklopa vrata naših bajt, župan pa je obljubil, da bomo zanje lepo skrbeli in ohranili planino čisto. Slavnostni govor je imela tajnica društva Helena Plahuta, v kulturnem programu pa je nastopila Vokalna skupina Veronika. Podeljene so bile društvene značke in priznanja najbolj prizadevnim bajtarjem ter drugim, ki so s svojim delom društvu kakor koli pomagali. Golaž je nato po tradiciji požegal farovž, ki ga sestavljajo župnik in dva ministranta, varuje pa jih policaj. Vsi so se enoglasno strinjali, da je bil golaž odlični. Uradnemu delu je sledil zabavni program z živo glasbo. Na koncu je tudi soncu uspelo predreti trdovratno meglo in Planina je zažarela v vsej svoji jesenski lepoti. Če ne prej, na svidenje na prihodnjem golažu!

Vladka Vremšak

se lahko obiskovalci ozrejo 50 let v preteklost in preko razstavljenega arhiva Zorana Jerina podoživijo, kako je lahko slovenska in jugoslovanska javnost tedaj spremljala naš alpinistični podvig na Trisul. V sklopu razstave je bilo prirejeno tudi srečanje z nekaterimi legendami slovenskega alpinizma. Nova razstava z naslovom *Triglavski narodni park in Alpska konvencija* je bila sredi oktobra odprta tudi v Slovenskem planinskem muzeju. Komisija za varstvo gorske narave je v osmih letih, odkar potekajo izobraževalna naravovarstvenih strokovnih kadrov v PZS, usposobila že 171 varuhov gorske narave, katerih naloga je v planinskih društvih spremljati in usmerjati dejavnosti varovanja gorske narave. Prejšnji mesec so torej podelili diplome že osmi generaciji varuhov.

Kakor vsako leto je tudi letos Planinska zveza Slovenije izdala dva planinska koledarja. Gre za dolgo tradicijo, saj smo lahko izvedeli, da segajo začetki izdajanja koledarjev še v leto 1910, ko je Slovensko planinsko društvo izdalo prvega. Koledar *Strmine gora 2011* vsebuje motive slovenskih vrhov in je obogaten z verzi in legendo o Ajdovski deklici, drugi pa je umetniško-alpinistični z naslovom *Alpinisti 2011*. Ta vsebuje akcijske fotografije naših najbolj priznanih alpinistov v njihovem naravnem elementu.

Na oktobrski generalni skupščini UIAA v Bormiu, kjer je bila zastopana tudi Slovenija, so se trudili s poenostavitvijo birokracije za alpinistične odprave. Za to je bil res že skrajni čas, saj ugotavljajo, da je pot do vseh potrebnih dovoljenj mnogokrat celo težja od samega plezanja na goro.

Dušan Škodič

Akcija koledarja Alpinisti 2011 in velika izbira knjig iz Planinske založbe PZS po 3,00 €

- 30%

Planinska založba pri PZS je pripravila veliko izbiro knjig po simbolični ceni 3,00 €. Ob nakupu koledarja ALPINISTI 2011 vam nudimo 30% popust ali pa vam za vsak kupljen koledar podarimo izbrano knjigo iz akcijske ponudbe.

VZGOJNA LITERATURA

- Podhladitev, omrzline in druge poškodbe zaradi mraza (1990)
- Oprema za gore in stene (1999)
- Veliki pionirji alpinizma (2001)
- Mentor planinske skupine (2001)
- Turno smučanje - priručnik (2002)

VEČJEZIČNE IZDAJE

- Vrhovi prijateljstva (1996)
- Planinske postojanke - večjezične (1997)

LEPOSLOVJE

- Posušeni rožmarin (1996)
- Ama Dablam - Odsanjane sanje (1998)
- Valentin Stanič, prvi alpinist v Vzhodnih Alpah (2000)
- Zorko Jelinčič - Nad prezrtjem in mitom (2000)
- Moje gore (2001)
- Lotosov cvet (1999)

DRUGO

- Človek, gora, poezija (1992)
- Gremo skupaj v hribe (1998)
- 2. poročilo o Alpah (2002)

Akcijske knjige je možno prevzeti samo na sedežu PZS. Knjig po pošti ne pošiljamo.

30. spominski pohod bazoviških žrtev

V ponedeljek, 6. septembra 2010, je minilo osemdeset let od smrti štirih primorskih rodoljubov in protifašistov. Pod streli črnih srajc so umrli štirje primorski rodoljubi in protifašisti Ferdinand Bidovec, Fran Marušič, Zvonimir Miloš in Alojz Valenčič. Bili so člani narodnoobrambne organizacije Tigr, ki se je upirala fašistični politiki na Primorskem in v Istri v času med prvo in drugo svetovno vojno. Bazoviška gmajna s spomenikom ustreljenim tigrovcem je postala simbol upora Slovencev, še posebej Primorcev. Vsakoletni popoldanski spominski svečanosti na bazoviški gmajni se že trideset let pridružijo tudi pohodniki, ki počastijo spomin na ustreljene junake s štiriurnim pohodom. Organizirata ga Planinski odsek Amaterskega športnega združenja Sloga Bazovica z Viktorjem Stoparjem na čelu in s pomočjo sodelavcev. Pohodniki so krenili iz Bazovice proti Jezeru nad Glinščico, ob robu doline do vasi Draga ter preko Peska (475 m) in Gročane (492 m) do kočne na Jermancu, kjer je bil krajši postanek. Nato so krenili pod Kokoš (672 m) ter z zastavami in pesmijo vkorakali na prireditveni prostor. Pridružili so se množici udeležencev spominske slovesnosti in prisluhnili besedam slovenskih in italijanskih govornikov ter odličnemu kulturnemu programu. Bilo je slovesno in vzneseno, še posebej zaključek, ko so vsi skupaj zapeli primorsko himno Vstajenje Primorske. Pohoda se je letos udeležilo največ udeleženec do sedaj – več kot 800 jih je prišlo iz bližnjih in oddaljenih krajev, celo z Reke. Prvič se jim je pridružilo dvajset kolesarjev, članov kolesarskega odseka Obalnega PD, ki so prikolesarili iz Kopra. Pohodniki so po slovesnosti nadaljevali prijetno druženje ob tradicionalni pašta štiti na vrtu v Bazovici, spremljale pa so jih pozdravne besede Milana Pahorja, predsednika organizacijskega odbora svečanosti: "Naj gre iz kraja smrti sporočilo ljubezni, miru, sobivanja in svobode." Organizatorji so podelili tudi priznanja za zvestobo na pohodih: PD Ravne na Koroškem, PS KPD Bazovica z Reke, SPD Trst, Integral Ljubljana, ŠD Devin Nabrežina, PD Snežnik Ilirska Bistrica, PD Sežana, OPD Koper. Posebno priznanje je prejel neutrudni organizator Viktor Stopar.

Maruška Lenarčič

Franc Kešpret 1921–2010

V soboto, 11. septembra 2010, smo se na pokopališču Barbara poslovili od Franca Kešpreta, ki je bil eden od odbornikov Planinskega društva Prevalje z najdaljšim stažem, društvu pa je bil kot član zvest dolgih 55 let. Član upravnega odbora društva je postal že leta 1957 in v naslednjih desetletjih opravljal različne funkcije. "Kjer je bilo treba, sem pomagal, kolikor sem mogel," je povedal v intervjuju pred osmi leti. Deloval je v glavnem na gospodarskem področju, predvsem pri oskrbi planinskega doma na Uršlji gori, sodeloval pa je tudi pri organizaciji planinskih izletov in pohodov. Nazadnje je bil predsednik komisije za razvoj članstva in med najbolj prizadevnimi pobiralci članarine. Vsako leto je prinesel znamkice več kot petsto članom PD Prevalje, zadnja leta, ko je "delo na terenu" zanj postajalo prenaporno, jih je obiskal nekoliko manj, a še vedno približno sto. Med njegove naloge je sodila tudi skrb, da so člani, ki so bili v društvu 25, 40 in 50 let, dobili priznanja za zvestobo. Navduševalo ga je množično članstvo, saj je bilo prevaljsko planinsko društvo na četrtem mestu med društvi v Sloveniji. Vanj je bilo pred leti namreč vključenih več kot dva tisoč Prevalčanov in drugih Korošcev. Tudi po njegovi zaslugi. Franc Kešpret je bil sprva član PD Črna oziroma njegove žerjavske podružnice. Na Koroško se je leta 1921 rojen Lokovičan iz okolice Šoštanja po vojni takrat preselil že drugič, v Črno na Koroškem se je namreč že leta 1937 prišel učiti za trgovca. Službena pot trgovca je medtem vodila od Porč, Žerjave in Hoč do Maribora, kjer je bil nekaj časa v. d. direktorja Okrajnega magazina, nato pa se je zaposlil v Železarni Ravne, kjer

se je kot vodja skladišč mehaniških obratov leta 1983 tudi upokojil. Ko je leta 1955 dobil delo na Ravnah, se je z družino preselil na Prevalje, kjer sta z ženo Rozalijo Na Fari postavila hišo, dom njunih otrok, Danila in Franje. Franc Kešpret se je planincem pridružil, ko so gradili kočjo na Smrekovcu, saj ga je pritegnila njihova predanost. Tudi po petdesetletnem društvenem delovanju je bil še vedno prepričan, da so "planinci v glavnem poštejni ljudje, rodoljubi". Rad je dežural v uršljegorski društveni postojanki, kjer nikoli ni imel težav z obiskovalci. Ob obujanju spominov na društvene izlete je izpostavljал zlasti prijetno vzdušje takrat, ko so planinci zapeli. Navdušen je bil tudi nad množičnim obiskom občnih zborov. Ko je ob osemdesetletnici odgovarjal na vprašanje, kaj ga motivira, da tako dolgo prostovoljno dela v društvu, je bil kratek in jednat: "Nikoli nisem razmišljal o tem. V društvu delam, ker mi je med planinci lepo." Planinska organizacija je cenila njegovo delo, med drugim je prejel bronasti, srebrni in zlati častni znak PZS in priznanje Koroškega meddruštvenega odbora PD za "dolgoletno zvestobo planinski organizaciji, aktivnost pri razširitvi članstva, gospodarjenje ter opravljanje plemenite funkcije praporščaka". Občina Prevalje mu je podelila zlato priznanje za šport, in sicer "za življenjski prispevek prevaljskemu planinstvu".

Andreja Čibron Kodrin

Marko Voljč 1934–2010

Na vrhniškem pokopališču smo se 6. oktobra 2010 poslovili od Marka Voljča – v imenu kamniških alpinistov midva z Metodom Humarjem. Delavnemu in odgovornemu človeku je bilo dano le kakih deset let uživanja v plezanju in alpinizmu, a je

prav v kamniškem alpinističnem odseku našel prostor in sprejetje. Zanimivo, kako generacija petdesetih in šestdesetih let prejšnjega stoletja ohranja vezi in vsaj nostalgичne spomine na takratno tovarištvo. Kot je pred kratkim nekdo rekel: "Takrat smo se vsi poznali med seboj pa tudi zanesli smo se lahko le nase in na medsebojno pomoč." Plezati v teži smeri je bilo samotno delanje, ki se je izšlo ali pa ne. Marko je svoj alpinistični vrh doživel leta 1961. Najprej z menoj pri prvi ponovitvi spominske Dularjeve zajede v Jalovcu (prva plezala Ljubo Juvan in Lojze Golob): "Jutro drugega dne (3. julija) začneva z velikim previšom. Zgoraj črn, moker kot ... Visim na klinu in v stari stopni zanki, ki visi iz previsa, ko Marko izbija. Ko pride do varovališča, se mi edini klin izpulji. Padec osmih metrov se po zaslugi Markovega in mojega refleksa spremeni v drsenje. Ob sunku bi se dve leti stara in mokra vrvica gotovo strgala in naveza bi odptovala v 180 metrov oddaljeno večnost." Zato je Metod upravičeno, čeprav po navdihu, v poslovilnem nagovoru citiral Dularjev stavek: "Živeti eno življenje zase in za tovariša je plezanje v navezi." Dobra dva tedna pozneje nas je bilo sedem Kamničanov v Franciji. Po skupni aklimatizaciji na Mont Blancu je Marko v navezi s Pavletom Šimencem in Mihom Habjanom preplezal kuloar Coururier v Aig. Verte in sestopil po Whymperrju, nekaj dni pozneje pa preplezal še Spencerjev ozebnik v Aig. du Blaitiere. Plezalsko smo se sčasoma razvezali, a nekaj skupnih let in preživetij je bilo dovolj za ohranitev stikov in poseben prostor v srcu.

Tone Škarja

IZ PLANINSKE ZALOŽBE

NOVO

Vodnik POLHOGRAJSKO HRIBOVJE

V vodniku so na 144 straneh opisane poti v Polhograjskem hribovju, ki se zahodno od Ljubljane dviga nad Sorškim poljem. Poljanska Sora ga na severu loči od Škofjeloškega hribovja. Marsikdo hribovje še vedno poimenuje Polhograjski Dolomiti po kamnini, ki se zlasti v višjih delih gorstva prikaže na plan kot veliki, škrbinasti zobje.

V vodniku so opisane poti:

- iz doline Gradaščice,
- iz doline Horjulščice,
- iz Medvod,
- Poljanske doline in
- iz Ljubljane.

Pri opisih so upoštewane vse poti, ki so markirane s Knafelčevo markacijo in vpisane v register planinskih poti pri Planinski zvezi Slovenije.

Cena vodnika: 17,95 €.

AKCIJA

Pit Schubert NEVARNOSTI V GORAH Varnost in tveganje v skali in ledu

Planinska založba je leta 2004 izdala prevod knjige Pita Schuberta Sicherheit und Risiko in Fels und Eis. Prevedena je bila tudi v češki, španski in celo japonski jezik.

V učbeniku varnosti v gorah se ponuja bralcu skoraj vse, kar se mu lahko zgodi slabega v gorah. Opisani so dogodki, posledice, tudi nekaj sodnih epilogov in ugotovitev o objektivnih in subjektivnih vzrokih nesreč. Besedilo spremlja skoraj 300 odličnih slik. Padec, zdrs, strela, nepripravljenost ali pretirana samozavest, neznanje prizadetih, vremenske razmere, slaba oprema in še sto drugih vzrokov nesreč so po vsem svetu povzročitelji poškodb, smrti in škode. Tipični so za gorski svet in za ljudi, ki se tjakaj odpravljajo ne glede na njihov namen ali celo narodnost. Spričo tega nas med branjem ne bi smelo motiti, če se opisano ne dogaja pri nas, ampak, v glavnem, po nemških in avstrijskih hribovih. Primeri se lahko kjerkoli v gorah, v tem je bistvo in univerzalnost priročnika na to temo. Nujno je le, da bralec obvlada jezik, v katerem je napisan.

Gre za dogodke, za točno in objektivno opredelitev. In za nauk, ki ga iz tega opisa pridobi bralec, ne glede na to, kje živi. Slovenski planinci dandanes hodijo, plezajo, smučajo in utirajo pristope na gore vsega sveta in prav tam poleg uspešnih podvigoev doživljajo tudi marsikaj bridkega, še zlasti v okoljih, kakršnih v naših gorah niso vajeni.

Planinska založba PZS sporoča, da bo knjiga do sredine decembra na voljo s 50 % popustom – 16,25 €.

Informacije in naročila: Planinska zveza Slovenije,
Planinska založba, Dvořakova ulica 9, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana
Tel. 01 / 43 45 684, fax: 01 / 43 45 691
el. naročila: planinska.zalozba@pzs.si
ali preko spletnih strani PZS: www.pzs.si

TRUE PRODUCTS REAL PEOPLE

PIERRA MENT' JACKET

- NAREJENA POSEBEJ ZA TURNO SMUČANJE ·
- ROBUSTNOSTNA & DIHAJOČA ·
- OJAČENA RAMENA ·

MORE INFO AT WWW.MILLET.FR.

MILLET, URADNI OPREMLJEVALEC
CHAMONIX GUIDES COMPANY

NAHRBTNIKI
OPREMA
OBUTEV
SPALNE VREČE
VRVI

MILLET

MOUNTAIN BY EXPERIENCE